

คินซีฟสถาปัตยกรรมติกแฉวร้อยปีสู่พิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย

ย่านเยาวราช

โดย

เจียรระโนมณี สัสดีอาจ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2566

REVITALIZING HISTORIC SHOPHOUSES TO CHAROEN CHAI
COMMUNITY MUSEUM, YAOWARAT CHINATOWN, BANGKOK

BY

JEARANAIMANEE SASDEEART

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARCHITECTURE
ARCHITECTURE
FACULTY OF ARCHITECTURE AND PLANNING
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2023

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง

วิทยานิพนธ์

ของ

เจียรระไนมณี สัสดีอาจ

เรื่อง

คืบชีพสถาปัตยกรรมตึกแถวร้อยละสี่พิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชย
ย่านเยาวราช

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

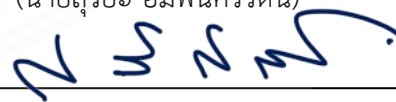
เมื่อ วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2567

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(นายสุริยะ อัมพันศิริรัตน์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ศรีศักดิ์ พัฒนวงสิน)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ ดร. วิญญู อาจรักษา)

คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาสาพันธ์ สุวรรณฤทธิ์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	คีนซีพสถาปัตยกรรมติกแถวร้อยปีสู่พิพิธภัณฑ
ชื่อผู้เขียน	ชุมชนเจริญไชย ย่านเยาวราช
ชื่อปริญญา	เจียรไนมณี สัสดีอาจ
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์ ศรีสักดิ์ พัฒนาศิน
ปีการศึกษา	2566

บทคัดย่อ

การพัฒนาเมืองใหญ่ที่มีการกระจายความเจริญสู่พื้นที่ต่างๆ รวมถึงย่านเมืองเก่าอย่าง เจริญกรุง หรือเยาวราช กลับเกิดปัญหาระหว่างบริบทเมืองเดิมกับระบบสาธารณูปการใหม่ที่เพิ่มเข้าไป ในปี พ.ศ. 2547 ได้มีแผนการขยายเส้นทางรถไฟฟ้าใต้ดิน (MRT สายสีน้ำเงิน) เข้าสู่ย่านเยาวราช โดยได้มีการก่อสร้างสถานีวัดมังกรลงในพื้นที่ตึกแถวเก่าของชุมชนเจริญไชยชุมชนชาวจีนเก่าแก่ย่านเยาวราช ที่มีอายุมากกว่าร้อยปี (เริ่มสร้างขึ้นสมัยรัชกาลที่ 5) และเป็นศูนย์กลางการค้ากระดาษาไหว้เจ้าที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุดในประเทศไทย การเข้ามาของความเจริญจึงปะทะกับชุมชนเก่าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การปรับตัวของชุมชนเจริญไชย ในการต่อรองกับสถานะการณ์ครั้งนี้จึงเริ่มเกิดขึ้น มีการจัดตั้งกลุ่ม “อนุรักษ์ฟื้นฟูชุมชนเจริญไชย” ขึ้นในปี พ.ศ. 2553 ตามด้วยการจัดสร้าง “พิพิธภัณฑบ้านเก่าเล่าเรื่อง” ในปีถัดมา เพื่อเผยแพร่ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนตนเองสู่สังคมภายนอกให้มากขึ้น ปัจจุบันแม้ว่าชุมชนนี้จะผ่านช่วงรอยต่อสำคัญของการเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ทว่าชาวชุมชนเจริญไชยยังคงกังวลกับอนาคตที่มีโอกาสถูกรื้อทำลายเช่นเดียวกับตึกแถวย่านเมืองเก่าอื่น กอปรกับตัวอาคารพิพิธภัณฑบ้านเก่าเล่าเรื่องเองยังมีพื้นที่จำกัด ขาดแคลนพื้นที่จัดกิจกรรม และจัดแสดงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชุมชนตนเองในอดีต และกลุ่มอาคารโดยรอบยังขาดการซ่อมแซมบำรุงรักษาอย่างดี อีกทั้งในปี พ.ศ. 2558 ได้เกิดเหตุเพลิงไหม้ตึกแถวไป 8 คูหาจนกลายเป็นพื้นที่ว่างติดใกล้กับคูหาของพิพิธภัณฑฯ จึงเป็นโอกาสสำหรับการฟื้นฟูชุมชนเก่าแห่งนี้ด้วยงานวิทยานิพนธ์โครงการออกแบบอาคารพิพิธภัณฑแห่งใหม่เชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑเดิม โดยการคำนึงถึงแนวคิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สู่รูปแบบการจัดวางผังอาคาร และการกำหนดทางสัญจรภายในพิพิธภัณฑทั้งเก่าและใหม่ รวมถึงการออกแบบปรับปรุงผังภูมิทัศน์ของชุมชนเจริญไชย ด้วยแนวคิดในการออกแบบใหม่ในพื้นที่ที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ ได้แก่ การสร้างรูปทรง

ทางสถาปัตยกรรมให้เกิดลักษณะที่แตกต่างกับบริบทเดิม ทั้งในแง่ของ เรขาคณิต สี วัสดุ เทคนิคการก่อสร้าง การจัดเส้นทางจราจรจากเวลาปัจจุบันย้อนกลับสู่อดีตแบบเดินทางเดียวต่อเนื่อง (linear chaining system) และจบที่อาคาร “บ้านเก่าเล่าเรื่อง” เดิม เพื่อสะท้อนเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชนในบริบทที่ร่วมสมัย สืบสานวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนชาวจีนดั้งเดิมนี้ให้สามารถต่อรอยกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ: การฟื้นฟูอาคารสถาปัตยกรรม, ตึกแถวประวัติศาสตร์, พิพิธภัณฑ์ชุมชน, ชุมชนเจริญไชย ย่านเยาวราช

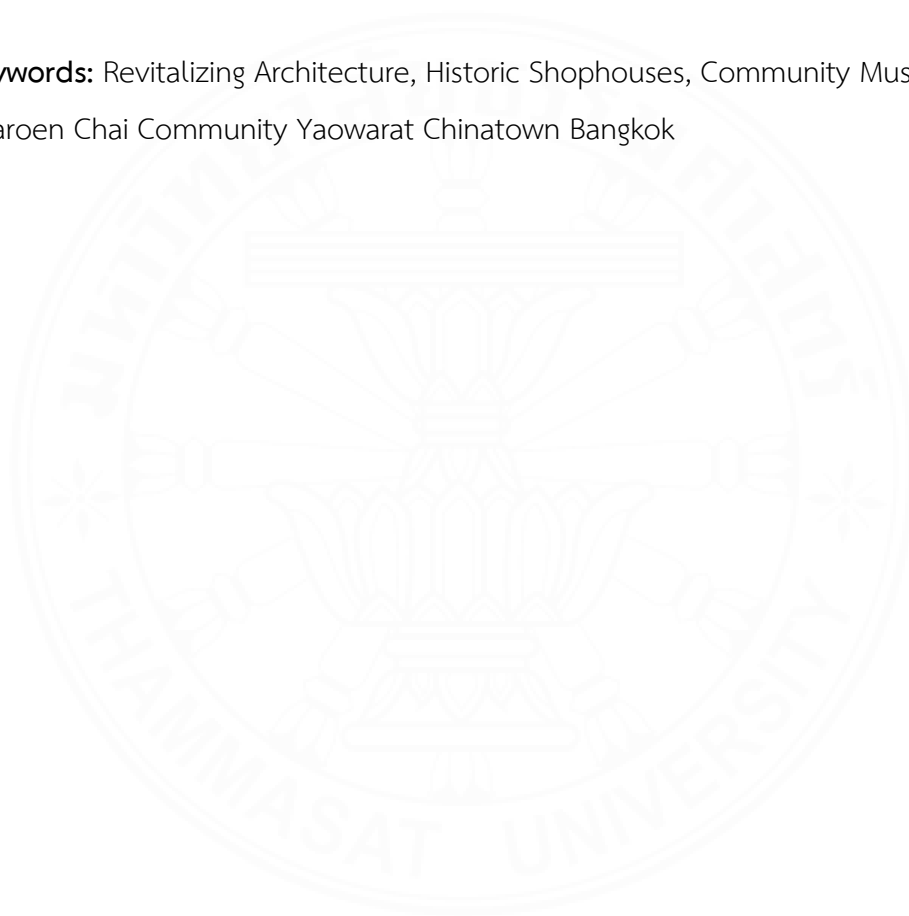
Thesis Title	REVITALIZING HISTORIC SHOPHOUSES TO CHAROEN CHAI COMMUNITY MUSEUM, YAOWARAT CHINATOWN, BANGKOK
Author	Jearanaimanee Sasdeear
Degree	Master of Architecture
Major Field/Faculty/University	Architecture Architecture and Planning Thammasat University
Thesis Advisor	Associate Professor Srisak Phattanawasin
Academic Year	2023

ABSTRACT

The development of major cities that expand prosperity into various areas, including old neighborhoods like Charoen Krung and Yaowarat, has led to conflicts between the old urban context and the new public infrastructure being introduced. In 2004, there was a plan to extend the MRT Blue Line into the Yaowarat area, which involved building Wat Mangkon Station in the historic shophouse area of the Charoen Chai community, an over-century-old Chinese community (established during King Rama V's reign) known as Thailand's largest and oldest joss paper offering trading center. This modernization inevitably clashed with the old community. In response, the Charoen Chai community began to adapt, forming the "Charoen Chai Conservation and Rehabilitation Group" in 2010. It was followed by creating the "Baan Kao Lao Rueng" the following year to share their traditions and culture with the wider society. Despite navigating significant transitions, the community remains worried about future demolition, similar to other old town shophouses. The Old House Museum faces space limitations for activities and historical displays, and surrounding buildings lack proper maintenance. In 2015, A fire destroyed eight shophouses, leaving a vacant area next to the museum. This presented an opportunity for community revitalization through a thesis project to design a new museum building connected to the old one. The project emphasizes preserving historically significant architecture, integrating this

with the layout and pathways of both the old and new museums, and redesigning the Charoen Chai community's landscape. The new design contrasts with the old context regarding geometry, color, materials, and construction techniques. It features a linear chaining system traffic route from present to past, ending at the original "Baan Kao Lao Rueng," reflecting the community's history in a contemporary context, preserving the culture and lifestyle of the traditional Chinese community, and helping them navigate ongoing and future changes.

Keywords: Revitalizing Architecture, Historic Shophouses, Community Museum, Charoen Chai Community Yaowarat Chinatown Bangkok

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ศรีสักดิ์ พัฒนาศิน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งสนับสนุนและผลักดันให้เข้าร่วมทุนวิจัยมหาบัณฑิต วช. เพื่อเป็นทุนสนับสนุนช่วยในการทำวิจัยให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ขอขอบคุณ คุณสุริยะ อัมพันศิริรัตน์ และอาจารย์ ดร. วิญญู อาจรัชชา ผู้เป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ที่ให้ความกรุณา แนะนำและให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาการจัดทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ คุณศิริณี อรุณานนท์ ตัวแทนจากชุมชนเจริญไชยและตัวแทนกลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูชุมชนเจริญไชย อนุเคราะห์ข้อมูลชุมชนเจริญไชย ช่วยเหลือในการลงพื้นที่ เป็นสื่อกลางในการติดต่อประสานงานกับทางชุมชนและอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ

ขอขอบพระคุณทุนวิจัย โดยได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2567 รวมไปถึงการได้รับการสนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลจากทาง Creative Lab for Innovative and Conceptual Knowledge (Click) ห้องทดลองสร้างสรรค์สำหรับองค์ความรู้เชิงนวัตกรรม และเครื่องมือเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากบริษัท บริษัทฟาโรเทคโนโลยีส์ (ประเทศไทย) จำกัด ที่ทางเจ้าหน้าที่หลายท่านได้ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ เครื่องมือในการทำ 3D Scanner อาคารสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

และท้ายที่สุดขอขอบคุณครอบครัว เพื่อน พี่ น้อง และทุกท่านที่คอยช่วยเหลือสนับสนุน เป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาในการดำเนินงานตลอดจนสำเร็จการศึกษา

เจียรระโนมณี สัสดีอาจ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 คำถามการวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	5
1.4 ขอบเขตของงานวิจัย	6
1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่	6
1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา	7
1.5 ขั้นตอนวิจัยและการออกแบบ	8
1.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูล	8
1.5.1.1 ข้อมูลในการศึกษาด้านปฐมภูมิ	8
1.5.1.2 ข้อมูลในการศึกษาด้านหัตถิภูมิ	8
1.5.1.3 การวิเคราะห์ปัญหา	8
1.5.2 การสรุปผลข้อมูลจากการวิเคราะห์	8
1.5.3 การศึกษาความเป็นไปได้โครงการ	9
1.5.4 การจัดทำรายละเอียดโครงการ	9
1.5.5 กำหนดเกณฑ์ในการออกแบบ	9

	(7)
1.5.6 กำหนดแนวคิดในการออกแบบ	9
1.5.7 การออกแบบสถาปัตยกรรม	10
1.5.7.1 ขั้นตอนการออกแบบขั้นต้น	10
1.5.7.2 ขั้นตอนการออกแบบร่างพัฒนาแบบ	10
1.5.7.3 ขั้นตอนการออกแบบขั้นสุดท้าย	10
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ	11
 บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	 13
2.1 แนวคิดและทฤษฎีในการฟื้นฟูอาคารเก่า และการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอย	13
2.1.1 แนวคิดการอนุรักษ์ชุมชนเมือง	14
2.1.2 แนวคิดฟื้นฟูสถาปัตยกรรม	14
2.1.3 แนวคิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมสมัยใหม่	16
2.1.4 ทฤษฎีการอนุรักษ์เชิงบูรณาการ	16
2.1.5 แนวคิดการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล	16
2.2 แนวคิดและทฤษฎีในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ การจัดนิทรรศการและการจัดแสดง	17
2.2.1 แนวคิดการออกแบบพิพิธภัณฑ์	17
2.2.2 แนวคิดการออกแบบจัดนิทรรศการ	18
2.2.3 แนวคิดเชิงประสบการณ์	20
2.2.4 เทคนิคการสัญจรและการจัดแสดง	20
2.3 หนังสือและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเจริญไชย	29
2.3.1 ประเภทและลักษณะของอาคารตึกแถวร้อยปีเจริญไชย	30
2.3.2 คุณค่าและวัฒนธรรม การค้าขาย ประเพณี วิถีชีวิต	30
2.4 กรณีศึกษาโครงการออกแบบสถาปัตยกรรม	31
2.5 สรุปผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง	41

บทที่ 3 วิธีการวิจัยและออกแบบ

44

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูล	44
3.2 การจัดทำรายละเอียดโครงการ	46
3.3 การกำหนดเกณฑ์ในการออกแบบ	46
3.4 การกำหนดกรอบแนวคิดในการออกแบบ	47
3.5 การออกแบบพื้นที่และพัฒนาพื้นที่	47
3.6 สรุปผล	48

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์และเกณฑ์การออกแบบ

50

4.1 การวิเคราะห์ปัญหาอาคารตึกแถวร้อยละ	50
4.1.1 ทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ตั้งของพื้นที่	50
4.1.1.1 ประวัติทางการก่อสร้างและการใช้งานพื้นที่	50
(1) กายภาพของพื้นที่	50
(2) ด้านสภาพแวดล้อม	61
4.1.1.2 การวิเคราะห์บริบทที่ตั้ง	62
(1) การสำรวจพื้นที่โดยรอบ	62
(2) การวิเคราะห์การเข้าถึงที่ตั้ง	63
(3) สภาพที่ตั้งปัจจุบัน	64
(4) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	64
4.2 การจัดทำรายละเอียดโครงการ	66
4.2.1 การกำหนดประโยชน์ใช้สอยและความต้องการใช้งานพื้นที่	66
4.2.1.1 วิเคราะห์การใช้งานพื้นที่เพื่อเป็นพินิจ	66
(1) ด้านชุมชนเมือง	66
(2) พินิจพื้นที่บ้านเก่าเล่าเรื่อง	66
4.2.2 รายละเอียดและความต้องการใช้สอยของพื้นที่	67
4.2.2.1 ระบบบริหารโครงสร้างองค์กร และบุคลากร	67
4.2.2.2 ผู้ใช้งาน	68
4.2.2.3 พื้นที่การใช้งาน	69
4.2.3 แนวทางการเตรียมพื้นที่ของสถาปัตยกรรม	70
4.2.3.1 ระดับผังบริเวณ	70

	(9)
4.2.3.2 ระดับออกแบบสถาปัตยกรรม	70
4.2.3.3 ระดับการออกแบบพื้นที่นันทนาการภายในอาคาร	71
4.2.4 เกณฑ์การออกแบบ	71
4.2.5 การจัดโซนของการออกแบบ	72
บทที่ 5 ผลลัพธ์การออกแบบโครงการ	74
5.1 แนวคิดในการออกแบบ	74
5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีนำไปสู่การออกแบบ	75
5.3 การออกแบบฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ แบ่งเป็น 3 ระดับ	78
5.3.1 ระดับผังบริเวณ	78
5.3.2 ระดับออกแบบสถาปัตยกรรม	80
5.3.2.1 ขั้นตอนการออกแบบร่างขั้นต้น	80
5.3.2.2 ขั้นตอนแบบร่างขั้นพัฒนาแบบ	86
5.3.2.3 ขั้นตอนการออกแบบร่างขั้นสุดท้าย	90
5.3.3 ระดับการออกแบบพื้นที่นันทนาการภายในอาคาร	105
5.4 สรุปผลลัพธ์การออกแบบ	112
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	114
6.1 สรุปผล	114
6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานออกแบบวิจัย	115
6.2.1 ความเป็นไปได้ของโครงการ	115
6.2.2 จากขอบเขตของงานวิจัย	116
6.2.3 จากแนวคิดการออกแบบ	117
รายการอ้างอิง	118
ภาคผนวก	120
ประวัติผู้เขียน	132

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของการสัญจรแบบ Centralized System Of Access	21
2.2 แสดงรูปแบบของเส้นทางการจัดแสดงนิทรรศการ	22
2.3 เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของการสัญจรแบบ Decentralized System of Access	24
2.4 แสดงลักษณะของการจัดผังงานจัดแสดง	26
2.5 สรุปจุดเด่นของแต่ละลักษณะการจัดแสดง	27
2.6 ผลสรุปที่ได้จากกรณีศึกษา	40
2.7 สรุปผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและกรณีศึกษา	42
4.1 เปรียบเทียบผังบริเวณแสดงอายุของอาคารตึกแถวเจริญไชยแต่ละรูปแบบ	52
4.2 จำนวนกับขนาดการจัดแสดงของวัตถุจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง	67
4.3 จำนวนการเข้าชมพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง เดือน พ.ค.-ธ.ค. ปี 2566	68
4.4 แสดงเปอร์เซ็นต์การประกอบกิจการและการอยู่อาศัยของคนในชุมชนเจริญไชย	69
4.5 แสดงขนาดพื้นที่การใช้งาน รายละเอียดโครงการพิพิธภัณฑ์ 2566	69
5.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการออกแบบ	77
5.2 รายละเอียดการออกแบบของแบบร่างขั้นต้น 1	81
5.3 รายละเอียดการออกแบบของแบบร่างขั้นต้น 2	83
5.4 รายละเอียดการออกแบบของแบบร่างขั้นพัฒนาแบบ 1	86
5.5 รายละเอียดการออกแบบของแบบร่างขั้นพัฒนาแบบ 2	89
5.6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลและการออกแบบการจัดแสดงภายใน	110
5.7 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของการออกแบบขั้นต้น-แบบร่างขั้นสุดท้าย	111

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	แผนที่ย่านถนนเจริญกรุงตอนบน	1
1.2	ภาพตึกแถวชุมชนเจริญไชยในอดีต อยู่ติดกับถนนเจริญกรุง (ซ้าย) และภาพแบบอาคารตึกแถวสมัยรัชกาลที่ 5 (ขวา)	1
1.3	ภาพวัดและศาลเจ้าสำคัญที่อยู่ล้อมรอบชุมชนเจริญไชย	2
1.4	บรรยากาศชุมชนเจริญไชยกับการค้าขายกระดาษไหว้เจ้า (ซ้าย) และการจัดพิธีไหว้พระจันทร์ (ขวา)	2
1.5	ทางเข้าพิพิธภัณฑสถานเก่าเล่าเรื่องชุมชนเจริญไชย (ซ้าย) และหนังสือบันทึกเจริญไชย : คนจีนสยาม (ขวา)	3
1.6	บรรยากาศภายในพิพิธภัณฑสถานเก่าเล่าเรื่อง	3
1.7	ภาพลำดับเหตุการณ์เพลิงไหม้ตึกแถวเจริญไชยในปี 2558 ตั้งแต่วันเกิดเหตุ	4
1.8	แผนผังแสดงขอบเขตที่ดินและพื้นที่โดยรอบของชุมชนเจริญไชย	6
1.9	แผนผังที่ว่างหลังจากเกิดไฟไหม้ จำนวน 8 คูหา	6
1.10	ภาพแสดงพื้นที่ว่างและการจัดแสดงภายในอาคาร	7
1.11	กรอบการวิจัยเบื้องต้น	12
2.1	รูปแบบของเส้นทางการจัดแสดงนิทรรศการแบบ 2 Decentralized System of Access	25
2.2	ภาพแสดงระยะของอาคารใช้งานพื้นที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ	28
2.3	หนังสือบันทึกเจริญไชย :คนจีนสยาม ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อนเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ชุมชนเจริญไชย	29
2.4	รายการ CCTV จากประเทศจีนที่ถ่ายทอดเหตุการณ์สำคัญของชุมชนเจริญไชยอย่างเทศกาลไหว้พระจันทร์	30
2.5	ภาพงานเทศกาลไหว้พระจันทร์ และการตั้งโต๊ะไหว้พระจันทร์ที่ถูกจัดขึ้นในทุกปี	30
2.6	แสดงความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังการบูรณะชุมชนเลื่อนฤทธิ์	32
2.7	บรรยากาศภายในส่วนจัดแสดงศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราช ที่ใช้การเล่าเรื่องด้วยแผ่นป้าย และวัตถุจำลอง	33
2.8	บรรยากาศภายในส่วนจัดแสดงศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราช โดยใช้วัตถุจำลองทั้งขนาดเท่าของจริงและแบบย่อส่วน	33

	(12)
2.9 Tiny Museum การเชื่อมต่อกันระหว่างอาคารใหม่และอาคารเก่า	34
2.10 บรรยากาศภายในส่วนจัดแสดง Tiny Museum	35
2.11 การใช้งานพื้นที่ในแต่ละส่วนของ Tiny Museum	35
2.12 ก่อนและหลังการปรับปรุงพื้นที่โรงกลึงเก่าให้เป็นพิพิธลาค่น้อย	36
2.13 ภาพตัดของพิพิธชุมชนลาค่น้อยที่มีการปรับปรุงเป็นพื้นที่จัดแสดง นิทรรศการจำนวน 3 ชั้น	36
2.14 นิทรรศการจัดแสดงเรื่องราวของชุมชนลาค่น้อยที่ใช้เทคนิคแสงและวัสดุใน พื้นที่มาจัดแสดง	37
2.15 ภาพอาคารและลักษณะผนังอาคารที่ส่งผลต่อประสบการณ์การรับรู้ของคน ในพื้นที่	38
2.16 ภาพแสดงส่วนเก่าและใหม่ของอาคาร และลำดับการเข้าถึงของ Kolumba Museum	38
2.17 บรรยากาศตรงทางเชื่อมของพิพิธภัณฑ Castel Vecchio Museum	39
2.18 ภายนอกของพิพิธภัณฑ Castel Vecchio Museum	39
3.1 การเก็บข้อมูลผ่านการใช้เทคโนโลยี 3D Scanner ได้ข้อมูลออกมาเป็น รูปแบบ Point Cloud ที่สามารถเชื่อมต่อกับโทรศัพท์ดูผลได้โดยตรง	45
3.2 การเก็บข้อมูลผ่านการใช้เครื่อง 3D Scanner ได้ข้อมูลออกมาเป็นรูปแบบ Point Cloud ที่สามารถได้ข้อมูลผ่านการผสานจุด Point Cloud รวมกัน	45
3.3 กรอบการวิจัย	49
4.1 ผังบริเวณแสดงอายุของอาคารตึกแถวเจริญไชยแต่ละรูปแบบ	53
4.2 ภาพเปรียบเทียบตึกเจริญไชยระหว่างอดีตกับปัจจุบัน	53
4.3 ผังบริเวณแสดงตำแหน่งของลักษณะตึกแถวเจริญไชยแต่ละรูปแบบ	54
4.4 ภาพถ่ายแสดงลักษณะอาคารรูปแบบที่ 1 ชุดอาคาร 3 ชั้น อยู่ติดกับถนน เจริญกรุง	55
4.5 ภาพถ่ายแสดงลักษณะอาคารรูปแบบที่ 2 ชุดอาคาร 2 ชั้น มีระเบียง	56
4.6 ภาพถ่ายแสดงลักษณะอาคารรูปแบบที่ 3 ชุดอาคาร 2 ชั้น ไม่มีระเบียง	57
4.7 ภาพถ่ายแสดงลักษณะอาคารรูปแบบที่ 4 อาคารนอกแบบ	57
4.8 การเก็บข้อมูลตึกแถวร้อยปีเจริญไชยโดยการใช้เครื่องเลเซอร์สแกน	58
4.9 หลังคาที่ชำรุดเสียหายของตึกแถวเจริญไชยของคูหาที่จัดแสดงบ้านเก่าเล่า เรื่อง	59
4.10 ฝ้าเพดานที่ถูกรื้อถอน เหลือแต่โครงสร้างหลังคา บางส่วนใช้ผ้าชิงตดแทน	60

4.11	ผนังของตึกแถวเจริญไชยในส่วนของพื้นที่บ้านเก่าเล่าเรื่อง เกิดการผูกเรือน และสีเคลือบผิวหลุดลอกตามกาลเวลา	60
4.12	ผังบริเวณบอกตำแหน่งสิ่งของและตำแหน่งรถเข็นขายของรอบชุมชน	61
4.13	สิ่งกีดขวางอยู่บริเวณรอบพื้นที่ว่างกลางชุมชนเจริญไชย	61
4.14	แสดงบริบทรอบพื้นที่ชุมชนเจริญไชย	62
4.15	แสดงการสัญจรโดยการเดินทางเท้าที่เชื่อมต่อกับบริบท	63
4.16	แสดงการสัญจรโดยการเดินทางเท้าเข้าสู่ชุมชนเจริญไชย	64
4.17	รูปตัดแสดงความสัมพันธ์สภาพแวดล้อมของพื้นที่กับบริบทโดยรอบ	65
4.18	พื้นที่พิพิธภัณฑสถานเก่าเล่าเรื่อง ชั้น 1	67
4.19	พื้นที่พิพิธภัณฑสถานเก่าเล่าเรื่อง ชั้น 2	67
4.20	แสดง Zoning เพื่อนำไปสู่การออกแบบโครงการ	73
5.1	การออกแบบผังภูมิทัศน์ชุมชนเจริญไชย โดยปรับทางเท้า กันสาด และแบ่งพื้นที่การใช้งานเป็นพื้นที่สีเขียวและลานกิจกรรมของชุมชน	78
5.2	กันสาดแบบเดิม(ซ้าย) กันสาดที่ปรับใหม่(ขวา) ลดความแออัดและเพิ่มความ เป็นระเบียบของพื้นที่	79
5.3	รูปแบบของกันสาดใหม่ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการใช้งาน ภายในชุมชนเจริญไชย	79
5.4	แบบกรอบแนวคิดร่างขั้นต้น 1 ของโครงการ (ซ้าย) รูปตัดแบบกรอบแนวคิด ร่างขั้นต้น 1 ของโครงการ (ขวา)	81
5.5	ภาพแสดงอาคารออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 1	82
5.6	ภาพแสดงรายละเอียดอาคารออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 1	82
5.7	7 รูปตัดอาคารออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 1	83
5.8	ภาพแสดงโมเดลจำลองการออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 1	83
5.9	ภาพแสดงอาคารออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 2	84
5.10	รูปตัดอาคารออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 2	84
5.11	ภาพแสดงโมเดลจำลองการออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 2	84
5.12	ภาพโปสเตอร์เข้าร่วมงานประกวดแบบ ASA EXPO 2024 หัวข้อ สัมผัส สถาปัตยกรรม และความรู้สึก จัดโดยสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ASA) เป็นงานออกแบบที่อยู่ในช่วงร่างขั้นต้น	85
5.13	13 แบบกรอบแนวคิดขั้นแบบร่างขั้นพัฒนาแบบของโครงการ (ซ้าย) รูปตัดแบบกรอบแนวคิดขั้นแบบร่างขั้นพัฒนาแบบของโครงการ (ขวา)	86
5.14	ภาพแสดงอาคารออกแบบร่างขั้นพัฒนา 1	87

5.15	รูปตัดแสดงอาคารออกแบบร่างขั้นพัฒนา 1	87
5.16	ภาพแสดงโมเดลจำลองการพัฒนาออกแบบร่างขั้นพัฒนา 1	88
5.17	ภาพแสดงอาคารออกแบบร่างขั้นพัฒนา 2	89
5.18	รูปตัดอาคารออกแบบร่างขั้นพัฒนา 2	89
5.19	ผังแสดงความสัมพันธ์ด้านการใช้งานของโครงการ	90
5.20	ภาพ Isometric แสดงภาพรวมอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชยแห่งใหม่บนพื้นที่ว่างภายในชุมชน	91
5.21	ผังอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชยชั้นที่ 1	92
5.22	ผังอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชยชั้นที่ 2	92
5.23	ผังอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชยชั้นที่ 3	93
5.24	ผังอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชยชั้นที่ 4	93
5.25	ผังหลังคาพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย	94
5.26	ภาพจากการใช้ 3D scan พื้นที่เกิดเป็นภาพของอาคารชุมชนเจริญไชยและพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง	94
5.27	รูปด้านอาคารเจริญไชยซอยเจริญกรุง 23 มุมอาคารเห็นพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง	95
5.28	รูปด้าน B ผสานกับภาพ point cloud จากการเก็บข้อมูลผ่าน 3D Scan	95
5.29	รูปด้าน D ผสานกับภาพ point cloud จากการเก็บข้อมูลผ่าน 3D Scan	96
5.30	รูปด้าน A ผสานกับภาพ point cloud จากการเก็บข้อมูลผ่าน 3D Scan	96
5.31	รูปด้าน C ผสานกับภาพ point cloud จากการเก็บข้อมูลผ่าน 3D Scan	97
5.32	รูปตัด A อาคารเจริญไชย มุมมองอาคารเห็นการเชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง	97
5.33	รูปตัด B อาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชยเชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง	98
5.34	รูปด้าน A อาคารพิพิธภัณฑ์เจริญไชยซอยเจริญกรุง 23 มุมมองจากซอยเจริญไชย 2 เห็นทางเข้าพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง	98
5.35	รูปด้าน B อาคารพิพิธภัณฑ์เจริญไชยซอยเจริญกรุง 23 มุมอาคารเห็นพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง	99
5.36	รูปด้าน C อาคารพิพิธภัณฑ์เจริญไชยซอยเจริญกรุง 23 มุมมองจากทางถนนเจริญกรุง, โดยผู้วิจัย	99
5.37	รูปด้าน D อาคารพิพิธภัณฑ์เจริญไชยซอยเจริญกรุง 23 มุมอาคารเห็นพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง	100

5.38	ทัศนียภาพด้านหน้าของโครงการ พิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย	100
5.39	ทัศนียภาพด้านหน้าของโครงการ พิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย	101
5.40	ทัศนียภาพด้านหน้าของโครงการ พิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย เชื่อมต่อกับบ้านเก่าเล่าเรื่อง	101
5.41	ทัศนียภาพทางเชื่อมอาคารของโครงการ พิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย	102
5.42	โมเดลทางสถาปัตยกรรมชุมชนเจริญไชยเชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑ์ใหม่บนพื้นที่ว่างกลางชุมชน	102
5.43	สถาปัตยกรรมตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชยบนพื้นที่ว่างภายในชุมชนที่เชื่อมต่อกับอาคารพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง	103
5.44	โมเดลทางสถาปัตยกรรมแบ่งรูปตัดของอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย	103
5.45	โมเดลสถาปัตยกรรมรูปตัดอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย ทางฝั่งหันเข้าซอยเจริญไชย 2	104
5.46	โมเดลสถาปัตยกรรมรูปตัดอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย ทางฝั่งหันเข้าจากผนังอาคารเดิมที่ถูกเพลิงไหม้	104
5.47	ตัวโมเดลทางสถาปัตยกรรมของอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย	105
5.48	แสดงความสัมพันธ์ของการเชื่อมต่อเรื่องราวของการจัดนิทรรศการ	106
5.49	ภาพบรรยากาศภายในพื้นที่จัดแสดงชั้นที่ 2 “ชุมชนเจริญไชยในปัจจุบัน”	106
5.50	ภาพบรรยากาศภายในพื้นที่จัดแสดงชั้นที่ 2 “ชุมชนเจริญไชยในปัจจุบัน”,	107
5.51	ภาพทางขึ้นชั้น 3 จากปัจจุบันเริ่มเข้าสู่อดีต	107
5.52	ภาพบรรยากาศภายในพื้นที่จัดแสดงชั้นที่ 3 “ความเชื่อ-วิถีชีวิต” เกี่ยวกับเทศกาลไหว้พระจันทร์	108
5.53	ภาพบรรยากาศภายในพื้นที่จัดแสดงชั้นที่ 3 “ความเชื่อ-วิถีชีวิต” ช่องแสงพลายน้	108
5.54	ภาพบรรยากาศภายในพื้นที่จัดแสดงชั้นที่ 3 “ความเชื่อ-วิถีชีวิต”	109
5.55	ภาพบรรยากาศเงาจันทร์สะท้อนน้ำ ในตอนกลางคืน	109
5.56	ภาพบรรยากาศเงาจันทร์สะท้อนน้ำ ในตอนกลางวัน	110
6.1	ภาพแสดงพื้นที่ว่างอีกส่วนของชุมชนเจริญไชยที่อยู่ติดทางฝั่งถนนพลับพลาไชยและศาลเจ้าหลตี้เมี่ยวที่สามารถเชื่อมต่อกับพื้นที่ว่างที่ถูกเพลิงไหม้ของพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย	116

บทที่ 1

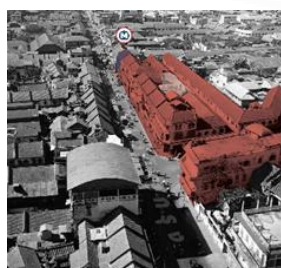
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ชุมชนเจริญไชย หรือ ตรอกตงเฮงโกย ย่านชาวจีนโบราณที่ตั้งอยู่ติดถนนสายแรกของประเทศไทยอย่างถนนเจริญกรุง เป็นตึกแถวอายุมากกว่าร้อยปีที่ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถูกขายลื้อมไปด้วยศาลเจ้าที่มีความสำคัญกับชุมชน 5 แห่ง ทำให้ชุมชนประกอบอาชีพค้าขายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรม จนกลายเป็นศูนย์กลางการค้ากระดาดไหว้เจ้าและของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมของชาวจีนที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

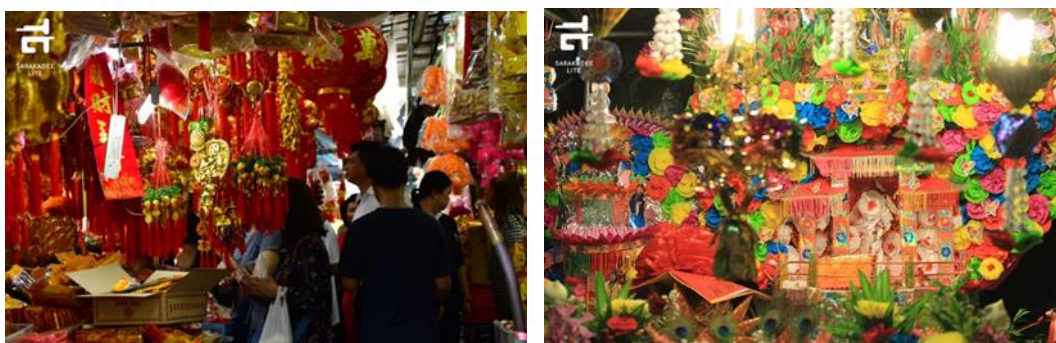
ภาพที่ 1.1 แผนที่ย่านถนนเจริญกรุงตอนบน ที่มา ยงธนศรี พิมพ์เสถียร.(2552). อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน. (น.20). ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 1.2 ภาพตึกแถวชุมชนเจริญไชยในอดีต อยู่ติดกับถนนเจริญกรุง (ซ้าย) จาก เพจบ้านเก่าเล่าเรื่องชุมชนเจริญไชย. (2566, 19 กรกฎาคม). และภาพแบบอาคารตึกแถวสมัยรัชกาลที่ 5 (ขวา). โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 1.3 ภาพวัดและศาลเจ้าสำคัญที่อยู่ล้อมรอบชุมชนเจริญไชย
จาก แผนที่ท่องเที่ยวย่านเจริญไชย-เยาวราช. โดยกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเจริญไชย ย่าน
ประวัติศาสตร์มรดกวัฒนธรรมบนถนนเจริญกรุง. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 1.4 บรรยากาศชุมชนเจริญไชยกับการค้าขายกระดาษไหว้เจ้า (ซำย) และการจัดพิธีไหว้
พระจันทร์ (ชวา) จาก เกษศิริินทร์ ผลธรรมปาไลต์. Sarakadee Lite. สืบค้นจาก
https://www.sarakadeelite.com/arts_and_culture/charoenchai-chinatown/.
สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2566.

ในปี 2551 เกิดโครงการการพัฒนาโรงไฟฟ้าเข้ามาในพื้นที่ทำให้เกิดแรงกดดันในการพัฒนาชุมชนเจริญไชยเกิดขึ้น หลังจาก**มูลนิธิชุมชน-พันธุ์ทิพย์** ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินมีการประกาศขอบเขตที่ถูกเรียกคืนเพื่อใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างเพื่อเป็นทางขึ้น-ลงของอาคารสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินวัดมังกร และปรับเปลี่ยนสัญญาเช่าส่วนที่ไม่ได้ถูกเวนคืนจากสัญญารายปีเป็นสัญญาแบบเดือนต่อเดือน ทำให้ชุมชนอยู่ในสภาพเสี่ยงต่อการถูกรื้อทำลาย และไม่มั่นใจกับอนาคตที่จะเกิดขึ้นของตนเอง ทำให้ในปี 2553 ชุมชนจึงได้รวมกันจัดตั้ง “**กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านเจริญไชย**”

เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนให้มีความสอดคล้องกับคุณค่าของพื้นที่และให้เกิดความเหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่ โดยจัดกิจกรรมฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน อย่างเช่น

งานไหว้พระจันทร์เจริญไชยที่จัดขึ้นในทุกปี จนต่อมาในปี 2554 ก่อเกิดเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนแห่งแรก และแห่งเดียวในย่านพื้นที่ไชน่าทาวน์ ที่ใช้เป็นสถานที่ทำกิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน หรือที่เรียกกันว่า **“บ้านเก่าเล่าเรื่อง”** นอกจากนี้ทางชุมชนได้ส่งหนังสือไปยังหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อที่ขอความอนุเคราะห์ประเมินคุณค่าอาคารตึกแถวประวัติศาสตร์ ย่านชุมชนเจริญไชย ก็ยังไม่มีหน่วยงานได้เข้ามาทำการสำรวจ จนกระทั่งในปี 2555 ยงธนิศร์ พิมลเสถียร (2556) ได้เข้ามาทำการสำรวจและประเมินคุณค่าอาคารตามหนังสือที่ทางชุมชนเคยส่งไป และได้จัดทำเป็นหนังสือ **“อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน”** ขึ้น โดยตึกแถวร้อยละเจริญไชย เป็นหนึ่งในรายชื่อที่อยู่ในอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

ภาพที่ 1.5 ทางเข้าพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่องชุมชนเจริญไชย (ซ้าย) และหนังสือบันทึกเจริญไชย : คนจีนสยาม (ขวา). โดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 1.6 บรรยากาศภายในพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง. โดยผู้วิจัย, 2566.

ในปี 2556 ได้ทางกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านเจริญไชยจัดทำหนังสือ “บันทึกเจริญไชย: คนจีนสยาม” เพื่อบอกเล่าประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน และต่อมาพื้นที่ชุมชนเจริญไชยถูกกดดันเพิ่มมากขึ้นจากกฎหมายผังเมืองกรุงเทพมหานคร กำหนดพื้นที่ในรัศมี 500 เมตร รอบสถานีรถไฟฟ้าอยู่ในพื้นที่เขตสีแดง (พื้นที่พาณิชย์กรรม) ที่มีสิทธิในการพัฒนาที่ดิน ทำให้ที่ดินมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้อาคารสามารถสร้างอาคารขนาดใหญ่ และสูงเท่าตามที่กฎหมายกำหนด ทำให้เกิดการกระตุ้นการทำลายอาคารที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เพิ่มยิ่งขึ้น และในวันที่ 1 มิถุนายน 2558 เกิดเหตุเพลิงไหม้ตึกแถวรอยปีเจริญไชยจำนวน 8 คูหา และจากเหตุการณ์เพลิงไหม้ครั้งนี้ทำให้ชาวเจริญไชยมีความมุ่งมั่นเพิ่มมากยิ่งขึ้นที่จะรักษาบ้านที่ได้ที่เรียกว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไว้ให้แก่คนรุ่นหลัง โดยปัจจุบันในส่วนบริเวณที่ถูกไฟไหม้นั้นได้ถูกรื้อถอนออกไปเหลือเป็นพื้นที่ว่างเปล่าที่รอการพัฒนา

ปี 2558 เกิดเหตุเพลิงไหม้ตึกแถวเจริญไชย	อาคารถูกทิ้งร้างหลังจากถูกเหตุเพลิงไหม้
	
อาคารส่วนใหญ่เสียหายได้ถูกรื้อถอน	พื้นที่ในปัจจุบัน
	

ภาพที่ 1.7 ภาพลำดับเหตุการณ์เพลิงไหม้ตึกแถวเจริญไชยในปี 2558 ตั้งแต่วันเกิดเหตุ. จาก Chatchai Termtirapoj. (2558, 1 มิถุนายน). จนถึงการรื้อถอนในปัจจุบัน. โดยผู้วิจัย, 2556.

จากการขยายเส้นทางของรถไฟฟ้า การเจริญเติบโตและการพัฒนาของเมืองใหญ่ทำให้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหลายด้านไม่ว่าจะเป็นกายภาพของเมือง บ้านเรือน สถาปัตยกรรม กฎหมาย ตลอดจนไปจนถึงการปรับเปลี่ยนของบริบทสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น แม้จะมีข้อดีเกิดขึ้นแต่ก็มีผลกระทบที่ส่งผลกระทบต่อสภาพวิถีชีวิตของชุมชนเจริญไชย หากมีนโยบายหรือแนวทางในการเข้ามาพัฒนาในพื้นที่ชุมชนนี้ให้สามารถฟื้นฟูอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์คงความเป็นอัตลักษณ์ ประเพณี วิถีชีวิต ที่ชุมชนให้ความสำคัญ โดยที่ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินจะได้ประโยชน์ร่วมกัน จนเกิดแนวคิดในการฟื้นฟูพื้นที่ย่านตึกแถวประวัติศาสตร์นี้ด้วยการขยายพื้นที่ของพิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชย ลงบนพื้นที่ว่างที่เกิดเพลิงไหม้เพื่อเพิ่มพื้นที่กิจกรรมและพื้นที่การจัดแสดง เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมและสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับการรักษาวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนเจริญไชย ให้สอดคล้องและปรับตัวผ่านการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของเมืองได้ในอนาคต

1.2 คำถามการวิจัย

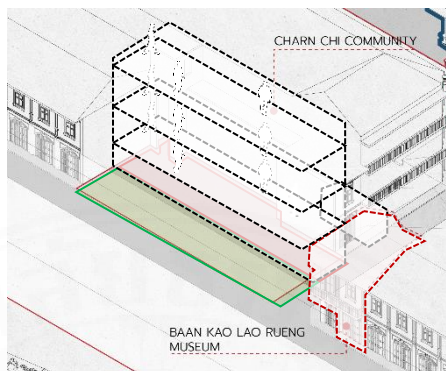
ในการฟื้นฟูตึกแถวย่านประวัติศาสตร์ของชุมชนเจริญไชย ที่มีการออกแบบสถาปัตยกรรมพิพิธภัณฑสถานชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน ควรมีลักษณะและแนวความคิดในการออกแบบอย่างไร เพื่อให้ชุมชนยังสามารถดำรงอยู่ได้ในพื้นที่เดิม สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน

1.3 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลแนวคิดทฤษฎีการฟื้นฟู ชุมชนและอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบอาคารใหม่ในบริบทเดิมของชุมชนเจริญไชย
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ พัฒนา พื้นที่ฟู และการออกแบบพื้นที่ว่างในบริบทพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนเจริญไชย
3. ออกแบบพิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชยให้เชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑสถานเดิมของชุมชน เพื่อเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันตลอดไปจนถึงอนาคต

3. ระดับการออกแบบพื้นที่นิทรรศการภายในอาคาร

ออกแบบวิธีการจัดแสดงภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย และการจัดวางผังส่วนนิทรรศการและทางสัญจรภายใน

ภาพที่ 1.10 ภาพแสดงพื้นที่ว่างและการจัดแสดงภายในอาคาร. โดยผู้วิจัย, 2567.

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสถาปัตยกรรม เพื่อการอนุรักษ์ตึกแถวร้อยปีชุมชนเจริญไชยที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
2. ศึกษาประวัติความเป็นมาของวิถีชีวิตชุมชนเจริญไชยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในจัดทำโครงการฟื้นฟูอาคารเก่าตึกแถวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
3. ศึกษาความเป็นไปได้ในโครงการเพื่อนำไปสู่การออกแบบฟื้นฟูอาคารเก่าตึกแถวร้อยปีเจริญไชย กระตุ้นเศรษฐกิจและส่งเสริมวิถีชีวิตของชุมชนเจริญไชย
4. ศึกษากรณีศึกษา

(1) ศึกษากรณีศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับชุมชนเจริญไชย ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

ศึกษาลักษณะทางกายภาพของสถาปัตยกรรมที่คล้ายคลึงกัน โดยการปรับปรุงฟื้นฟูอาคารเก่าผสมผสานเข้ากับอาคารใหม่

ศึกษาในเชิงพื้นที่การใช้งานที่มีการปรับประโยชน์พื้นที่การใช้สอยอาคารในอาคารที่มีพื้นที่จำกัด และการเชื่อมพื้นที่การใช้สอยกับบริบท

(2) ศึกษากรณีศึกษาที่มีลักษณะการใช้งานเป็นพิพิธภัณฑ์ หรือเป็นพื้นที่เผยแพร่ประวัติศาสตร์ชุมชนทั้งกรณีศึกษาภายในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

ศึกษาทฤษฎี และแนวคิดในการออกแบบของโครงการ สร้างพื้นที่ชุมชนควบคู่กับพิพิธภัณฑ์ เพื่ออนุรักษ์อาคารตึกแถวร้อยปี สามารถยังคงวิถีชีวิต และกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่

ศึกษาในเชิงพื้นที่การใช้งานที่มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่การใช้สอยในอาคาร ให้เป็นพิพิธภัณฑ์ หรือพื้นที่เผยแพร่ประวัติศาสตร์และการพัฒนาอาคารเก่า และกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน

1.5 ขั้นตอนวิจัยและการออกแบบ

1.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.1.1 ข้อมูลในการศึกษาด้านปฐมภูมิ

- (1) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลที่ได้โดยตรงจากคนในชุมชน
- (2) การถ่ายภาพ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกายภาพของพื้นที่และวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนที่เกิดขึ้น
- (3) การจัดทำแบบสันนิษฐาน โดยใช้เครื่องมือการสืบค้นข้อมูลจากการทำ 3D Scanner การสแกนสามมิติที่เก็บค่าตำแหน่งของข้อมูลเป็น Point cloud เพื่อใช้ในพื้นที่ที่ต้องการสัมผัสกับสถาปัตยกรรมน้อยที่สุดเพื่อลดการเกิดความเสียหายของอาคารที่มีอายุมากกว่าร้อยปี และไม่รบกวนวิถีชีวิตของคนในชุมชน

1.5.1.2 ข้อมูลในการศึกษาด้านทุติยภูมิ

- (1) ศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาโครงการออกแบบการฟื้นฟูอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ที่ปรับเปลี่ยนพื้นที่การใช้สอย ส่งเสริมเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่
- (2) ศึกษากฎหมาย และข้อกำหนด ที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนการใช้สอยเพื่อพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะสมอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ยังคงความเป็นวิถีชีวิตของชุมชนไว้ได้

1.5.1.3 การวิเคราะห์ปัญหา

วิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ที่มีผลต่อเกณฑ์และแนวคิดการออกแบบ โดยแบ่งเป็น ปัญหาเกี่ยวกับอาคารสถาปัตยกรรม และปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมชุมชน

1.5.2 การสรุปผลข้อมูลจากการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา นำไปสู่การสรุปข้อมูลจากการเก็บข้อมูลในด้านปฐมนิเทศ ทฤษฎีที่เกิดขึ้น จะเป็นข้อมูลที่ส่งผลต่อการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการสู่การกำหนดเกณฑ์ในการออกแบบ และแนวคิดในการออกแบบโครงการฟื้นฟูอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

1.5.3 การศึกษาความเป็นไปได้โครงการ

กระบวนการวิเคราะห์และประเมินความเป็นไปได้ของการฟื้นฟูสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงแนวทางที่จะสามารถทำให้โครงการประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ที่กำหนด

1.5.4 การจัดทำรายละเอียดโครงการ

คำนึงถึงความต้องการใช้พื้นที่ของทางชุมชนและเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน ได้แก่ ความต้องการที่จำเป็นในด้านการใช้สอย การบำรุงรักษา และศึกษาความเป็นไปได้ของพื้นที่ จากการปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยของพื้นที่ให้สอดคล้องกับนโยบายของเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินและการใช้งานของผู้อยู่อาศัยในชุมชน

1.5.5 กำหนดเกณฑ์ในการออกแบบ

1.5.5.1 การออกแบบใหม่ในพื้นที่ที่มีบริบททางประวัติศาสตร์

ออกแบบที่โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรม ให้ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีคุณค่าให้ยังคงอยู่

1.5.5.2 การออกแบบที่ร่วมสมัย

เป็นการออกแบบสถาปัตยกรรมพิพิธภัณฑสถานที่จะแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาของการออกแบบที่แตกต่างจากอดีต และสามารถทำให้สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ สามารถอยู่ร่วมกับวิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชนโดยไม่ทำลายสถาปัตยกรรมเดิมหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตที่มีคุณค่าของพื้นที่ อีกทั้งสามารถอยู่ร่วมกันได้ตลอดจนอนาคตข้างหน้า

1.5.5.3 การออกแบบพื้นที่จัดแสดงแบบเชิงประสบการณ์

การจัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑสถาน เน้นการเล่าเรื่องโดยการให้ผู้เข้าชมมีส่วนร่วม หรือมีปฏิสัมพันธ์กับการจัดแสดง

1.5.6 กำหนดแนวคิดในการออกแบบ

จากการกำหนดเกณฑ์ในการออกแบบสามารถวิเคราะห์และทำให้เห็นถึงแนวคิดสำคัญที่จะนำไปสู่การออกแบบได้ ดังนี้

1. การเชื่อมต่อระหว่างอาคารใหม่และอาคารเก่า
2. การออกแบบโดยเข้าใจธรรมชาติความไม่สมบูรณ์แบบ
3. การออกแบบโดยใช้การรับรู้ประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัส

1.5.7 การออกแบบสถาปัตยกรรม

1.5.7.1 ขั้นตอนการออกแบบขั้นต้น

การออกแบบสถาปัตยกรรมบนพื้นที่ว่างเชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑสถานบ้านเก่าเล่าเรื่องภายในชุมชนเจริญไชย โดยการแบ่งโซนและพื้นที่การใช้งานอาคารให้สอดคล้องต่อการใช้งานของพื้นที่ แบ่งเส้นทางการสัญจรของผู้คนที่เข้ามาใช้พื้นที่พิพิธภัณฑสถานและคนในชุมชนเจริญไชย

1.5.7.2 ขั้นตอนการออกแบบร่างพัฒนาแบบ

โดยพัฒนาแนวคิดต่อยอดผสมมุมมองการใช้งานและรูปแบบของการฟื้นฟูให้เกิดความเหมาะสม ถูกต้องกับบริบทพื้นที่ โครงสร้างต่อเติมของอาคารที่ยังคงอนุรักษ์ตัวอาคารไว้โดยยังคงสุนทรียศาสตร์ในการออกแบบ และใช้วัสดุที่แตกต่างจากบริบทเดิมเพื่อเพิ่มความแตกต่างของกาลเวลาอัตลักษณ์ของพื้นที่ให้ทรงคุณค่า รวมไปถึงการออกแบบที่ร่วมสมัยให้สถาปัตยกรรมสามารถอยู่ร่วมกับคนในชุมชนได้ทั้งในปัจจุบันตลอดจนในอนาคต

1.5.7.3 ขั้นตอนการออกแบบขั้นสุดท้าย

ออกแบบลำดับการเล่าเรื่องภายในอาคารและการจัดแสดงนิทรรศการภายในอาคารใหม่เชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑสถานบ้านเก่าเล่าเรื่องโดยลำดับการเล่าเรื่องเล่าผ่านเหตุการณ์ปัจจุบันย้อนไปสู่เรื่องราวในอดีตของคนในชุมชนเจริญไชย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ศึกษาข้อมูลแนวคิดทฤษฎีที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบพื้นที่ว่างของชุมชนเจริญไชยที่เชื่อมต่อกับอาคารเดิมที่เป็นพิพิธภัณฑสถานจัดแสดงภายในอาคารตึกแถวเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตชุมชนเจริญไชย
2. ได้ศึกษาแนวทางความเป็นไปได้ของโครงการที่จะสามารถประเมินแนวทางพัฒนาพื้นที่ว่างภายในชุมชนเจริญไชย ให้สอดคล้องกับการออกแบบบนพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์คงอัตลักษณ์ของพื้นที่โดยไม่สร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนเจริญไชย
3. ได้แนวทางการพัฒนาผังภูมิทัศน์ของชุมชนเจริญไชยและพิพิธภัณฑสถานใหม่ที่เชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑสถานเดิมของชุมชนเจริญไชย เพื่อเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม และเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

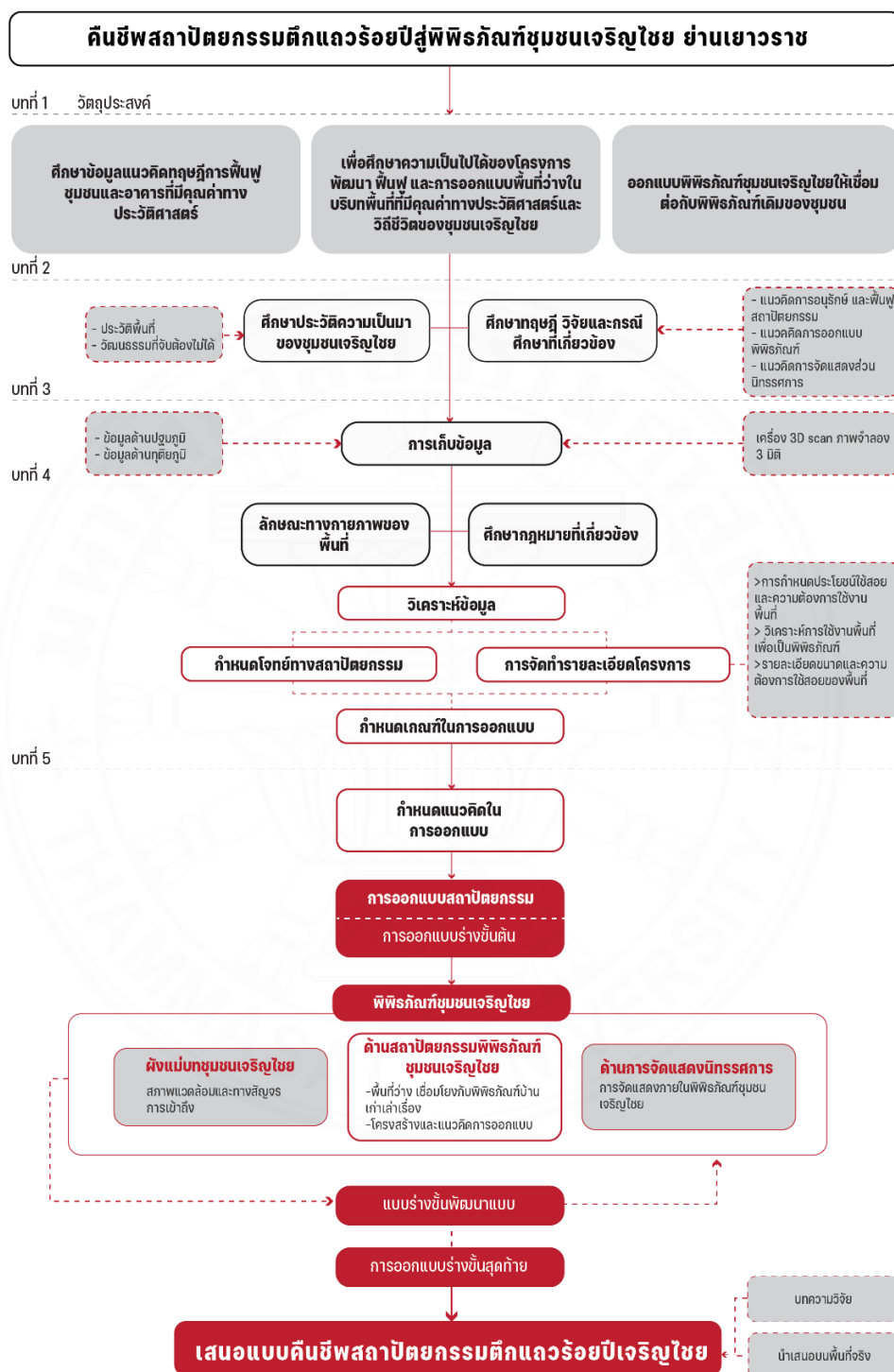
1.7.1 การฟื้นฟู (Revitalizing) หมายถึง การปรับปรุงพัฒนาพื้นที่เพื่อคงสภาพแวดล้อม สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ นำสิ่งเก่าผสมผสานกับส่วนใหม่ให้ก้าวทันต่อการพัฒนาของเศรษฐกิจ ให้กลับมามีชีวิตใหม่อีกครั้ง ที่สอดคล้องและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

1.7.2 การอนุรักษ์เชิงบูรณาการ (Integrated Conservation) หมายถึง การผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา ซึ่งรวมถึงการสร้างอาคารใหม่หรือการใช้ประโยชน์พื้นที่ว่างในลักษณะที่สอดคล้องกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ

1.7.3 ชุมชนเจริญไชย (Charoen chai) หมายถึง ชุมชนจีนเก่าแก่เต็มไปด้วยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชนและยังรักษามรดกวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนไว้จนถึงปัจจุบัน

1.7.4 ตึกแถวร้อยปี (Historic Shophouses) หมายถึง ตึกอาคารพาณิชย์เก่าแก่ที่ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ต้นราชวงศ์จักรี โดยสร้างหลายคูหาติดกันเป็นแถวยาว ใช้เป็นพื้นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพค้าขาย

1.7.5 พิพิธภัณฑ์ชุมชน (Community Museum) หมายถึง แหล่งเก็บข้อมูลและบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าของพื้นที่ในชุมชนโดยการจัดแสดงผ่านป้ายตัวอักษร หุ่นจำลอง หรือสิ่งของเครื่องใช้อุปโภคบริโภคของคนในชุมชน

ภาพที่ 1.11 กรอบการวิจัยเบื้องต้น. โดยผู้วิจัย, 2567.

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการทราบถึงที่มาและความสำคัญของพื้นที่ จึงได้ศึกษารวบรวมทฤษฎี แนวคิด และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎี การฟื้นฟูอาคารเก่า และการอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

2.2 แนวคิดและทฤษฎี การออกแบบพิพิธภัณฑ์ การจัดนิทรรศการและการจัดแสดง

2.3 หนังสือที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเจริญไชย

2.4 กรณีศึกษา

2.5 สรุปผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีการฟื้นฟูอาคารเก่า

แนวคิดมีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ที่ต้องการที่จะรักษา มรดกทางวัฒนธรรม โดยในปี 1989 หน่วยงาน UNESCO ได้ให้คำจำกัดความของคำว่ามรดกทางวัฒนธรรม ว่าเป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของสถานที่ ซึ่งเป็นแนวคิดการอนุรักษ์สมัยใหม่ ที่สื่อถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์และความโหยหาอดีต โดยสถานที่สำคัญไม่ถูกเปลี่ยนแปลงหรือทำลาย รวมไปถึงการเห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของพื้นที่ในบริบทที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

แนวคิดหลักของการอนุรักษ์ฟื้นฟูนั้นเริ่มต้นจาก Eugene-Emmanuel Viollet-le-Duc (1814-1879) อ้างอิงจาก ภาณุวัฒน์ โทบุบล (2556) กล่าวว่า ในช่วงกลางทศวรรษที่ 19 แนวคิด Unity of Style เป็นการรวมของสุนทรียภาพเข้ากับคุณค่าของสถาปัตยกรรม ที่ถูกยกระดับเป็นทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์และในทางปฏิบัติ แต่แนวคิดนี้อาจเกิดความเสียหายต่อโบราณสถานขึ้นได้

แนวคิดการอนุรักษ์โดยเน้นการสงวนรักษาไว้ละต่อต้านการฟื้นฟูที่ไม่ถูกต้องโดย นักวิจารณ์ศิลปะ John Ruskin (1819-1900) อ้างอิงจาก ภาณุวัฒน์ (2556) กล่าวว่าเป็นการอนุรักษ์ที่สร้างให้เกิดจิตสำนึก และเกิดความภูมิใจในรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ แต่ข้อเสียการอนุรักษ์นี้เป็นการอนุรักษ์ที่ไม่ชัดเจนแต่นักวิชาการกลับมองว่าแนวความคิดนี้สามารถเปิดโอกาสแนวคิดที่หลากหลายจากคนรุ่นหลัง

แนวคิดการอนุรักษ์ชุมชนเมือง จากการศึกษาของ ปรานอม ตันสุขานันท์ (2556) กล่าวว่า การอนุรักษ์ คือ การปรับปรุง พัฒนาใหม่ ไม่ได้แค่เพียงเพราะการเก็บรักษาจากการผุพัง แต่รวมไปถึงการรักษาสภาพถึงการใช้งาน ได้แก่ เนื้ออาคาร (Building Fabric) รูปที่ดิน (Pattern of Land) และการใช้ประโยชน์อาคาร (Building Utilizations)

ในเรื่องของแนวคิดของการฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation) ที่เป็นการรักษาอาคารที่ดีที่สุด โดยมีการนำมาใช้งานให้ทันสมัยแต่ยังคงรูปทรงหรือการเปลี่ยนแปลงของอาคารเดิม ถึงแม้จะเป็นการอนุรักษ์ที่ดีที่สุดแต่การเปลี่ยนแปลงการใช้งานของอาคารเดิม จะสามารถคงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ ได้อย่างมีประโยชน์ทั้งในทางเศรษฐกิจ และยกระดับมาตรฐานให้เทียบเท่าในปัจจุบัน

2.1.1 แนวคิดการอนุรักษ์ชุมชนเมือง (Urban Conservation)

แนวคิดการฟื้นฟูชุมชนเมือง อ้างอิงจาก ฝ่ายคั่นควัวและเปรียบเทียบกฎหมาย กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2564) กล่าวว่า “Urban revitalization” หมายถึง การเริ่มเป้าหมายการจัดระเบียบของเมืองที่มีอยู่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ โดยขึ้นอยู่กับความต้องการและวัตถุประสงค์ของการใช้งาน และการฟื้นฟูเมืองยังสามารถระบุถึงความจำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชน และการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะ โดยจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสันหนาทใหม่ ๆ เช่น สวนสาธารณะและพิพิธภัณฑ์ รวมทั้งการจัดเตรียมพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของเมือง

แนวความคิดการอนุรักษ์ในระดับเมือง ของปรานอม ตันสุขานันท์ (2556) กล่าวว่า “การอนุรักษ์ กล่าวว่า การรักษา ป้องกันและปรับปรุงอาคาร กลุ่มอาคาร และบริเวณใกล้เคียง ที่มีความสำคัญและมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ภูมิทัศน์เมือง ประวัติศาสตร์ สังคม และเทคโนโลยี เพื่อก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี และมีลักษณะเฉพาะตนเอง โดยบางครั้งครอบคลุมไปจนถึงการใช้งานหรือกิจกรรมที่อยู่ในอาคารหรือชุมชนนั้น โดยสงวนรักษาสิ่งสำคัญ คือ สถาปัตยกรรม และอัตลักษณ์ของเมือง

2.1.2 แนวคิดฟื้นฟูสถาปัตยกรรม (Revitalization in Architecture)

กระบวนการอนุรักษ์อาคาร ของ ยงธนิศร์ พิมลเสถียร (2559) กล่าวว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความวิตกกังวลถึงการสูญเสียหลักฐานทางมรดกวัฒนธรรม และมีกระแสการอนุรักษ์ตึกแถวเก่าเพิ่มมากขึ้น ที่สามารถช่วยรักษาตึกแถวที่เคยทรุดโทรมให้กลับมาสวยงามและใช้ประโยชน์ได้ร่วมสมัย ยังช่วยรักษาความเป็นชุมชนที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมของเมืองไว้ได้จึงทำให้ ยงธนิศร์ พิมลเสถียร (2559) ได้จัดทำหนังสืออนุรักษ์นิยามการขึ้น

เพื่อรวบรวมข้อมูลเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟูอาคารตึกแถวเก่า โดยกระบวนการวางแผนการอนุรักษ์เป็นไปดังนี้

ทำความเข้าใจคุณค่าความสำคัญของสถาปัตยกรรม

- (1) ศึกษาทางด้านเอกสาร
- (2) ศึกษาด้านกายภาพ โดยสำรวจและบันทึกภาพอาคาร เพื่อทดสอบความแข็งแรงและบูรณภาพของโครงสร้าง สำรวจภายนอก ภายในและสภาพโดยรอบอาคาร ตลอดจนสำรวจและศึกษาทางโบราณคดี

(3) การจัดทำแบบสันนิษฐาน

การเลือกวิธีการอนุรักษ์

โดยวิธีการอนุรักษ์มีดังนี้

- (1) สงวนรักษา
- (2) บูรณะ
- (3) ฟื้นฟูสภาพ
- (4) สร้างขึ้นใหม่
- (5) สื่อความหมาย

โดยมีปัจจัยพิจารณา ดังนี้

- (1) บูรณภาพและความแท้
- (2) หลักฐานที่พบ
- (3) นโยบาย แผนงานการใช้งานในอนาคต
- (4) ข้อกำหนด กฎหมายปัจจุบัน
- (5) เทคโนโลยีสมัยใหม่
- (6) งบประมาณ
- (7) อื่นๆ

การบริหารจัดการ

- (1) มาตรการทางการเงิน
- (2) การบริหารงานก่อสร้าง
- (3) คู่มือการบำรุงรักษา

2.1.3 แนวคิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Conservation Architecture)

เป็นแนวคิดของ Camillo Boito (1836-1914) เกี่ยวกับเกณฑ์การอนุรักษ์สถานทางประวัติศาสตร์ อ้างอิงจาก ผศ.ดร.สุจิตต์ เสวตจินดา (สนั่นไหว).(2021).ทฤษฎีและหลักการอนุรักษ์ กล่าวว่า กฎเกณฑ์นี้เป็นหลักทางวิทยาศาสตร์ ที่ได้เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง เพื่อวิเคราะห์ผลและแนวคิด ที่เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติและเป็นรากฐานของกฎบัตรเวนิสในปัจจุบันดังนี้

อนุสรณ์สถานมีความสำคัญต่อการศึกษสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ของชาติและประชาชน จึงให้ความเคารพและไม่เปลี่ยนแปลงใดๆ

หลีกเลี่ยงการรื้อถอนหรือต่อเติมในส่วนที่ไม่จำเป็น ควรเน้นการเสริมเพื่อให้ความมั่นคง

การบูรณะหรือต่อเติมอาคารที่ขาดไป จะต้องมาจากหลักพื้นฐานที่ได้มาจากการศึกษาวิเคราะห์อาคารและประวัติการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมา

สร้างความแตกต่างระหว่างสภาพดั้งเดิมกับสภาพปัจจุบัน โดยแสดงความแตกต่างระหว่างวัสดุดั้งเดิมกับวัสดุใหม่ที่เพิ่มเข้าไป

เคารพการเปลี่ยนแปลงและการต่อเติมทุกช่วงเวลาที่ผ่านมา

2.1.4 ทฤษฎีการอนุรักษ์เชิงบูรณาการ (Integrated Conservation Theory)

เป็นแนวคิดที่พัฒนาโดย Feilden (2003) ซึ่งมุ่งเน้นการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการพัฒนาเมืองร่วมกันอย่างกลมกลืน โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การประเมินและจัดการความเสี่ยง รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้การอนุรักษ์มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ทฤษฎีนี้ยังรวมถึงการสร้างอาคารใหม่บนพื้นที่ว่างในบริบทที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งควรออกแบบให้สอดคล้องและเคารพต่อคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์และการตอบสนองต่อความต้องการในปัจจุบัน

2.1.5 แนวคิดการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล (Digital Preservation)

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้ให้แนวคิดการสงวนรักษาทรัพยากรเกี่ยวกับงานโบราณสถาน หรืออาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เพื่อเก็บเป็นข้อมูลที่จะสามารถเป็นประโยชน์ไว้ใช้ในอนาคต อย่างเช่นการใช้ เทคโนโลยี 3D Scanner ข้อมูลสถาปัตยกรรมในรูปแบบสามมิติ โดยเป็นการเก็บข้อมูลของสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า สามารถเป็นประโยชน์อย่างเช่นในกรณีที่มีการเกิดความเสียหายเกิดขึ้นกับตัวอาคาร ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่เหลือเค้าโครงเดิม หากมี

ข้อมูลที่เคยได้ทำการเก็บรวบรวมผ่านการใช้เทคโนโลยีต่างๆก็จะสามารถช่วยในการอนุรักษ์ หรือทำนุบำรุงอาคารให้มีสภาพเหมือนเก่าหรือสามารถเก็บภาพของสถาปัตยกรรมเดิมไว้ให้เห็นได้ในอนาคต

2.2 แนวคิดและทฤษฎี การออกแบบพิพิธภัณฑ์ การจัดนิทรรศการและการจัดแสดง

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ (Museum Design in Architecture)

นิยามและบทบาท

นิยามคำว่า พิพิธภัณฑ์ ในบทความ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ หอจดหมายเหตุ (2558) กล่าวว่า เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์หรือผลกำไร จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสังคม การศึกษา สงวนรักษา ตลอดจนจนถึงการเผยแพร่ความรู้ จัดแสดงหลักฐานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

เป็นประเภทของพิพิธภัณฑ์ที่มีจุดมุ่งหมายในการเผยแพร่และสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ โดยนำวัตถุของใช้ในท้องถิ่นมาจัดแสดงผ่านการเล่าเรื่องด้วยวิธีต่างๆ ซึ่งมีการดำเนินการอยู่ 2 รูปแบบ รูปแบบแรกเป็นการจัดตั้งจากคนภายนอกจากผู้ที่มีความรู้ในเรื่องพิพิธภัณฑ์ เช่น นักวิชาการ หน่วยงานราชการ และรูปแบบที่ 2 ดำเนินการโดยคนในท้องถิ่น เช่น พิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นภายในวัดที่ดำเนินการโดยพระภิกษุ ที่มีวัตถุสิ่งของรวบรวมไว้ แล้วทำการจัดตั้งอาคารหรือสถานที่เพื่อนำมาจัดแสดง โดยทั้ง 2 รูปแบบควรมีการเรียนรู้ระหว่างผู้มีความรู้เรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์และคนภายในท้องถิ่นที่มีความรู้เรื่องของพื้นที่ตนเอง มาร่วมกันในการจัดตั้ง (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2539)

ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล (2557) คนทำพิพิธภัณฑ์ กล่าวว่า ความหมายของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น คือพิพิธภัณฑ์ที่เป็นความพยายามของบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กร ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยการสร้างคลังความรู้หรือแหล่งเรียนรู้ ที่แสดงเรื่องราววิถีชีวิตภูมิปัญญา มรดกท้องถิ่น และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และที่สำคัญคือการที่คนในชุมชนได้มีส่วนร่วม

หลักการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์

เก็บรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมไว้ไม่ให้เสื่อมสูญและจัดแสดงให้แก่ประชาชนเพื่อศึกษาหาความรู้

เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารทุกสาขาศิลปวิทยา สามารถให้การศึกษากับประชาชนได้อย่างกว้างขวาง

เป็นแหล่งการศึกษานอกระบบ สำหรับผู้ไม่มีโอกาสศึกษาในระบบโรงเรียน

เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ

เป็นแหล่งส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศ และภายนอกประเทศ เข้ามาศึกษาชมรดกทางวัฒนธรรม

ส่งเสริมการศึกษาที่ทุกคนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลาและมีความเท่าเทียมกัน

2.2.2 แนวคิดการออกแบบจัดนิทรรศการ (Exhibition Design in Architecture)

2.2.2.1 ความหมายของนิทรรศการ

นิทรรศการ (Exhibition) อนุชา พงษ์เกษร (2555) คู่มือการสอนการออกแบบภายในพิพิธภัณฑ์ กล่าวว่า นิทรรศการ (Exhibition) คือ การนำเอาวัตถุ สิ่งของ ภาพถ่าย หรือชิ้นงานอื่นๆ มาจัดแสดงพร้อมการอธิบายด้วยวิธีต่างๆ โดยมีการวางแผนออกแบบพื้นที่การจัดแสดงให้มีความน่าสนใจที่กำลังอยู่ในความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

2.2.2.2 หลักการออกแบบการจัดแสดง

- (1) ความสำคัญอยู่ที่วัตถุและสิ่งที่นำมาจัดแสดง
- (2) ให้เรื่องราวความรู้ของสิ่งที่จัดแสดงอย่างเหมาะสม
- (3) การสัมพันธ์ต่อเนื่องกันของเรื่องราวลำดับการเล่าเรื่อง
- (4) ให้ความประทับใจ เพลิดเพลิน และเห็นความสำคัญของคุณค่าของสิ่งที่จัดแสดง
- (5) ไม่จัดแสดงงานให้ซับซ้อน สับสน เน้นการจัดให้ง่ายและเกิดความประทับใจ และเห็นคุณค่า ไม่น่าเบื่อ
- (6) ให้ความปลอดภัยแก่วัตถุจัดแสดง ไม่ทำให้ของเสียหายหรือเกิดการโจรกรรม

2.2.2.3 ลักษณะของห้องจัดแสดงที่นิยม

- (1) ห้องแสดงแบบธรรมดา คือ ห้องแสดงที่มีหน้าต่างช่องเปิดแบบปกติทั่วไป เป็นหน้าต่างสูงหรือหน้าต่างเพียงฝั่งเดียว แล้วจัดไฟช่วงในการจัดแสดง
- (2) ห้องแสดงแบบยกพื้นโล่ง คือ มีโถงชั้นล่าง ชั้นบนใดเป็นห้องโถงสามารถมองเห็นชั้นล่างได้ตลอดเวลา
- (3) ห้องแสดงแบบห่อประชุมใหญ่ เป็นห้องขนาดใหญ่มีหน้าต่างสองด้าน
- (4) ห้องแสดงแบบเฉลียง เป็นพื้นที่บนใด หรือชั้นล่างถึงยอดอาคารให้การจัดแสดง โดยใช้แสงไฟและแสงธรรมชาติ
- (5) ห้องแสดงที่ใช้แสงจากหลังคา

(6) ห้องแสดงแบบไม่มีหน้าต่าง

2.2.2.4 รูปแบบการจัดแสดง แบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบดังนี้

- 1) การจัดแสดงเพื่อความงาม (Aesthetic the Sensation)
- 2) การจัดแสดงให้ความรู้ (Instruction Present)
- 3) การจัดแสดงตามสภาพธรรมชาติ (Natural Context Exhibition)
- 4) การจัดแสดงตามสภาพจริง (Authentic Setting Present)

2.2.2.5 ประเภทของการจัดนิทรรศการ

(1) แบ่งจากระยะเวลาในการจัดแสดง

1. นิทรรศการถาวร (Permanent Exhibition)
2. นิทรรศการชั่วคราว (Temporary Exhibition)

นิทรรศการที่จัดแสดงเป็นเอกเทศ จัดแสดงช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยไม่เกี่ยวข้องกับการจัดแสดงอื่นๆ

นิทรรศการชั่วคราวที่จัดแสดงเพื่อเสริมในส่วนของนิทรรศการถาวร

นิทรรศการหมุนเวียน (Traveling Exhibition) จัดขึ้นในหลากหลายพื้นที่ หมุนเวียนไป เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้สะดวก โดยแสดงในรูปแบบรถเคลื่อนที่

(2) แบ่งตามสถานที่จัดแสดง

1. นิทรรศการในร่ม (Indoor Exhibition)
2. นิทรรศการกลางแจ้ง (Outdoor Exhibition)
3. นิทรรศการกึ่งกลางแจ้งกึ่งในร่ม (Semi-Outdoor Exhibition)

สภาพแวดล้อมการจัดนิทรรศการมีลักษณะคล้ายนิทรรศการกลางแจ้ง แต่การจัดการแสดงแบบนี้จะสามารถควบคุมได้ดีกว่าแบบกลางแจ้ง

(3) แบ่งตามลักษณะทางเดินของผู้ชม

1. แบบควบคุม (Control Typed) เป็นการจัดนิทรรศการโดยการควบคุมการชมพื้นที่การจัดแสดงเป็นไปตามที่กำหนด
2. แบบไม่ควบคุม (Un-Control Typed) เป็นการจัดแสดงนิทรรศการที่ผู้เข้าชมสามารถเลือกชมได้อย่างอิสระตามความสนใจ

(4) แบ่งตามจุดมุ่งหมาย

1. เพื่อการประชาสัมพันธ์ (Information) ตั้งเป้าหมายให้แน่นอนในการที่ต้องการให้ผู้เข้าชม หรือกลุ่มเป้าหมายได้รับอะไรจากการชมนิทรรศการ

2. เพื่อการศึกษา (Education) เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา สามารถจัดได้ในสถานศึกษา อย่างเช่นโรงเรียน หรือ มหาวิทยาลัย

3. เพื่อการส่งเสริมการขาย (Promotion) เพื่อส่งเสริมการขายนิยมจัดใน โรงแรมเพื่อความสะดวก และเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

2.2.3 แนวคิดเชิงประสบการณ์ (Experiential Approach)

หนังสือ The Museum Experience ของ John Falk และ Lynn Dierking ที่เป็นนักวิชาการที่มีผลงานสำคัญในด้านการศึกษาผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และการออกแบบประสบการณ์ในพิพิธภัณฑ์ ได้เสนอกรอบการทำความเข้าใจประสบการณ์ของผู้เยี่ยมชมผ่านสามมิติหลัก แนวคิดเชิงประสบการณ์ (Experiential Approach) โดยเน้นที่การทำความเข้าใจและการออกแบบประสบการณ์ของผู้เยี่ยมชมเพื่อให้มีความหมายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้ได้แก่

(1) บริบทส่วนตัว (Personal Context): ประสบการณ์ส่วนตัว ความรู้สึก ความสนใจ และความคาดหวังที่ผู้เยี่ยมชมนำเข้ามาในพิพิธภัณฑ์ การสัมผัสทางกายภาพสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้และความทรงจำที่มีความหมายมากขึ้น

(2) บริบททางสังคม (Sociocultural Context): การมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในระหว่างการเยี่ยมชม เช่น การสนทนา การแบ่งปันความคิดและประสบการณ์ การทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การทดลองและการเล่นเกม

(3) บริบททางกายภาพ (Physical Context): สภาพแวดล้อมทางกายภาพของพิพิธภัณฑ์ การจัดแสดงที่สามารถสัมผัสได้ การออกแบบพื้นที่ให้สามารถเคลื่อนที่ได้สะดวก และการใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตแอคทีฟเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วม

2.2.4 เทคนิคการสัญจรและการจัดแสดง (Circulation & Exhibition)

การสัญจรหรือวิธีการเล่าเรื่องในการจัดแสดงเป็นส่วนที่สำคัญในการออกแบบ เพื่อเป็นการดึงดูดผู้เข้าชมให้สนใจกับงานหรือสิ่งที่จะนำเสนอ โดยการสัญจรแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มตามการใช้งานดังนี้

1. การสัญจรเพื่อชมนิทรรศการ ทางเข้าต้องชัดเจน สังเกตเห็นได้ง่าย และไม่เดินสวนกันเพื่อลดการเกิดความแออัดวุ่นวาย และการทำทางเดินเป็นทางเดียวอาจทำให้เกิดความเบื่อหน่าย จึงต้องการแบ่งเป็นส่วนย่อย ตามเนื้อหาจัดแสดงที่ใกล้เคียงกัน เพื่อใช้เลือกชมเฉพาะส่วนได้

2. การสัญจรของส่วนบริการ เป็นการติดต่อเพื่อขนส่งวัสดุเพื่อไปห้องสำรองในการนำไปจัดแสดงงาน หรือการติดต่อกับบุคลากรภายนอกหรือหน่วยงานต่างๆ โดยจะไว้ด้านข้างหรือด้านหลังของอาคาร เพื่อให้ไม่ใช้พื้นที่ปนกับผู้เข้าชม

3. การสัญจรของเจ้าหน้าที่ เป็นการสัญจรภายใน ออกแบบจึงต้องง่ายต่อการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ด้วยกันเอง

2.2.4.1 การจัดการสัญจร (Circulation)

หลักการออกแบบเส้นทางสัญจรภายในพิพิธภัณฑ์ และอาร์ตแกลลอรี่ (Circulation Design In Museum and Art Gallery)

การจัดทางสัญจร (Circulation) ภายในห้องแสดงเมื่อพิจารณาตามลักษณะการสัญจรหลักแบ่งได้ 2 แบบ คือ 1) ทางสัญจรแบบ Centralized System of Access 2) ทางสัญจรแบบ Decentralized System Of Access

(1) Centralized System Of Access

เป็นการวางแผนการสัญจรแบบตายตัว เริ่มจากจุดเริ่มต้นไปจนถึงจุดสุดท้าย ข้อได้เปรียบ คือความสะดวกต่อการควบคุม และการดูแล คือ ผู้ชมถูกชักนำไปตามเส้นทาง ข้อเสียเปรียบ คือถ้าสิ่งของต่าง ๆ ที่จัดแสดงก่อนไม่เกิดความประทับใจแก่ผู้ชมจะมีผลต่อสิ่งแสดงที่ต้องการชมโดยเฉพาะ

ตารางที่ 2.1

เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของการสัญจรแบบ Centralized System Of Access

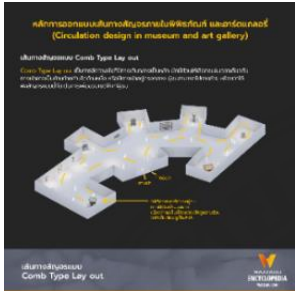
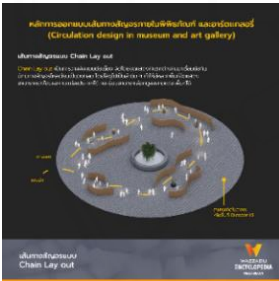
ข้อดี	ข้อเสีย
- ควบคุม และรักษาความปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ - ใช้บุคลากรจำนวนน้อย และกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวของผู้ชมได้ทั่วถึง	- ไม่มีอิสระการเดินชม ต้องชมตามลำดับที่จัด - การวางแผนจัดตามเส้นทางเลื่อนไหลของผู้ชมเดินตามเส้นทางตามแผนที่ตายตัวจากจุดเริ่มต้นถึงจุดสุดท้าย อาจหยุดดูเป็นช่วง ๆ

หมายเหตุ. จาก หลักการออกแบบเส้นทางสัญจรภายในพิพิธภัณฑ์ และอาร์ตแกลลอรี่ สืบค้นจาก

<https://www.facebook.com/InnovatorXbyWazzadu>.

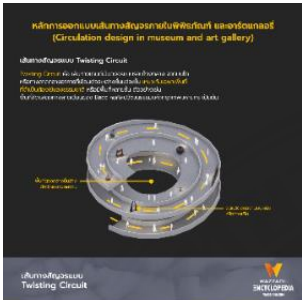
ตารางที่ 2.2

แสดงรูปแบบของเส้นทางการจัดแสดงนิทรรศการ

รูปแบบเส้นทาง	ข้อมูล				
1) เส้นทางสัญจรแบบ Comb Type Lay out 	เป็นการจัดวางผังที่มีทางเดินกลางเป็นหลัก มักมีส่วนให้เลือกชมในเวลาเดียวกัน ทางเข้าอาจเป็นด้านท้ายด้านใดด้านหนึ่ง หรือมีทางเข้าอยู่ตรงกลาง ผู้ชมสามารถไปทางซ้าย หรือขวาได้ ผังสัญจรแบบนี้ถือเป็นการเพิ่มขอบเขตให้แก่ผู้ชม <table border="1"> <tr> <td>ข้อดี</td><td>โดยผู้ชมสามารถเลือกดูได้หลายส่วน ไม่เกิดการแออัดของผู้ชม หากมีผู้ชมจำนวนมาก เนื่องจากมีพื้นที่จัดแสดงให้ดูหลายส่วน ไม่จำเป็นต้องดูเป็นลำดับ</td></tr> <tr> <td>ข้อเสีย</td><td>เนื่องจากมีพื้นที่ให้เลือกหลายส่วน อาจทำให้ผู้ชม ชมผลงานได้ไม่ครบ</td></tr> </table>	ข้อดี	โดยผู้ชมสามารถเลือกดูได้หลายส่วน ไม่เกิดการแออัดของผู้ชม หากมีผู้ชมจำนวนมาก เนื่องจากมีพื้นที่จัดแสดงให้ดูหลายส่วน ไม่จำเป็นต้องดูเป็นลำดับ	ข้อเสีย	เนื่องจากมีพื้นที่ให้เลือกหลายส่วน อาจทำให้ผู้ชม ชมผลงานได้ไม่ครบ
ข้อดี	โดยผู้ชมสามารถเลือกดูได้หลายส่วน ไม่เกิดการแออัดของผู้ชม หากมีผู้ชมจำนวนมาก เนื่องจากมีพื้นที่จัดแสดงให้ดูหลายส่วน ไม่จำเป็นต้องดูเป็นลำดับ				
ข้อเสีย	เนื่องจากมีพื้นที่ให้เลือกหลายส่วน อาจทำให้ผู้ชม ชมผลงานได้ไม่ครบ				
2) เส้นทางสัญจรแบบ Chain Lay out 	เป็นการวางผังแบบต่อเนื่อง จัดโดยจุดแสดงที่แตกต่างกันมาเชื่อมต่อกัน มักมีทางสัญจรไหลเวียนเป็นวงกลม โดยไล่ดูไปเป็นลำดับ ๆ <table border="1"> <tr> <td>ข้อดี</td><td> - ทำให้มีหลากหลายพื้นที่จัดแสดง สามารถแบ่งโซนผลงานแต่ละประเภทได้ - ผู้ชมสามารถเลือกดูผลงานแต่ละพื้นที่ได้ </td></tr> <tr> <td>ข้อเสีย</td><td>เนื่องจากมีหลายพื้นที่จัดแสดงอาจทำให้ผู้ชม ชมผลงานได้ไม่ครบ</td></tr> </table>	ข้อดี	- ทำให้มีหลากหลายพื้นที่จัดแสดง สามารถแบ่งโซนผลงานแต่ละประเภทได้ - ผู้ชมสามารถเลือกดูผลงานแต่ละพื้นที่ได้	ข้อเสีย	เนื่องจากมีหลายพื้นที่จัดแสดงอาจทำให้ผู้ชม ชมผลงานได้ไม่ครบ
ข้อดี	- ทำให้มีหลากหลายพื้นที่จัดแสดง สามารถแบ่งโซนผลงานแต่ละประเภทได้ - ผู้ชมสามารถเลือกดูผลงานแต่ละพื้นที่ได้				
ข้อเสีย	เนื่องจากมีหลายพื้นที่จัดแสดงอาจทำให้ผู้ชม ชมผลงานได้ไม่ครบ				
3) เส้นทางสัญจรแบบ Rectilinear Circuit 	การเคลื่อนที่ชมงานศิลปะ หรือนิทรรศการเป็นแนวเส้นตรง ผลงานมักจัดแสดงอยู่สองข้างทาง เหมาะกับการจัดช่วงเดินในระยะสั้น ๆ เพราะอาจทำให้รู้สึกเบื่อขณะชมผลงาน <table border="1"> <tr> <td>ข้อดี</td><td> - จัดแสดงผลงาน และแสงไฟได้ง่าย - ประหยัดพื้นที่ สามารถวางผลงานได้ทั้งสองข้างทาง </td></tr> <tr> <td>ข้อเสีย</td><td>ผู้ชมอาจรู้สึกเบื่อหากเป็นเส้นทางตรงที่ยาวเกินไป</td></tr> </table>	ข้อดี	- จัดแสดงผลงาน และแสงไฟได้ง่าย - ประหยัดพื้นที่ สามารถวางผลงานได้ทั้งสองข้างทาง	ข้อเสีย	ผู้ชมอาจรู้สึกเบื่อหากเป็นเส้นทางตรงที่ยาวเกินไป
ข้อดี	- จัดแสดงผลงาน และแสงไฟได้ง่าย - ประหยัดพื้นที่ สามารถวางผลงานได้ทั้งสองข้างทาง				
ข้อเสีย	ผู้ชมอาจรู้สึกเบื่อหากเป็นเส้นทางตรงที่ยาวเกินไป				

ตารางที่ 2.2

แสดงรูปแบบของเส้นทางการจัดแสดงนิทรรศการ (ต่อ)

รูปแบบเส้นทาง	ข้อมูล				
4) เส้นทางสัณจรแบบ Twisting Circuit 	เส้นทางเดินที่เป็นวงจรรอบโรงกลองกลาง จากบันได หรือทางลาด กลางอาคารที่เชื่อมต่อระหว่างชั้นแต่ละชั้นเหมาะกับเฉพาะพื้นที่ที่ จำเป็นต้องใช้แสงธรรมชาติ หรือมีพื้นที่หลายชั้น <table border="1"> <tr> <td>ข้อดี</td><td>- เหมาะกับพิพิธภัณฑ์ หรืออาร์ตแกลอรีที่ต้องการแสง ธรรมชาติ สามารถใช้พื้นที่บันได หรือทางลาดเวียนได้ เกิดประโยชน์</td></tr> <tr> <td>ข้อเสีย</td><td>- หากมีคนจำนวนมาก อาจเกิดการกีดขวางเส้นทางเดิน จำเป็นต้องมีพื้นที่ค่อนข้างกว้าง</td></tr> </table>	ข้อดี	- เหมาะกับพิพิธภัณฑ์ หรืออาร์ตแกลอรีที่ต้องการแสง ธรรมชาติ สามารถใช้พื้นที่บันได หรือทางลาดเวียนได้ เกิดประโยชน์	ข้อเสีย	- หากมีคนจำนวนมาก อาจเกิดการกีดขวางเส้นทางเดิน จำเป็นต้องมีพื้นที่ค่อนข้างกว้าง
ข้อดี	- เหมาะกับพิพิธภัณฑ์ หรืออาร์ตแกลอรีที่ต้องการแสง ธรรมชาติ สามารถใช้พื้นที่บันได หรือทางลาดเวียนได้ เกิดประโยชน์				
ข้อเสีย	- หากมีคนจำนวนมาก อาจเกิดการกีดขวางเส้นทางเดิน จำเป็นต้องมีพื้นที่ค่อนข้างกว้าง				
5) เส้นทางสัณจรแบบ Weaving Freely Lay out 	ผังรูปसानไปมาอย่างอิสระ ปกติมักใช้ทางลาดเข้าช่วย และใช้ องค์ประกอบที่น่าสนใจเป็นตัวชักนำให้ผู้ชมเกิดความสนใจใน ผลงาน <table border="1"> <tr> <td>ข้อดี</td><td>- ผังเป็นรูปसानไปมาอย่างอิสระ ทำให้กระตุ้นความ สนใจของผู้ชม</td></tr> <tr> <td>ข้อเสีย</td><td>- ผู้ชมอาจจะหลงทางได้ง่าย หากผังเป็นเรขาคณิตแบบ ต่อเนื่องกันมากเกินไป</td></tr> </table>	ข้อดี	- ผังเป็นรูปसानไปมาอย่างอิสระ ทำให้กระตุ้นความ สนใจของผู้ชม	ข้อเสีย	- ผู้ชมอาจจะหลงทางได้ง่าย หากผังเป็นเรขาคณิตแบบ ต่อเนื่องกันมากเกินไป
ข้อดี	- ผังเป็นรูปसानไปมาอย่างอิสระ ทำให้กระตุ้นความ สนใจของผู้ชม				
ข้อเสีย	- ผู้ชมอาจจะหลงทางได้ง่าย หากผังเป็นเรขาคณิตแบบ ต่อเนื่องกันมากเกินไป				
6) เส้นทางสัณจรแบบ Star Shape 	Shape เป็นผังสัณจรที่มีลักษณะคล้ายดาว หรือหวี การออกแบบ ผังให้แกนมีความสมดุลถือเป็นสิ่งสำคัญในการเลือกใช้ผังลักษณะ นี้เพราะอาจทำให้ผู้ชมเกิดปัญหาสับสนได้ <table border="1"> <tr> <td>ข้อดี</td><td> - สามารถจัดวางผลงานได้หลายส่วน - ผู้ชมสามารถเดินชมผลงานแบบสลับซ้าย-ขวาได้ - เหมาะสำหรับพิพิธภัณฑ์ หรืออาร์ตแกลอรีที่ต้องการ เพิ่มลูกเล่นการเดินทาง </td></tr> <tr> <td>ข้อเสีย</td><td>- การเลือกใช้ผัง Star Shape ผู้ชมจะไม่สามารถเลือก ชมได้ หรือเดินแยกได้สะดวกมากนัก</td></tr> </table>	ข้อดี	- สามารถจัดวางผลงานได้หลายส่วน - ผู้ชมสามารถเดินชมผลงานแบบสลับซ้าย-ขวาได้ - เหมาะสำหรับพิพิธภัณฑ์ หรืออาร์ตแกลอรีที่ต้องการ เพิ่มลูกเล่นการเดินทาง	ข้อเสีย	- การเลือกใช้ผัง Star Shape ผู้ชมจะไม่สามารถเลือก ชมได้ หรือเดินแยกได้สะดวกมากนัก
ข้อดี	- สามารถจัดวางผลงานได้หลายส่วน - ผู้ชมสามารถเดินชมผลงานแบบสลับซ้าย-ขวาได้ - เหมาะสำหรับพิพิธภัณฑ์ หรืออาร์ตแกลอรีที่ต้องการ เพิ่มลูกเล่นการเดินทาง				
ข้อเสีย	- การเลือกใช้ผัง Star Shape ผู้ชมจะไม่สามารถเลือก ชมได้ หรือเดินแยกได้สะดวกมากนัก				

ตารางที่ 2.2

แสดงรูปแบบของเส้นทางการจัดแสดงนิทรรศการ (ต่อ)

รูปแบบเส้นทาง	ข้อมูล				
7) เส้นทางสัญจรแบบ Fan Shape 	ทางสัญจรที่มีทางเข้าจากกลางผังรูปพัด การจัดแบบนี้ทำให้มีโอกาสมากต่อการเลือกชม แต่ผู้ชมต้องตัดสินใจในการเลือกชมค่อนข้างเร็ว ในด้านจิตวิทยาผู้ชมอาจไม่ชอบผังสัญจรลักษณะนี้ เพราะรู้สึกว่าเป็นการบังคับเกินไป และที่จุดรวมตรงกลางทางเข้า มักจะเป็นจุดที่วุ่นวาย <table border="1"> <tr> <td>ข้อดี</td><td> - การจัดผังสัญจรรูปพัดจะทำให้ผู้ชมสามารถเลือกชมได้ง่าย - มีทางเข้าตรงกลาง หันหน้าเข้าหาจุดแสดงทำให้มองเห็นผลงานได้ง่าย </td></tr> <tr> <td>ข้อเสีย</td><td> - การจัดแบบนี้จะทำให้ผู้ชมรู้สึกอึดอัดได้ง่าย เพราะบังคับให้ตัดสินใจเลือกชมผลงาน - จุดทางเข้ามักกลายเป็นจุดที่วุ่นวาย มักมีผู้ชมมาเยือนบริเวณนี้ค่อนข้างมาก </td></tr> </table>	ข้อดี	- การจัดผังสัญจรรูปพัดจะทำให้ผู้ชมสามารถเลือกชมได้ง่าย - มีทางเข้าตรงกลาง หันหน้าเข้าหาจุดแสดงทำให้มองเห็นผลงานได้ง่าย	ข้อเสีย	- การจัดแบบนี้จะทำให้ผู้ชมรู้สึกอึดอัดได้ง่าย เพราะบังคับให้ตัดสินใจเลือกชมผลงาน - จุดทางเข้ามักกลายเป็นจุดที่วุ่นวาย มักมีผู้ชมมาเยือนบริเวณนี้ค่อนข้างมาก
ข้อดี	- การจัดผังสัญจรรูปพัดจะทำให้ผู้ชมสามารถเลือกชมได้ง่าย - มีทางเข้าตรงกลาง หันหน้าเข้าหาจุดแสดงทำให้มองเห็นผลงานได้ง่าย				
ข้อเสีย	- การจัดแบบนี้จะทำให้ผู้ชมรู้สึกอึดอัดได้ง่าย เพราะบังคับให้ตัดสินใจเลือกชมผลงาน - จุดทางเข้ามักกลายเป็นจุดที่วุ่นวาย มักมีผู้ชมมาเยือนบริเวณนี้ค่อนข้างมาก				

หมายเหตุ. จาก หลักการออกแบบเส้นทางสัญจรภายในพิพิธภัณฑ์ และอาร์ตแกลอรี สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/InnovatorXbyWazzadu>.

(2) Decentralized System of Access

เป็นการสัญจรที่มีทางออก และทางเข้าสองทางหรือมากกว่า ผู้ชมอาจไม่ได้ไปตามเส้นทางที่กำหนด สามารถเดินไปมาอย่างอิสระ ลักษณะเป็นทางเดินในใจกลางเมือง (พิพิธภัณฑ์อาจเป็นส่วนหนึ่งของตัวเมือง) วิธีนี้ผู้ชมอาจชมไม่ครบต่อการชม ครั้งหนึ่ง ๆ อาจเข้าชมครั้งต่อไป ถือประโยชน์ด้านสังคมจิตวิทยา (จิตวิทยาเกี่ยวกับการเข้าชม) มักเรียกเส้นทางสัญจรนี้ว่า ถนนนิทรรศการ

ตารางที่ 2.3

เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของการสัญจรแบบ Decentralized System of Access (ต่อ)

ข้อดี	ข้อเสีย
- มีความน่าสนใจต่อการจัดแสดง - สามารถแบ่งกันห้องทำให้เกิดพื้นที่จัดแสดงมากขึ้น - เกิดการกระตุ้นให้เดินดูการแสดงอย่างรวดเร็วมากขึ้น	- ผู้เข้าชมอาจไม่รู้ตำแหน่ง ควรมี Landmark - เกิดมุมบ่งไม่สามารถมองเห็นห้องต่างๆ ทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง

หมายเหตุ. จาก หลักการออกแบบเส้นทางสัญจรภายในพิพิธภัณฑ์ และอาร์ตแกลอรี สืบค้นจาก

<https://www.facebook.com/InnovatorXbyWazzadu>.

ภาพที่ 2.1 รูปแบบของเส้นทางการจัดแสดงนิทรรศการแบบ 2 Decentralized System of Access

จาก หลักการออกแบบเส้นทางสัญจรภายในพิพิธภัณฑ์ และอาร์ตแกลอรี. สืบค้นจาก

<https://www.facebook.com/InnovatorXbyWazzadu>. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

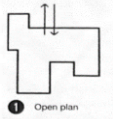
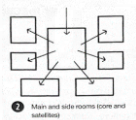
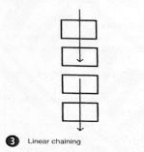
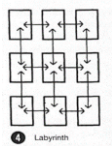
2.2.4.2 เทคนิคการจัดผังห้องจัดแสดง (Exhibition Planning)

Neufert (2019) ได้ให้ข้อมูลการอ้างอิงสำหรับข้อกำหนดเชิงพื้นที่ในการออกแบบในส่วนพื้นที่จัดแสดงพิพิธภัณฑ์ดังนี้

(1) ผังการจัดแสดงและทางสัญจร เป็นความสัมพันธ์กันระหว่างสิ่งของ หรือวิธีการจัดแสดงเพื่อนำผู้เข้าชมไปสู่ส่วนต่างๆ โดยผังการจัดแสดงมีหลายลักษณะขึ้นอยู่กับขนาดและโครงสร้างของอาคารที่จัดแสดง ขนาดความสูงของพื้นที่จัดแสดง ควรมีความสูงอย่างต่ำ 4 เมตร แบ่งห้องจัดแสดงออกเป็น 6 ลักษณะ ดังนี้

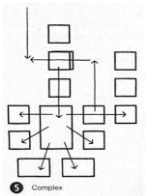
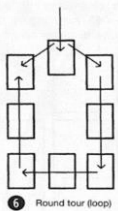
ตารางที่ 2.4

แสดงลักษณะของการจัดผังงานจัดแสดง

ลักษณะการจัดแสดง	ข้อมูล
1) Open plan 	ผังเป็นห้องกว้างเดินชมแบบอิสระ ทางเข้าออกทางเดียวกัน
2) Core and satellite rooms 	มีห้องหลักอยู่ตรงกลาง ล้อมรอบด้วยห้องย่อยๆ เดินชมได้อย่างอิสระ โดยจากห้องหลักไปห้องย่อย ทางเข้าออกเป็นทางเดียวกัน เหมาะสำหรับการจัดแสดงหลักในส่วนกลางและจัดนิทรรศการหมุนเวียนในห้องย่อย
3) Linear chaining 	ผังแบบห้องหลายห้องเรียงเชื่อมต่อกัน โดยการเดินชมเป็นแบบกำหนดการเดินจากห้องแรกไปห้องสุดท้าย ทางเข้ากับทางออกอยู่คนละทาง เหมาะสำหรับการจัดแสดงแบบเป็นลำดับ
4) Labyrinth 	ผังที่มีห้องเรียงต่อกันเป็นกลุ่ม มีห้องอยู่ตรงกลาง เดินชมได้อย่างอิสระ มีทางเข้า ออกทางเดียวกัน เหมาะสำหรับการจัดแสดงแบบเน้นความสัมพันธ์เรื่องราวกับผลงานทั้งหมด

ตารางที่ 2.4

แสดงลักษณะของการจัดผังงานจัดแสดง (ต่อ)

ลักษณะการจัดแสดง	ข้อมูล
5) Complex 	ผังที่มีห้องเรียงต่อกันหรือเชื่อมกันหลายทิศทาง เดินชมโดยขึ้นอยู่กับความต่อเนื่องของห้อง มีทางเข้า ออกทางเดียวกัน เหมาะสำหรับการจัดแสดงที่มีความซับซ้อนหรือหลายหัวข้อ
6) Round tour (loop) 	ผังห้องเรียงต่อกัน โดนทางเดินชมจะเดินจากห้องหนึ่งไปอีกห้องหนึ่งที่ต่อกัน มีทางเข้า ทางออก ทางเดียวกัน เหมาะกับการจัดแสดงแบบรวมและแบบกระจายไปห้องต่างๆ

หมายเหตุ. จาก Architect Data. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

ตารางที่ 2.5

สรุปจุดเด่นของแต่ละลักษณะการจัดแสดง

แนวคิดการแสดงผล (Display Concept)	Spatial Arrangement
เน้นการจัดแสดง (Oriented On Display Items)	Open Plan
เน้นความเป็นระบบ (Systematically Oriented)	Main and Side Room (Core and Satellites)
เน้นเฉพาะเรื่อง (Thematically Oriented)	Linear Chaining, Round Tour
เน้นซับซ้อน (Complex Oriented)	Labyrinth, Complex

หมายเหตุ. จาก Architect Data. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

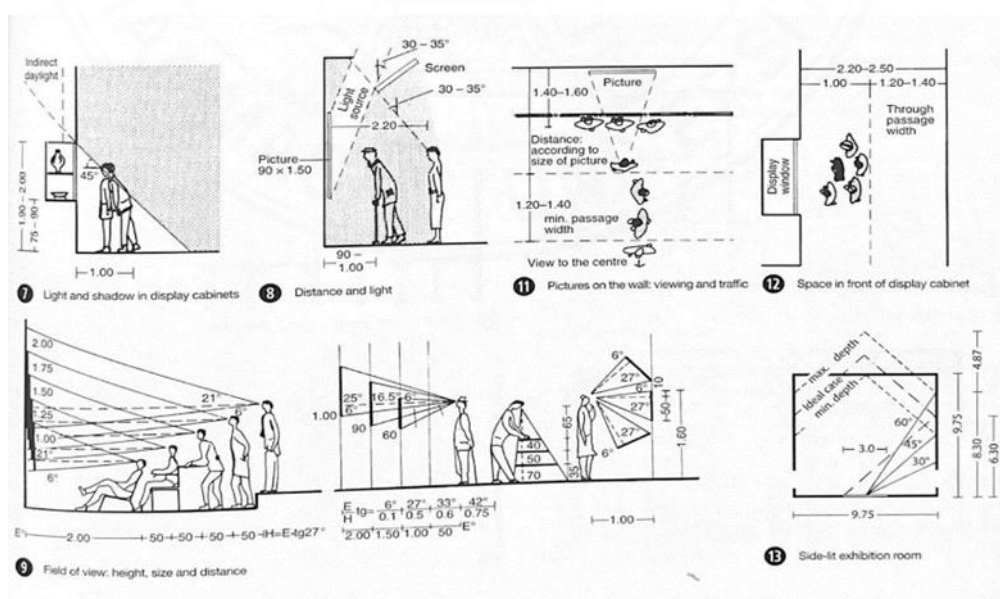
(2) ระยะและพื้นที่จัดแสดง จำแนกได้เป็นพื้นที่ใหญ่ๆ ได้แก่พื้นที่สำหรับทางสัญจร และพื้นที่สำหรับจัดแสดงงาน

(3) ขนาดของพื้นที่จัดแสดง ปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์ต่อการกำหนดขนาดและจำนวนของงานที่จัดแสดง คำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างพื้นที่จัดแสดง วัตถุจัดแสดง และระยะพื้นที่สำหรับการเดิมชมการจัดแสดง

(4) เทคนิคการจัดผังแสดงตามหลักจิตวิทยา เพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้ห้องจัดแสดง พิจารณาตามทางสัญจร (อนุชา แ่งเพชร, 2555) ดังนี้

1. แบ่งเนื้อที่ภายในเป็นห้องเล็กๆ กำหนดทางเข้าออกไปห้องจัดแสดงให้ผู้เข้าชมติดตาม
2. แบ่งพื้นที่จัดแสดงที่กว้างให้เป็นมุม บางส่วนกันแผงกัน เป็นแบบให้ผู้เข้าชมมีอิสระในการชม
3. ชี้แนวทางการเดินโดยพื้นที่ว่างให้ผู้ชมรู้สึกเอง
4. ชักนำด้วยสิ่งที่น่าสนใจเป็นระยะ จนถึงส่วนสำคัญ

(5) ขอบเขตการมองเห็น โดยมนุษย์มีขอบเขตการมองเห็นโดยไม่ต้องหันศีรษะ ประมาณ 40 องศา แต่สามารถมองเห็นได้กว้างประมาณ 120 องศา จะเห็นมุมมองทางตั้งมากกว่าทางนอน มุมที่สะดวกสบายที่สุดโดยไม่ต้องก้มเงยศีรษะคือด้านตั้ง 27 องศา เหนือระดับสายตา และ 27 องศา ใต้ระดับสายตา (Neufert, 2019)

ภาพที่ 2.2 ภาพแสดงระยะองศาการใช้งานพื้นที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์. จาก *Architect Data* โดย Neufert, 2019, Singapore: JOHN WILEY & SONS SINGAPORE PTE.

จากการศึกษาแนวคิดการจัดนิทรรศการ รวมไปถึงรายละเอียดในการออกแบบพื้นที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ที่มีพื้นที่ขนาดที่จำกัด จึงกำหนดเป็นข้อมูลในการนำไปสู่การออกแบบได้ โดยใช้เทคนิคการจัดแสดงแบบ Centralized System of Access และเทคนิคการวางผังห้องแบบ Linear chaining เป็นการวางแผนการสัญจรแบบตายตัววางผังแบบบังคับทางเดิน ทางเข้าและทางออกอยู่คนละเส้นทาง เริ่มจากจุดเริ่มต้นไปจนถึงจุดสุดท้าย ที่เหมาะสมกับการนำเสนอนิทรรศการให้ผู้เข้าชมสัญจรตามเส้นทางบังคับ ทำให้ให้เข้าถึงการจัดแสดงในทุกส่วนสามารถรับสารข้อมูลได้อย่างทั่วถึง เน้นเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอ และใช้งานพื้นที่ที่มีขนาดจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 หนังสือและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเจริญไชย

กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านเจริญไชย (2556) หนังสือบันทึกเจริญไชย : คนจีนสยาม หลังจากเกิดการตั้งกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านเจริญไชยขึ้นเพื่ออนุรักษ์สถาปัตยกรรมและวิถีชุมชนเจริญไชยไว้นั้น ทางกลุ่มอนุรักษ์ฯ ได้จัดทำหนังสือ เพื่อบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมา คุณค่าของสถานที่ สถาปัตยกรรม รวมไปถึง ประเพณีวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านเจริญไชย กล่าวว่า “เอกสารทางประวัติศาสตร์ของคนในย่านเจริญไชย สร้างเป็นความรู้ในการต่อยอด ด้วยการอบรมให้คนในชุมชนทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้รู้จักตนเองและรากเหง้าความเป็นคนจีนสยาม ขณะเดียวกันก็เผยแพร่ตีแผ่ให้คนในสังคมจากภายนอกได้รับรู้ข้อเท็จจริง แทนความรู้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจรัฐและอำนาจทุน

ภาพที่ 2.3 หนังสือบันทึกเจริญไชย :คนจีนสยาม ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อนเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ชุมชนเจริญไชย. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567

2.3.1 ประเภทและลักษณะของอาคารตึกแถวร้อยปีเจริญไชย

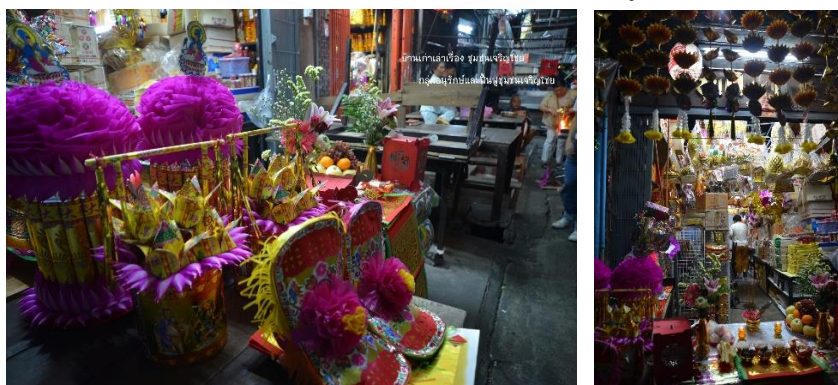
ตึกแถวชุมชนเจริญไชยเป็นตึกแถวที่มีลักษณะมาจากรูปแบบมาจากสิงคโปร์ สถาปัตยกรรมจีน-โปรตุเกส (Sino-Portuguese Architecture) โดยเป็นสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานกันระหว่างสถาปัตยกรรมยุโรปและศิลปะจีน จากในช่วงยุคการล่าอาณานิคมทำให้เกิดสถาปัตยกรรมที่เป็น การผสมผสานกันของสองวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอยู่ในช่วงในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ส่งผลมาถึงการเกิดขึ้นของ ชุมชนเจริญไชยที่เป็นชุมชนชาวจีนที่อยู่ติดถนนเจริญกรุง

2.3.2. คุณค่าและวัฒนธรรม การค้าขาย ประเพณี วิถีชีวิต

วัฒนธรรม และประเพณี ในชุมชนเจริญไชยโดยส่วนใหญ่จะเป็นประเพณีที่ เกี่ยวข้องกับชาวจีนที่เป็นบรรพบุรุษ สืบต่อวัฒนธรรมรุ่นสู่รุ่น อย่างเช่น เทศกาลไหว้พระจันทร์ ที่ถูก จัดขึ้นในชุมชนเจริญไชยช่วง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี ตามปฏิทินจันทรคติจีน และ ทางช่อง CCTV จากประเทศจีนมาถ่ายทอดรายการเกี่ยวกับประเพณีการไหว้พระจันทร์ที่ชุมชนเจริญไชยเพื่อ ถ่ายทอดวัฒนธรรมไปที่ประเทศจีนที่การไหว้พระจันทร์ในยุคปัจจุบันที่เริ่มลดน้อยลง

ภาพที่ 2.4 รายการ CCTV จากประเทศจีนที่ถ่ายทอดเทศกาลสำคัญของชุมชนเจริญไชยอย่างเทศกาล ไหว้พระจันทร์. จาก เพจบ้านเก่าเล่าเรื่องชุมชนเจริญไชย. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 2.5 ภาพงานเทศกาลไหว้พระจันทร์ และการตั้งโต๊ะไหว้พระจันทร์ที่ถูกจัดขึ้นในทุกปี. จาก เพจบ้านเก่าเล่าเรื่องชุมชนเจริญไชย. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

2.4 กรณีศึกษา

2.4.1 เกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษา

เกณฑ์การเลือกกรณีศึกษาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ที่คำนึงถึงการฟื้นฟูอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และการปรับปรุงโยชน์การใช้สอยโดยรวมไปถึงแนวความคิดการออกแบบที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งานและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนี้

1. การจัดการเรื่องอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา กรณีศึกษามีลักษณะเป็นอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์หรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
2. แนวคิดการออกแบบเพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์
 - (1) ออกแบบอาคารในพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
 - (2) การออกแบบพิพิธภัณฑ์ โดยคำนึงถึงประสบการณ์การรับรู้ของคนที่ใช้พื้นที่
3. เป็นโครงการพิพิธภัณฑ์ที่มีขนาดเล็ก
4. เทคนิคการจัดแสดงบังคับเส้นทางเดียว

2.4.2 กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง

(1) ชุมชนเลื่อนฤทธิ์ จัดการพื้นที่โดยชุมชนดูแลเอง จากการตั้งบริษัทชุมชน

ชุมชนเลื่อนฤทธิ์ สี่แยกวัดตึก ถนนเยาวราช มีเนื้อที่ประมาณ 7 ไร่ เดิมทีดินเป็นของ คุณหญิงเลื่อน ภริยาหลวงฤทธิ์ นายเวร ชาวบ้านจึงเรียกชื่อรวมกันเป็นคำว่า เลื่อนฤทธิ์ ต่อมา คุณหญิงเลื่อนได้ขายที่ดินให้พระคลังข้างที่ และได้พัฒนาเป็นตึกแถวพาณิชย์ในรัชกาลที่ 5 เป็นอาคารตึกแถวก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น ปัจจุบันเป็นพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ชาวบ้านอยู่อาศัยและทำกิจการค้ามาเป็นเวลาหลายร้อยปี มีการค้าขายผ้าและของอุปโภคบริโภคที่หลากหลาย ตั้งแต่สมัยอดีต ทำให้เกิดความผูกพันกับพื้นที่อยู่อาศัย ต่อมาทางเจ้าของที่ดินได้เลิกสัญญาเช่าแก่ผู้อยู่อาศัยเพื่อพัฒนาทำเป็นศูนย์การค้า แต่ทางชุมชนไม่เห็นด้วยต่อการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยของพวกเขาจนจึงได้เจรจาและจัดตั้งบริษัท ชุมชนเลื่อนฤทธิ์ จำกัด เพื่อทำหนังสือสัญญาเช่าพื้นที่ ต่อ ซึ่งนโยบายของทางเจ้าของพื้นที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับคนในชุมชน ทำให้การอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนนี้เกิดขึ้นได้ แล้วทางชุมชนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ตามพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กรมศิลปากรมีมติให้บริษัทชุมชนเลื่อนฤทธิ์ ดำเนินการปรับปรุง และบูรณะอาคาร

หลังจากการบูรณะอาคารสภาพดูเหมือนใหม่ แข็งแรง หากแต่คนในพื้นที่เดิมเริ่มลดน้อยลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ได้เลือนหายไป มีการใช้พื้นที่เชิงพาณิชย์

เพิ่มมากขึ้น และภายหลังเริ่มมีการดัดแปลงตัวอาคารเดิม ทำให้สังเกตเห็นได้ว่าแม้จะอนุรักษ์อาคารให้ใหม่เพียงใดก็ไม่สามารถคงความเดิมของพื้นที่ไว้ได้หากขาดอัตลักษณ์ของพื้นที่ที่เป็นวิถีชีวิตของชุมชน เป็นกรณีศึกษาแสดงให้เห็นในการอนุรักษ์อาคารของชุมชนเลื่อนฤทธิ์ที่อาจจะไม่ได้ตอบโจทย์การอนุรักษ์อย่างแท้จริง

ภาพที่ 2.6 แสดงความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังการบูรณะชุมชนเลื่อนฤทธิ์. ภาพซ้ายจาก MGR Online Application. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/travel/detail/9650000070481>. ภาพขวาจากไทยพับลิกา สืบค้นจาก <https://thaipublica.org/2021/11/luenrit-17-11-2564/>. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

(2) ศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราช

พิพิธภัณฑวัดไตรมิตร เยาวราช (2552) หรือ Yaowarat Chinatown Heritage Center ตั้งอยู่บนชั้น 2 ของพระมಹณทพ วัดไตรมิตรวิทยาราม

เทคนิคการจัดแสดง

การจัดนิทรรศการของศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราชจะเป็นแบบเรียนลำดับการเล่าเรื่องตั้งแต่ในสมัยอดีตก่อนการเกิทยาวราช มาสู่ยุคปัจจุบัน โดยจำลองการเล่าเรื่องผ่านวิถีทัศน์ แผ่นป้าย รวมไปถึงโมเดลจำลองทั้งขนาดเสมือนจริง และขนาดย่อส่วน โดยพื้นที่เชื่อมต่อกับแบบไม่มี การมอทะลุปะปนกันระหว่างแต่ละเรื่องราว มีการใช้แสงไฟและโชนสีในการสร้างบรรยากาศ

ภาพที่ 2.7 บรรยายภาพภายในส่วนจัดแสดงศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราช ที่ใช้การเล่าเรื่องด้วยแผ่นป้ายและวัตถุจำลอง. โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 2.8 บรรยายภาพภายในส่วนจัดแสดงศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราช โดยใช้วัตถุจำลองทั้งขนาดเท่าของจริงและแบบย่อส่วน. โดยผู้วิจัย, 2567.

(3) Tiny Museum พิพิธภัณฑ์ขนาดเล็ก

ออกแบบ สุริยะ อัมพันศิริรัตน์ (2562) วัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีขนาดเพียง 45 ตารางเมตร โดยเก็บรักษาฐานประวัติศาสตร์ ให้ความรู้และเก็บสงวนรักษา “กเบื้องจาน” ที่เปรียบเสมือนหนังสือหรือจดหมายที่มีอักขระบนแผ่นดินอัด

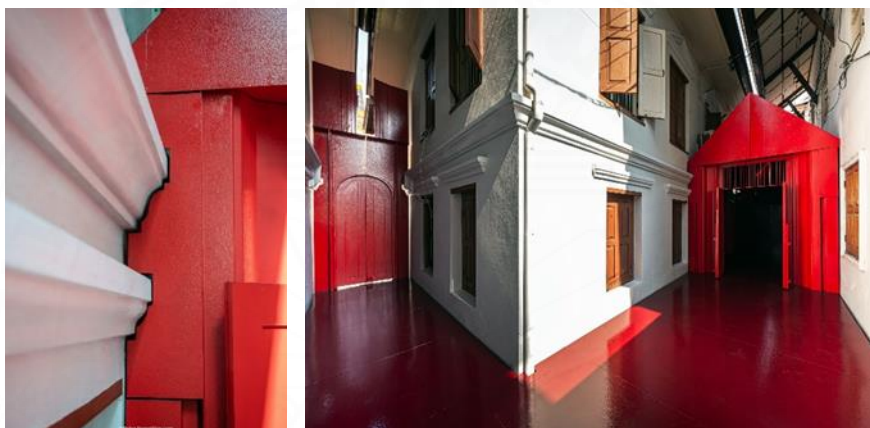
ลักษณะ แนวคิดการออกแบบ

แนวคิดในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ คือ ให้พิพิธภัณฑ์เป็นหีบสมบัติที่เก็บหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอย่างกเบื้องจาน จึงออกแบบอาคารให้เป็นเหมือนหีบที่แทรกตัวอยู่ในช่องว่างระหว่างอาคารที่มีอยู่เดิม โดยไม่เปลี่ยนแปลงหรือทำลายตัวอาคารดั้งเดิมซึ่งเป็นอาคารที่ถูก

สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 และอยู่ภายใต้การควบคุมและอนุรักษ์ของกรมศิลปากร (สุริยะ อัมพันศิริรัตน์, 2562)

รูปทรงอาคาร เป็นทรงหลังคาจั่ว 45 องศา แรงบันดาลใจมาจากหลังคาวัดรอบๆ
สี ใช้สีแดงชาดที่เป็นสีเดียวกับประตูและหน้าต่างเดิมภายในวัด ส่งผลให้อาคาร
 พิพิธภัณฑน์นี้มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนโดยไม่ขัดแย้งกับอาคารรอบๆ

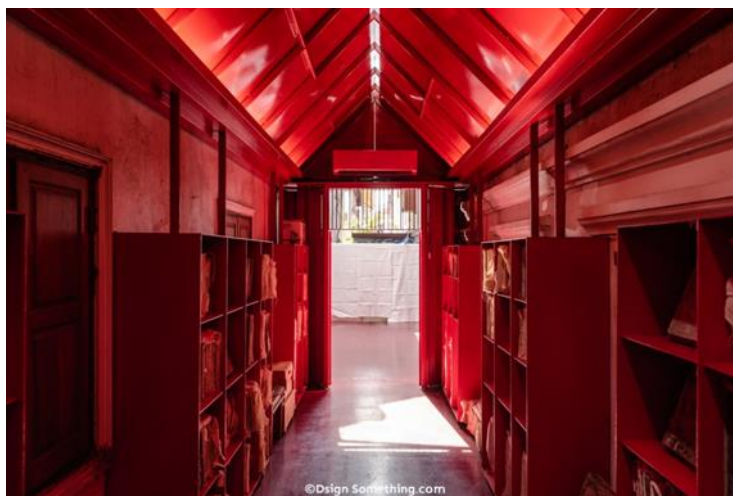
วัสดุ เป็นเหล็ก เพราะมีอาคารเดิมล้อมรอบและเป็นวัสดุที่เหมาะสมใน
 กระบวนการก่อสร้างที่ต้องนำอาคารไปแทรกอยู่ระหว่างอาคารเดิม แข็งแรง

ภาพที่ 2.9 Tiny Museum การเชื่อมต่อกันระหว่างอาคารใหม่และอาคารเก่า
 สืบค้นจาก <https://www.wallasia.com/tiny-museum>. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

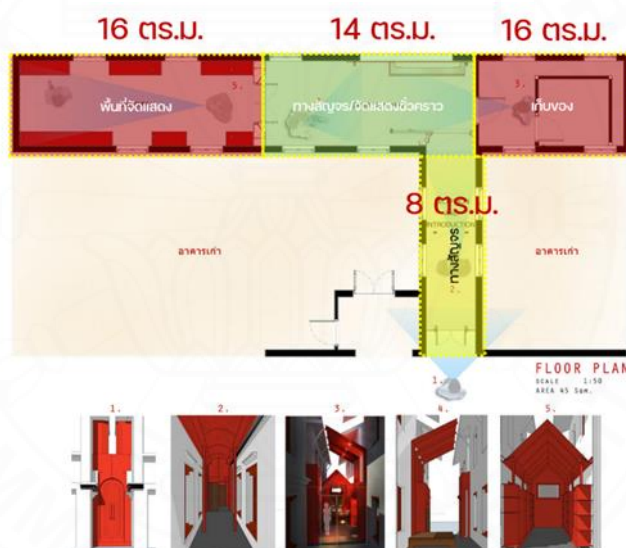
เทคนิคการจัดแสดง

คำนึงถึงระยะการชมวัตถุจัดแสดง ขนาดของพื้นที่ในการจัดแสดงใช้เพียง 16 ตารางเมตร สามารถชมผลงานได้ในระยะที่เหมาะสม และเป็นที่เก็บของจัดแสดง สร้างความปลอดภัยให้กับชิ้นของได้ แสงในพื้นที่ภายในรับทั้งแสงธรรมชาติและแสงไฟประดิษฐ์ ไฟห้องจัดแสดงจะซ่อนอยู่ตรงรางน้ำด้านบนเพื่อเพิ่มปริมาณแสงในพื้นที่

ภาพที่ 2.10 บรรยากาศภายในส่วนจัดแสดง Tiny Museum.

สืบค้นจาก <https://www.walllasia.com/tiny-museum>. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 2.11 การใช้งานพื้นที่ในแต่ละส่วนของ Tiny Museum.

สืบค้นจาก <https://www.walllasia.com/tiny-museum>. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

(4) พิพิธภัณฑ์น้อย

ร่วมมือกันระหว่างกรมธนารักษ์และสถาปนิกชุมชนและสิ่งแวดล้อมอาคารศิลป์ อาคารมีพื้นที่ 500 ตารางเมตร เป็นโครงการที่ปรับปรุงพัฒนาที่ราชพัสดุให้เป็นพิพิธภัณฑ์สำหรับจัดแสดงเพื่อแพร่ความรู้ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคม ตั้งอยู่ในย่านตลาดน้อยเป็นชุมชนเก่าแก่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เขตสัมพันธวงศ์ ต่อเนื่องจากย่านเยาวราช เดิมเคยเป็นโรงเก่ากลึงแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ยาวต่อเนื่องที่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยายาว 750 เมตร มีทัศนียภาพที่สวยงาม มีความร่มรื่น แทรกอยู่ในพื้นที่ชุมชน แต่ยังคงการใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการพัฒนาพื้นที่

เขียวของเมือง โดยพื้นที่นอกเหนือจากพื้นที่จัดแสดงพิพิธภัณฑ์ยังเป็นพื้นที่ทางกิจกรรมให้แก่คนในชุมชน

นิทรรศการจะมีการเล่าเรื่องราวประเพณีวัฒนธรรม สถานที่สำคัญในย่านตลาดน้อย มีการพูดถึงศาลเจ้าที่สำคัญ การทำพิธี และการจัดแสดงโดยใช้วัสดุในท้องถิ่นมาใช้ในการอธิบายเรื่องราว

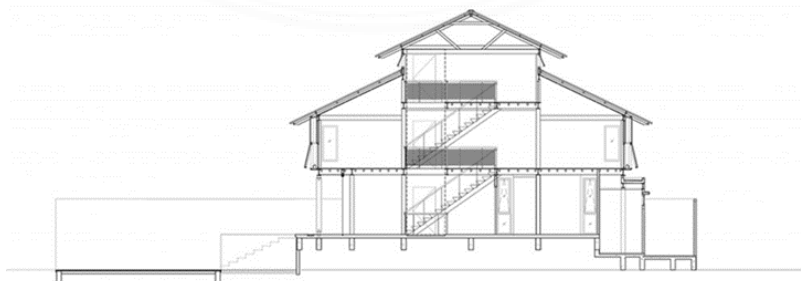
ชั้น 1 พื้นที่ประชาสัมพันธ์ จำหน่ายผลิตภัณฑ์เหรียญและของที่ระลึก และพื้นที่เอนกประสงค์

ชั้น 2 นิทรรศการ : ตลาดน้อยชุมชนช่างจีนต้นรัตนโกสินทร์ ท้องถิ่นวัฒนธรรมหลากหลาย

ชั้น 3 นิทรรศการ : ย่านเชียงกง อัตลักษณ์ชุมชนตลาดน้อย

ภาพที่ 2.12 ก่อนและหลังการปรับปรุงพื้นที่โรงกลึงเก่าให้เป็นพิพิธภัณฑ์ตลาดน้อย. ภาพซ้ายจาก *The Cloud* สืบค้นจาก <https://readthecloud.co/puey-ungphakorn-museum-taladnoi/>. ภาพขวาจาก *มิวเซียมไทยแลนด์*. สืบค้นจาก <https://www.museumthailand.com/th/5010/>. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 2.13 ภาพตัดของพิพิธภัณฑ์ชุมชนตลาดน้อยที่มีการปรับปรุงเป็นพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการจำนวน 3 ชั้น จาก สถาปนิกชุมชนและสิ่งแวดล้อม อาศรมศิลป์ สืบค้นจาก <https://arsomsilparchitect.co.th/en/project/puey-artistic-park/>. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 2.14 นิทรรศการจัดแสดงเรื่องราวของชุมชนตลาดน้อยที่ใช้เทคนิคแสงและวัสดุในพื้นที่มาจัดแสดง จาก MGR Online. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/travel/detail/9670000022031> สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

(5) Kolumba Museum

ออกแบบ Zumthor (2007) เมืองโคโลญ ประเทศเยอรมนี โดยใช้หลักการอนุรักษ์ซากอาคารเก่า ที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผสานกับอาคารใหม่ เพื่อเผยแพร่ความรู้และสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เข้าใช้งานในพื้นที่

ลักษณะ แนวคิดการออกแบบ

อาคารขนาดกลาง 3 ชั้นเป็นพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการและซากปรักหักพังในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และซากโบราณสถานที่ซ่อนอยู่ภายใต้พื้นที่ มีหน้าต่างช่องเปิดเป็นในส่วนของทางเดิน และช่องแสงของผนังอาคารเป็นช่องที่เกิดจากการเรียงอิฐแบบอย่างสุม โดยให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์พื้นที่ทิศทางแดด แสง ลม และอาคารโดยรอบ คำนึงถึงโครงสร้างที่จะเกิดขึ้นและจุดที่จะเชื่อมต่อกันระหว่างสิ่งใหม่และสิ่งเก่า เน้นน้ำหนักเบาไม่ทำลายสิ่งเดิมและผสมกลมกลืนกัน ตัววัสดุที่ใช้เป็นประเภทเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เทคนิคที่มีลูกเล่นเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ธรรมชาติรวมไปถึงวัสดุที่ใช้

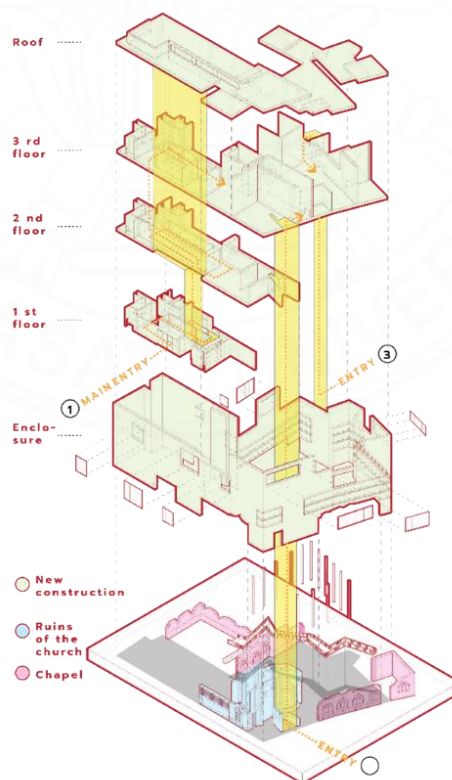
การใช้แสงและเงาในกรณีศึกษา

ในพื้นที่ของอาคารจะเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ธรรมชาติรวมไปถึงวัสดุที่ใช้ จากการวางสลับช่องเรียงอิฐแบบสุม เพื่อให้เกิดความหลากหลายของแสงที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ และแกนของผนังคู่ขนานเรียงอิฐวางเป็นรูปแบบเดียวกัน เพื่อที่จะสามารถทำให้การส่งผ่านของแสงเข้าไปภายในอาคารได้อย่างมีเอกลักษณ์ โดยการใช้แสงในพื้นที่มี 2 ลักษณะ คือ แสงจากธรรมชาติที่ผ่านเข้าสู่ภายในอาคารผ่านผนังเว้นช่องอิฐ และแสงประดิษฐ์จากโคมไฟห้อยเพดานที่มาช่วยควบคุมปริมาณของแสงในพื้นที่ ที่ใช้ในการส่องส่วนจัดแสดงซากอาคารเก่า ทำให้พื้นที่มีแสงที่จะสามารถให้

ผู้เข้าชมเห็นได้อย่างชัดเจนแต่ปริมาณแสงไม่ได้มีปริมาณที่มากจนรบกวนผลของแสงจากธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากช่องอิฐ

ภาพที่ 2.15 ภาพอาคารและลักษณะผนังอาคารที่ส่งผลต่อประสบการณ์การรับรู้ของคนในพื้นที่ จาก *peter zumthor's kolumba museum in cologne photographed by rasmus hjortshøj*, โดย Philip stevens, 2560, Desingboom, สืบค้นจาก <https://www.designboom.com/architecture/peter-zumthor-kolumba-museum-cologne-germany-rasmus-hjortshoj-07-26-2017/>. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2566.

ภาพที่ 2.16 ภาพแสดงส่วนเก่าและใหม่ของอาคาร และลำดับการเข้าถึงของ Kolumba Museum. โดยผู้วิจัย, 2566.

(6) Castel Vecchio Museum

Castel Vecchio Museum ในเวโรนา อิตาลี ออกแบบโดย คาร์โล สการ์ปา เป็นการบูรณะที่เน้นการเชื่อมโยงสถาปัตยกรรมเก่าและใหม่อย่างลงตัว สการ์ปาอนุรักษ์โครงสร้างดั้งเดิมของปราสาทศตวรรษที่ 14 ด้วยการใช้วัสดุที่เข้ากัน เช่น หินอ่อนและโลหะ และเสริมด้วยวัสดุสมัยใหม่ การออกแบบสร้างความกลมกลืนระหว่างอดีตและปัจจุบันผ่านการใช้ช่องว่าง ศิลปะ และแสงธรรมชาติ เส้นทางเดินในพิพิธภัณฑ์ถูกจัดเรียงอย่างมีศิลปะ นำเสนอประสบการณ์ที่น่าสนใจให้กับผู้เข้าชม Castel Vecchio Museum เป็นการรักษาประวัติศาสตร์และการสร้างสรรค์ใหม่ในบริบททางสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 2.17 บรรยากาศตรงทางเชื่อมของพิพิธภัณฑ์ Castel Vecchio Museum จาก *Museo di Castelvecchio* สืบค้นจาก

https://museodicastelvecchio.comune.verona.it/nqcontent.cfm?a_id=42545. สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 2.18 ภายนอกของพิพิธภัณฑ์ Castel Vecchio Museum สืบค้นจาก

https://museodicastelvecchio.comune.verona.it/nqcontent.cfm?a_id=42545 สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

2.4.3 สรุปแนวคิดที่ได้จากกรณีศึกษา

ตารางที่ 2.6

ผลสรุปที่ได้จากกรณีศึกษา

โครงการ	ตรงตามเกณฑ์	ข้อมูล
(1) ชุมชน เลื่อนฤทธิ์	การจัดการเรื่อง อาคารอนุรักษ์ ที่มีลักษณะ ใกล้เคียงกับ พื้นที่ศึกษา	ตัวอย่างของการจัดการพื้นที่โดยชุมชนเป็นผู้ดูแล แต่วิถี ชีวิตอัตลักษณ์ของชุมชนได้หายไปถึงแม้จะรักษาอาคาร สถาปัตยกรรมไว้ได้แต่มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ก็เป็ นสิ่งสำคัญเช่นกัน
(2) ศูนย์ ประวัติศาสตร์ เยวราช	แนวคิดการ ออกแบบเพื่อ เป็นพิพิธภัณฑ์	เกิดจากการสร้างโบสถ์วัดในพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ทำให้วัดได้สร้างพิพิธภัณฑ์ขึ้นเพื่อให้ความสำคัญของสถานที่ เพื่อให้ความรู้
	เทคนิคการจัด แสดง	การเล่าเรื่องเป็นลำดับขั้นตอน โดยใช้หุ่นจำลองขนาดเท่าของ จริง ป้าย ภาพบอกเล่าเรื่องราว โมเดลจำลองขนาดเล็ก ที่มี การขยับได้ของการนำเสนอ ทำให้ผู้เข้าชมไม่เกิดความรู้สึก เบื่อ
(3) TINY MUSEUM	แนวคิดการ ออกแบบเพื่อ เป็นพิพิธภัณฑ์	การใช้สี รูปทรง อิงจากบริบทโดยรอบของพื้นที่ให้สอดคล้อง กัน เช่นใช้สีแดงชาติเหมือนกับสีหน้าต่างของวัด
	โครงการ พิพิธภัณฑ์ที่มี ขนาดเล็ก	ใช้โครงสร้างเหล็กในการก่อสร้างเพื่อที่จะไม่ไปทำลายอาคาร เดิม แข็งแรง ติดตั้งง่ายในพื้นที่ขนาดเล็ก สามารถนำเหล็กมา พับเพื่อเป็นผนังหรือรางน้ำเพิ่มปริมาณพื้นที่ใช้สอยในขนาด พื้นที่ที่จำกัด
	เทคนิคการจัด แสดง	ใช้ระยะและสัดส่วนความสบายของมนุษย์ในการกำหนด ขนาด การจัดวางสิ่งของ และขนาดของชั้นวางอิงจากขนาด ของชิ้นงานที่จะใช้ในการจัดแสดง(การนำของจริงมาจัดแสดง)
(4) พิพิธภัณฑ์ น้อย	แนวคิดการ ออกแบบเพื่อ เป็นพิพิธภัณฑ์	เพื่อเป็นพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน โดยการใช้การปรับปรุงอาคาร เก่าด้วยโครงสร้างเหล็กเพื่อที่จะไม่กระทบต่อส่วนอาคารเดิม และยังสามารถมีพื้นที่ในการจัดนิทรรศการนำเสนอพื้นที่อีก ด้วย

ตารางที่ 2.6

ผลสรุปที่ได้จากกรณีศึกษา (ต่อ)

โครงการ	ตรงตามเกณฑ์	ข้อมูล
(4) พิพิธภัณฑ์น้อย	เทคนิคการจัดแสดง	การเล่าเรื่องเป็นลำดับ และให้ความสำคัญกับบริบทพื้นที่ อีกทั้งยังใช้วัสดุของพื้นที่มาจัดแสดงด้วยเทคนิคเงา หรือการนำของจริงมาจัดแสดง
	โครงการพิพิธภัณฑ์ที่มีขนาดเล็ก	ใช้โครงสร้างเหล็ก สามารถมีพื้นที่ในการจัดนิทรรศการนำเสนอเพิ่มมากขึ้น
(5) KOLUMBA MUSEUM	แนวความคิดการออกแบบเพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์	การคลุมอาคารด้วยผนังใหม่ มีบางส่วนที่ผสมกับผนังเดิม เพื่อการสร้างบรรยากาศที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ โดยผ่านเทคนิคการใช้โครงสร้างเหล็ก long span และการวางอิฐเว้นช่อง เพื่อที่จะต้องการเปิดพื้นที่ให้กับสิ่งที่จะจัดแสดงและเพิ่มความโดดเด่นของตัวงานขึ้น
	เทคนิคการจัดแสดง	ใช้ฉากปรักหักพังที่ขุดพบมาแสดงอยู่บนพื้นที่เพื่อให้ผู้เข้าชมเข้าถุกงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (การนำของจริงมาจัดแสดง)
(6) Castel Vecchio Museum	แนวความคิดการออกแบบเพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์	การออกแบบในพื้นที่ที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ โดยการใช้เทคนิคการเลือกใช้วัสดุ การเชื่อมต่ออดีตและปัจจุบันด้วยทางเชื่อมอาคารให้เห็นความแตกต่างกันของอาคาร
	เทคนิคการจัดแสดง	ใช้แสง หรือช่องแสงธรรมชาติ ผสานกับวัตถุจัดแสดงให้เกิดความน่าสนใจ

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2567.

2.5 สรุปผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม การให้ความสำคัญกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น วิธีชีวิตการค้าขายกระดาดไหวเจ้า เทศกาลไหว้พระจันทร์ที่ถูกจัดขึ้นในทุกปี และแนวคิด Digital Preservation ที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม เก็บรวบรวมเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่ออนาคตข้างหน้า ตลอดจนถึง

แนวความคิดรับรู้เชิงประสบการณ์ที่ใช้ประสาทสัมผัสหรือทำกิจกรรมที่จะสามารถทำให้ผู้เข้าชม นิทรรศการจัดแสดงนั้นเข้าถึงและจดจำเรื่องราวที่ต้องการสื่อสาร เผยแพร่ออกไปสู่วงกว้าง และรวม ไปถึงกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง ที่ศึกษาพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับโครงการวิจัย อย่างเช่น ชุมชนเลื่อน ฤทธิ์ ที่เป็นตัวอย่างในทางด้านการจัดการและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมแต่ไม่ได้รับรางวัลชีวิตของคน ในชุมชนไว้ทำให้ไม่ได้เกิดการอนุรักษ์อย่างแท้จริงหากขาดอัตลักษณ์ของชุมชนไป และการศึกษาพื้นที่ ที่จัดแสดงเรื่องราวผ่านการเล่าเรื่องที่เป็นลำดับขั้นตอน ตามลำดับเหตุการณ์ จากอดีตสู่ปัจจุบัน และ ปัจจุบันย้อนกลับสู่อดีต การใช้เทคนิคของแสงธรรมชาติและความเป็นธรรมชาติเข้ามาในพื้นที่ รวมไปถึง การออกแบบอาคารใหม่ในพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยการสร้างความแตกต่าง ผ่านวัสดุ หรือโครงสร้าง ที่แตกต่างจากสถาปัตยกรรมเพื่อเพิ่มความแตกต่างของกาลเวลาและสร้างความ เด่นชัดของสถาปัตยกรรมเดิมให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 2.7

สรุปผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและกรณีศึกษา

ลำดับ	รายการ
2.1	แนวคิดและทฤษฎี การฟื้นฟูอาคารเก่า และการอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
	สรุปผล การอนุรักษ์ และฟื้นฟู คำนึงทั้งในด้านสถาปัตยกรรมและมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่มีคุณค่าของพื้นที่ โดยการจัดระเบียบของเมือง ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของเมือง เสริมสร้างความเข้มแข็งและความภาคภูมิใจของคนในพื้นที่ให้ผู้คนได้เข้าถึงปลุกจิตสำนึกรักประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ผสานการใช้งานอย่างร่วมสมัย โดยการใช้การเก็บข้อมูลผ่านการใช้เทคโนโลยี 3d scanner เพื่อเก็บข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในอนาคต
2.2	แนวคิดและทฤษฎี การออกแบบพิพิธภัณฑ์ การจัดนิทรรศการและการจัดแสดง
	สรุปผล การออกแบบพิพิธภัณฑ์โดยใช้เทคนิคการจัดแสดงแบบ Centralized System of Access และเทคนิคการวางผังห้องแบบ Linear chaining เป็นการวางแผนการสัญจรแบบตายตัววางผังแบบบังคับทางเดิน ทางเข้าและทางออกอยู่คนละเส้นทางเพื่อให้ผู้เข้าชมรับรู้เรื่องราวการเปลี่ยนแปลงตามลำดับเวลา

ตารางที่ 2.7

สรุปผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและกรณีศึกษา (ต่อ)

ลำดับ	รายการ
2.3	หนังสือและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเจริญไชย
	สรุปผล ชุมชนเจริญไชยเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งการร่วมมือกันของคนในชุมชนที่ร่วมกันต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และมีสถาปัตยกรรมตึกแถวร้อยละ 100 ที่มีคุณค่าทางจิตใจของคนในชุมชนรวมถึงมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และมีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ อย่างวิถีชีวิตการค้าขายกระดาษไหว้เจ้าที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และเทศกาลไหว้พระจันทร์ที่สำคัญที่ถูกจัดขึ้นในทุกปี
2.4	กรณีศึกษา
	สรุปผล จากเกณฑ์ในการเลือก <u>1. การจัดการพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา</u> การรักษาพื้นที่ฟูสถาปัตยกรรมนั้นจะเกิดความยั่งยืนก็ต่อเมื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เพื่อคงคุณค่าและอัตลักษณ์ของพื้นที่ให้ยืนยาวไปสู่นาคต <u>2. แนวคิดการออกแบบเพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์</u> การออกแบบในพื้นที่ที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ เพื่อต้องการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ผ่านการเลือกใช้วัสดุที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสถาปัตยกรรมใหม่และสถาปัตยกรรมเดิมแสดงความชัดเจนของกาลเวลา <u>3. เป็นโครงการพิพิธภัณฑ์ที่มีขนาดเล็ก</u> การออกแบบพื้นที่โดยการใช้โครงสร้างเหล็กเพื่อลดขนาดของโครงสร้างและเพิ่มพื้นที่การจัดแสดงและพื้นที่ใช้งานให้แก่อาคารที่มีพื้นที่อยู่อย่างจำกัด <u>4. เทคนิคการจัดแสดงบังคับเส้นทางเดียว</u> การเล่าเรื่องราวเป็นลำดับขั้นตอน ตามลำดับกาลเวลา รวมไปถึงการใช้เทคนิคของแสง เงา จากธรรมชาติ หรือความเป็นธรรมชาติมาใช้ในการออกแบบ

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2567.

บทที่ 3

วิธีการวิจัยและออกแบบ

การจัดทำโครงการฟื้นฟูและพัฒนาอาคารเก่าตึกแถวชุมชนเจริญไชย สุพิพิธภัณฑ์เพื่อ บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เป็นโครงการวิจัยและออกแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ทฤษฎี วิเคราะห์ข้อมูลปัญหา การสำรวจลง และจากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่สอดคล้องกับเนื้อหาและการออกแบบ โดยมีกระบวนการดังนี้

- 3.1 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.2 การจัดทำรายละเอียดโครงการ
- 3.3 การกำหนดเกณฑ์ในการออกแบบ
- 3.4 การกำหนดกรอบแนวคิดในการออกแบบ
- 3.5 การออกแบบฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่
- 3.6 สรุปผล

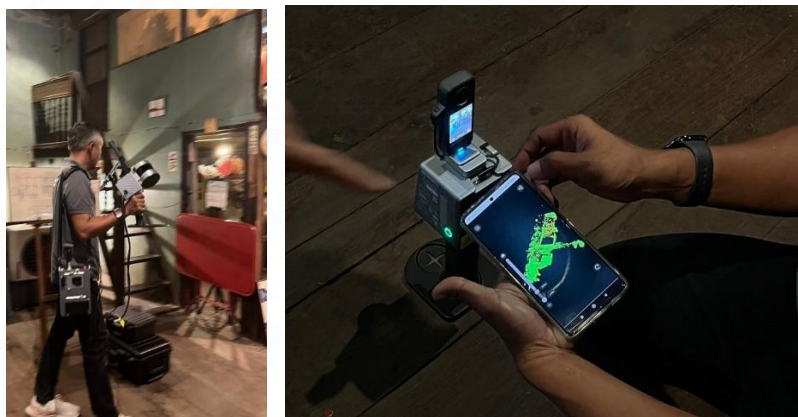
3.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาข้อมูลแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงกรณีศึกษา รวบรวมเป็น ข้อมูลของการอนุรักษ์ฟื้นฟูชุมชนเจริญไชย ทั้งในด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และไม่ได้ ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีที่เข้ามาสนับสนุนการศึกษาข้อมูลของพื้นที่ อย่างการใช้ 3D Scanner และการ จัดนิทรรศการโดยใช้แนวคิดเชิงประสบการณ์สร้างการมีปฏิสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมและการจัด แสดงให้ผู้คนเข้าถึงเรื่องราวและเพิ่มการจดจำของผู้เข้าชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการศึกษา กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องที่ศึกษาด้านการจัดการโดยเห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้อง ไม่ได้ การจัดแสดงโดยเล่าเรื่องราวเป็นลำดับ ตามกาลเวลา และเทคนิคการจัดแสดงโดยใช้แสง ธรรมชาติเข้ามามีส่วนเพิ่มประสบการณ์การรับรู้ และการออกแบบอาคารบนพื้นที่ที่มีคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์โดยใช้ความแตกต่างของโครงสร้าง วัสดุ สี เพื่อสร้างความชัดเจนของกาลเวลาระหว่าง อาคารใหม่และอาคารเดิม เพื่อเป็นข้อมูลนำไปสู่การออกแบบฟื้นฟูชุมชนเจริญไชย ท่ามกลางการ เปลี่ยนแปลงในอนาคต

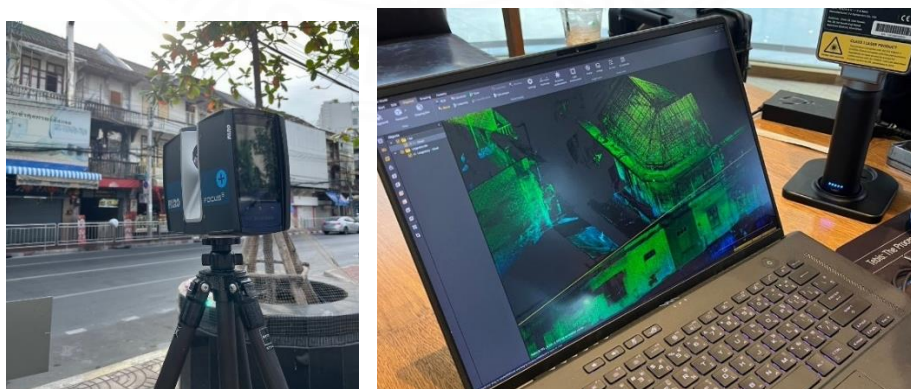
3.1.1 ข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

3.1.1.1 ข้อมูลด้านปฐมภูมิ

- (1) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลที่ได้โดยตรงจากคนในชุมชน
- (2) การถ่ายภาพ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกายภาพของพื้นที่และวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนที่เกิดขึ้น
- (3) การจัดทำแบบสันนิษฐาน โดยใช้เครื่องมือการสืบค้นข้อมูลจากการทำ 3D Scanner การแสกนสามมิติที่เก็บค่าตำแหน่งของข้อมูลเป็น Point Cloud เพื่อใช้ในพื้นที่ที่ต้องการสัมผัสกับสถาปัตยกรรมน้อยที่สุดเพื่อลดการเกิดความเสียหายของอาคารที่มีอายุมากกว่าร้อยปี และไม่รบกวนวิถีชีวิตของคนในชุมชน

ภาพที่ 3.1 การเก็บข้อมูลผ่านการใช้เทคโนโลยี 3D Scanner ได้ข้อมูลออกมาเป็นรูปแบบ Point Cloud ที่สามารถเชื่อมต่อกับโทรศัพท์ดูผลได้โดยตรง จาก บริษัท ฟาโรเทคโนโลยีส์ (ประเทศไทย) จำกัด, ร่วมกับผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 3.2 การเก็บข้อมูลผ่านการใช้เครื่อง 3D Scanner ได้ข้อมูลออกมาเป็นรูปแบบ Point Cloud ที่สามารถได้ข้อมูลผ่านการผสานจุด Point Cloud รวมกัน จาก บริษัท ฟาโรเทคโนโลยีส์ (ประเทศไทย) จำกัด, ร่วมกับผู้วิจัย, 2567.

3.1.1.2 ข้อมูลด้านทุติยภูมิ

(1) ศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรือสอดคล้องกับชุมชนเจริญไชย ทั้งในด้านกายภาพของพื้นที่ สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนสืบค้นข้อมูลที่สามารถสนับสนุนการฟื้นฟูอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

(2) ศึกษากฎหมาย และข้อกำหนด ในการออกแบบพิพิธภัณฑสถานพื้นที่ว่างในชุมชนเจริญไชย เพื่อพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะสมกับอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และยังคงวิถีชีวิตเดิมของชุมชนไว้ได้

3.1.1.3 การวิเคราะห์ปัญหา

วิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ที่มีผลต่อเกณฑ์และแนวคิดการออกแบบ โดยจากข้อมูลการศึกษาสภาพของพื้นที่ทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงของตึกแถวเจริญไชย ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ประเภทอาคาร ปัญหาอาคารพื้นที่ รวมไปถึงด้านสภาพแวดล้อมของพื้นที่ การวิเคราะห์บริบทที่ตั้งในพื้นที่ชุมชนเจริญไชยและโดยรอบพื้นที่ว่าง การเข้าถึงชุมชนและพื้นที่ว่าง

3.1.1.4 การสรุปผลข้อมูลจากการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดผลจากการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลของพื้นที่ ที่จะนำข้อมูลไปสู่การออกแบบโครงการทั้งในระดับผังชุมชน ออกแบบพิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชยบนพื้นที่ว่าง และออกแบบการจัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑสถานบนพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

3.2 การจัดทำรายละเอียดโครงการ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล และศึกษาความเป็นไปได้ของพื้นที่ ทำให้เกิดข้อมูลรายละเอียดของโครงการของพื้นที่ตอบโจทย์เกี่ยวกับการฟื้นฟูพื้นที่และการลงทุนของเจ้าของพื้นที่ โดยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน อีกทั้งยังคงอนุรักษ์อาคารเก่าและมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่มีคุณค่าไว้

3.3 การกำหนดเกณฑ์ในการออกแบบ

จากผลวิเคราะห์ข้อมูลและการทำรายละเอียดโครงการทำให้เกิดผลสรุปข้อมูลที่จะส่งต่อการออกแบบสถาปัตยกรรม ที่อนุรักษ์ตึกเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

1. การออกแบบใหม่ในพื้นที่ที่มีบริบททางประวัติศาสตร์

ออกแบบที่โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรม ให้ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่อื่นทั้งยังสามารถส่งเสริมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีคุณค่าให้ยังคงอยู่

2. การออกแบบที่ร่วมสมัย

จากการออกแบบใหม่ในพื้นที่ที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ การออกแบบสถาปัตยกรรมพิพิธภัณฑสถานควรแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาของการออกแบบที่แตกต่างจากอดีต และสามารถทำให้สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ สามารถอยู่ร่วมกับวิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชนโดยไม่ทำลายสถาปัตยกรรมเดิมหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตที่มีคุณค่าของพื้นที่ อีกทั้งสามารถอยู่ร่วมกันได้ตลอดจนอนาคตข้างหน้า

3. การออกแบบพื้นที่จัดแสดงแบบเชิงประสบการณ์

การจัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑสถาน เน้นการเล่าเรื่องโดยการให้ผู้เข้าชมมีส่วนร่วมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับการจัดแสดง

3.4 การกำหนดกรอบแนวคิดในการออกแบบ

จากการกำหนดเกณฑ์ในการออกแบบสามารถวิเคราะห์และทำให้เห็นถึงแนวคิดสำคัญที่จะนำไปสู่การออกแบบได้ ดังนี้

1. การเชื่อมต่อระหว่างอาคารใหม่และอาคารเก่า
2. การออกแบบโดยเข้าใจธรรมชาติความไม่สมบูรณ์แบบ
3. การออกแบบโดยใช้การรับรู้ประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัส

3.5 การออกแบบฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่

1. ขั้นตอนการออกแบบขั้นต้น

การออกแบบบริบทผังชุมชนเจริญไชยเพื่อปรับให้พื้นที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสถาปัตยกรรมบนพื้นที่ว่างเชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑสถานเก่าเล่าเรื่องภายในชุมชนเจริญไชย โดยการแบ่งโซนและพื้นที่การใช้งานอาคารให้สอดคล้องต่อการใช้งานของพื้นที่ แบ่งเส้นทางการสัญจรของผู้คนที่เข้ามาใช้พื้นที่พิพิธภัณฑสถานและคนในชุมชนเจริญไชย

2. ขั้นตอนการออกแบบร่างพัฒนาแบบ

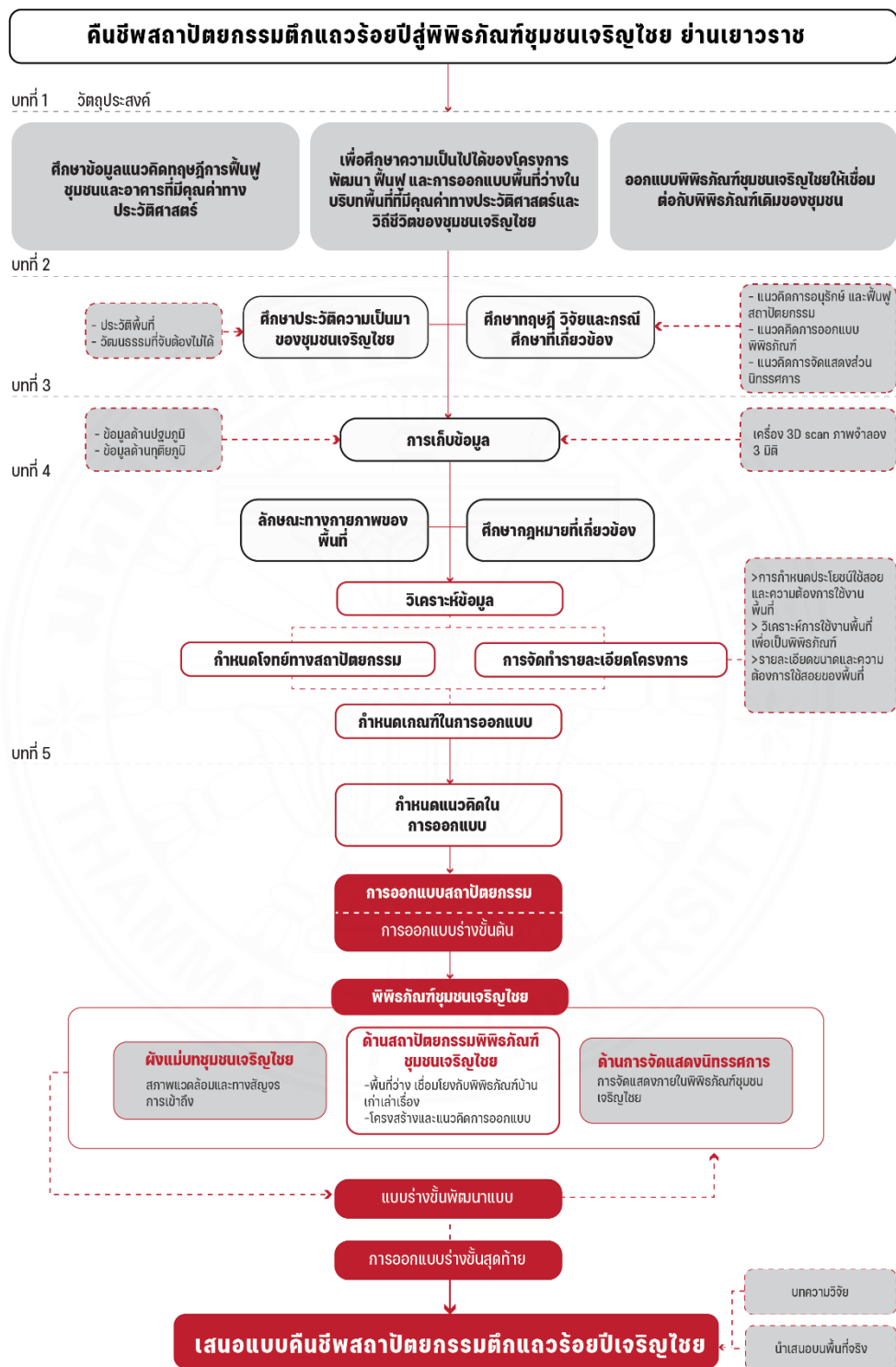
โดยพัฒนาแนวคิดต่อยอดผสมมุมมองการใช้งานและรูปแบบของการฟื้นฟูให้เกิดความเหมาะสม ถูกต้องกับบริบทพื้นที่ โครงสร้างต่อเติมของอาคารที่ยังคงอนุรักษ์ตัวอาคารไว้โดยยังคงสุนทรียศาสตร์ในการออกแบบ และใช้วัสดุที่แตกต่างจากบริบทเดิมเพื่อเพิ่มความแตกต่างของกาลเวลาอัตลักษณ์ของพื้นที่ให้ทรงคุณค่า รวมไปถึงการออกแบบที่ร่วมสมัยให้สถาปัตยกรรมสามารถอยู่ร่วมกับคนในชุมชนได้ทั้งในปัจจุบันตลอดจนในอนาคต

3. ขั้นตอนการออกแบบขั้นสุดท้าย

ออกแบบลำดับการเล่าเรื่องของภายในอาคารและการจัดแสดงนิทรรศการภายในอาคารใหม่เชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่องโดยลำดับการเล่าเรื่อง โดยเล่าผ่านเหตุการณ์ปัจจุบันย้อนไปสู่เรื่องราวในอดีตของคนในชุมชนเจริญไชย

3.6 สรุปผล

เป็นแนวทางในการฟื้นฟูและแบบคีนซีฟสถาปัตยกรรมของชุมชนเจริญไชยที่ได้จากการศึกษาข้อมูล แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการที่เหมาะสมกับพื้นที่ จนนำไปสู่การพัฒนาและออกแบบพื้นที่ว่างในชุมชนเจริญไชยทั้งในระดับผังชุมชน สถาปัตยกรรม และการจัดแสดงนิทรรศการภายใน ในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีคุณค่าทางจิตใจต่อผู้อยู่อาศัย ที่สามารถอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม ตลอดจนการให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของชุมชนให้คงอยู่ไว้ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต

ภาพที่ 3.3 กรอบการวิจัย. โดยผู้วิจัย, 2567.

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์และเกณฑ์การออกแบบ

การสรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละด้านนั้นสามารถแบ่งการวิเคราะห์จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ปัญหาของอาคารตึกแถวร้อยละ

4.2 การจัดทำรายละเอียดโครงการ นำไปสู่การออกแบบ

4.1 การวิเคราะห์ปัญหาอาคารตึกแถวร้อยละ

4.1.1 ทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ตั้งของพื้นที่

4.1.1.1 ประวัติทางการก่อสร้างและการใช้งานพื้นที่

ตึกแถวร้อยละชุมชนเจริญไชย ย่านเยาวราช เป็นตึกแถวที่มีผู้อยู่อาศัยเป็นชาวจีนสยาม ตั้งอยู่ติดกับถนนเจริญกรุงตอนบนและถนนพลับพลาไชย ในเขตป้อมปราบแขวงป้อมปราบศัตรูพ่าย เกิดขึ้นจากการเจริญเติบโตของการคมนาคมอย่างการสร้างถนนเจริญกรุงขึ้นในสมัยพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โปรดให้สร้างตึกแถวชั้นเดียวขึ้นยาวตลอดของแนวถนนที่ได้นำรูปแบบอาคารมาจากประเทศสิงคโปร์ จากหลักฐานแผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ.2450 แผนที่สำรวจที่จัดทำโดยกรมแผนที่ทหารในปี 2464 และภาพถ่ายในปี 2469 แสดงให้เห็นว่าเดิมตึกแถวร้อยละชุมชนเจริญไชยเป็นตึกแถว เพียง 1 ชั้น เมื่อมีการสร้างถนนเจริญกรุงขึ้นมาจึงได้ถูกแทนที่ด้วยตึกแถวสองชั้นและสามชั้นตลอดของแนวถนนเจริญกรุง ถนนพลับพลาไชย และตรอกเจริญไชย ทั้งหมดนี้ถูกสร้างขึ้นในปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านเจริญไชย,2556) หลังจากการเกิดตึกแถวเจริญไชยที่เป็นทั้งที่อยู่อาศัย พื้นที่เก็บของและพื้นที่ทำกิจการค้าขายทำให้เกิดการขยายตัวของการค้าเกิดขึ้นบนถนนเจริญกรุง ต่อมาในปี 2414 มีการสร้างวัดเล่งเน่ยยี่ขึ้น ส่งผลให้ชาวจีนเริ่มอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้เพิ่มมากขึ้นและมีการค้าขายเกี่ยวกับของไหมเจ้าอันเนื่องมาจากมีศาลเจ้าเกิดขึ้นอยู่โดยรอบหลายจุด

(1) สภาพภาพของพื้นที่

1.1 ผังบริเวณ

ทั้งชุมชนได้วางผังแบบอาคารชุดที่รองรับกับการค้า โดยตึกแถวหันเข้าหาถนนเรียงกันแนวยาว ประกอบไปด้วยอาคารทั้งหมด 8 ชุด หัวมุมของตึกแถวมีการตัดมุมเพื่อให้เกิดเป็นทางเข้าหลัก และลักษณะของผังจะแบ่งเป็นห้อง เป็นล็อก โดย 1 ห้องจะเป็นพื้นที่สำหรับ 1

ครอบครั หรือ 1 กิจกรรมสามารถขยายพื้นที่ค้าขายได้โดยการเช่าอาคารเพิ่มเติม ช่องฝั่งนี้เป็นการวางผังลักษณะของวิถีแบบใหม่ ที่เป็นยุคแรกในการค้าแบบเสรีในประเทศไทย

1.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

ตึกแถวร้อยปีชุมชนเจริญไชย เป็นอาคารที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศสิงคโปร์ เป็นอาคารสำหรับชนชั้นแรงงานถึงชนชั้นกลาง (กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านเจริญไชย, 2556) โครงสร้างเป็นอิฐและปูน แต่ละห้องที่มีขนาดของห้องแตกต่างกัน 3.50-5.00 เมตร (สมชาติ จึงสิริอารักษ์, 2554) โดยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ช่วงที่ 1 ปลายรัชกาลที่ 5 เกิดตึกแถวเจริญไชย หลังจากการสร้างถนนเจริญกรุง เป็นอาคารชั้นเดียวต่อมาได้พัฒนาเป็นสองชั้นและสามชั้นเพื่อรองรับกิจการการค้าขาย สมชาติ จึงสิริอารักษ์, 2554.การอนุรักษ์ตึกแถวชุมชนเจริญไชย ได้ให้ข้อมูลการพัฒนาของอาคารตึกแถวตั้งแต่ช่วงปี 2450-2554 กล่าวว่า จากหลักฐานสำคัญ 2 ชิ้น คือ แผนที่บริเวณกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2450 และแผนที่บริเวณกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2475 โดยจำแนกเป็นตึกแถวทั้งหมด 4 ชุด ดังนี้

ตึกแถวชุดที่ 1 ในแผนที่บริเวณกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2450 พบว่า เป็นตึกแถวชุดที่ยังคงลักษณะโดยรวมไว้ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับแผนที่บริเวณกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2475 พบว่ามีเพียงส่วนน้อยที่ต่างไปจากเดิม คือ ตึกแถวประมาณ 4 ห้อง ที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของตึกแถวชุดนี้ มีลักษณะเป็นเรือนไม้

ตึกแถวชุดที่ 2 และ ตึกแถวชุดที่ 3 ลักษณะผัง ขนาด และสัดส่วนตึกแถวและลานโล่งหลังอาคารทั้ง 2 ชุดนี้ ในแผนที่บริเวณกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2450 เปรียบเทียบกับแผนที่บริเวณกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2475 พบว่าต่างกันในพื้นที่ฉบับหลังพบว่า ตึกแถวทั้ง 2 ชุดมีลักษณะล้อมกันเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีลานเล็กเป็นแนวยาวอยู่หลังอาคารทั้ง 2 ชุด ลักษณะดังกล่าวใกล้เคียงกับผังปัจจุบันเพียงแต่มีการต่อเติมด้านหลังอาคาร ดังนั้นผังอาคารทั้ง 2 ชุดนี้ ในแผนที่ชุดหลัง คือ ผังปัจจุบันที่มีการต่อเติมแล้ว

ดังนั้นในแผนที่บริเวณกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2450 น่าจะเป็นตึกแถวชุดที่ 2 ที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ส่วนตึกแถวชุดที่ 3 นั้น เดิมน่าจะเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมเดียวกับตึกแถวชุดที่ 2

ตึกแถวชุดที่ 4 เมื่อเปรียบเทียบแผนที่ทั้ง 2 ฉบับพบว่า ตึกแถวชุดนี้ในปัจจุบันเป็นตึกแถวที่ไม่มีในปี พ.ศ. 2450 แต่มีในปี พ.ศ. 2475 ทำให้สามารถลำดับพัฒนาการของผังคร่าว ๆ ได้ดังนี้

ลำดับที่ 1 ตึกแถวชุดที่ 1 (ยกเว้น 4 ห้อง ที่อยู่ด้านทิศตะวันตก) และตึกแถวชุดที่ 2 ที่ปรากฏในปัจจุบันมาอย่างน้อยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2450

ลำดับที่ 2 ตึกแถวชุดที่ 3 ตึกแถวชุดที่ 4 และตึกแถวชุดที่ 1 ส่วนที่เหลือ ที่ปรากฏในปัจจุบันมีมาอย่างน้อยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475

ช่วงที่ 2 ในปี 2556 การต่อขยายรถไฟฟ้าดินสายสีน้ำเงิน อาคารบางส่วนถูกเปลี่ยนเป็นทางขึ้น-ลงรถไฟฟ้าดินสถานีวัดมังกร

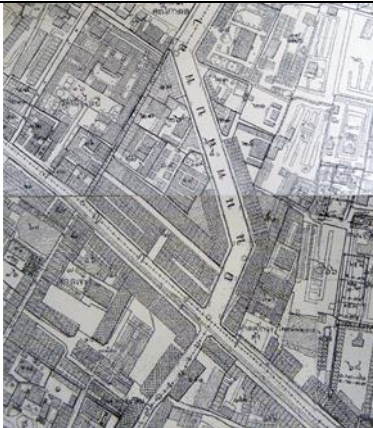
ช่วงที่ 3 ปี 2558 เกิดเหตุเพลิงไหม้กลางชุมชน จำนวน 8 คูหา

ช่วงที่ 4 ปี 2566 รื้อถอนส่วนที่เสียหายจากเหตุเพลิงไหม้

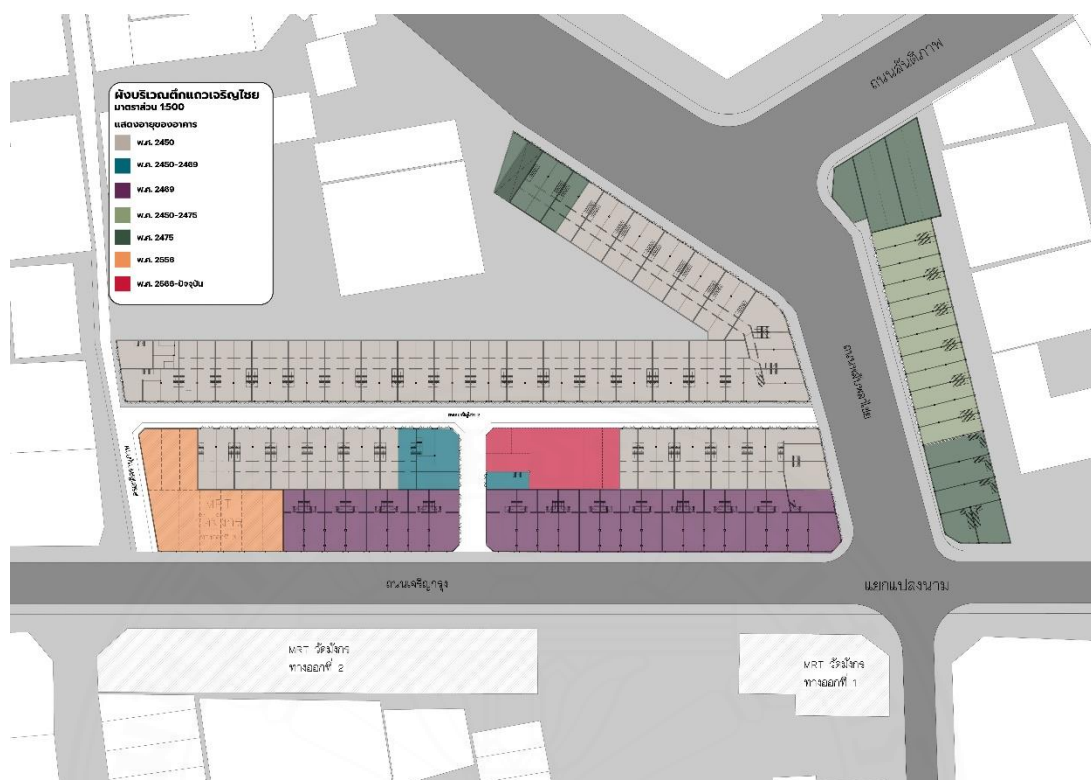
ช่วงที่ 5 หลังจากการรื้อถอนส่วนที่เสียหายจากเหตุเพลิงไหม้จนถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 4.1

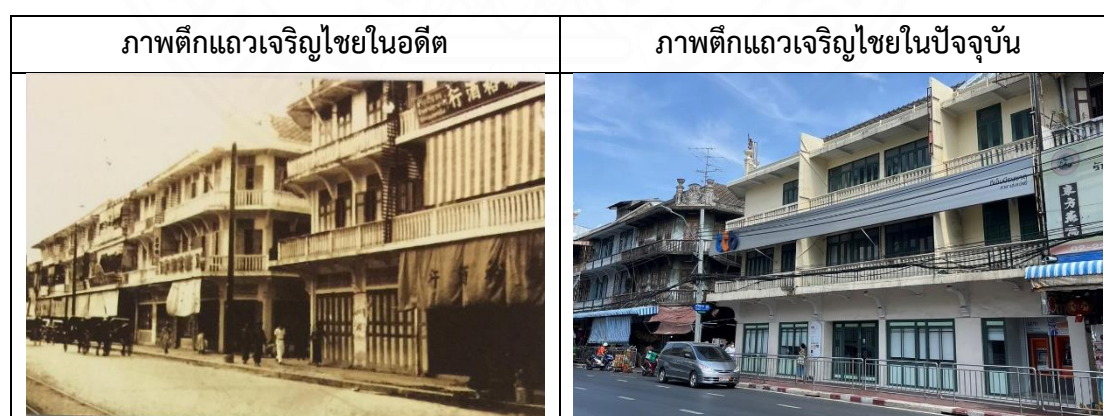
เปรียบเทียบผังบริเวณแสดงอายุของอาคารตึกแถวเจริญไชยแต่ละรูปแบบ

แผนที่บริเวณกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2450	แผนที่บริเวณกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2475
	

หมายเหตุ. จาก รายงานการอนุรักษ์ตึกแถวชุมชนเจริญไชย โดย สมชาติ จีงสิริอารักษ์และนักศึกษา, 2554. รายวิชา รายวิชา 262407 การอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์และโบราณสถานในประเทศไทย 2 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาพที่ 4.1 ผังบริเวณแสดงอายุของอาคารตึกแถวเจริญไชยแต่ละรูปแบบ , จาก รายงานการอนุรักษ์ตึกแถวชุมชนเจริญไชย. โดย สมชาติ จิ่งสิริอารักษ์และนักศึกษา, 2554 รายวิชา รายวิชา 262407 การอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์และโบราณสถานในประเทศไทย 2 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ดัดแปลงและแก้ไขเพิ่มข้อมูลโดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 4.2 ภาพเปรียบเทียบตึกเจริญไชยระหว่างอดีตกับปัจจุบัน, โดยผู้วิจัย, 2567.

สภาพปัจจุบันของตึกแถวร้อยละชุมชนเจริญไชย

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตึกแถวชุมชนเจริญไชย ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง หรือมีเหตุการณ์ที่ส่งผลต่ออาคารเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาที่ผ่านมา ทำให้การวิเคราะห์ตัวอาคารจะจำแนก เพื่อเป็นข้อมูลใช้ในการวิเคราะห์เพื่อการออกแบบ ได้ดังนี้

ประเภทของอาคารตึกแถวเจริญไชย

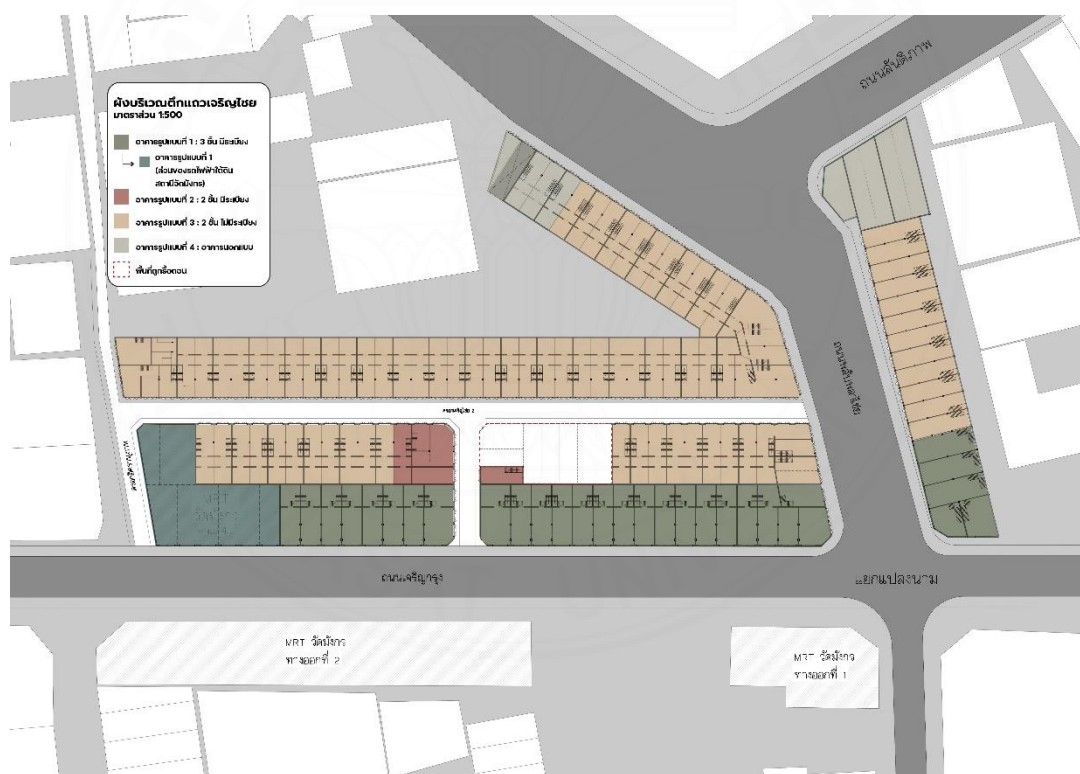
แบ่งประเภทอาคารตึกแถวได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

อาคารรูปแบบที่ 1 ชุดอาคาร 3 ชั้น อยู่ติดกับถนนเจริญกรุง (สีเขียว)

อาคารรูปแบบที่ 2 ชุดอาคาร 2 ชั้น มีระเบียง (สีแดง)

อาคารรูปแบบที่ 3 ชุดอาคาร 2 ชั้น ไม่มีระเบียง (สีน้ำตาล)

อาคารรูปแบบที่ 4 ชุดอาคาร อาคารนอกแบบ (สีเทา)

ภาพที่ 4.3 ผังบริเวณแสดงตำแหน่งของลักษณะตึกแถวเจริญไชยแต่ละรูปแบบ , จาก รายงานการอนุรักษ์ตึกแถวชุมชนเจริญไชย. โดย สมชาติ จิ่งศิริรักษ์และนักศึกษา, 2554 รายวิชา รายวิชา 262407 การอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์และโบราณสถานในประเทศไทย 2 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ดัดแปลงและแก้ไขเพิ่มข้อมูลโดยผู้วิจัย, 2567.

อาคารรูปแบบที่ 1 ชุตอาคาร 3 ชั้น อยู่ติดกับถนนเจริญกรุง (สีเขียว) เป็นโครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ปูพื้นด้วยกระเบื้องซีเมนต์เขียนลาย มีลวดลายปูนปั้น หลังคาเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กหลังคากระเบื้องว่าว แบ่งออกเป็น 4 ชุตอาคาร ได้แก่

ชุตที่ 1 อาคารทางฝั่งตะวันออก อยู่ตรงหัวมุมแยกแปลงนาม ติดกับถนนพลับพลาไชยและถนนเจริญไชย มีจำนวน 5 คูหา อาคารตัดหัวมุมฉาก ปัจจุบันมีป้ายโฆษณาบังหน้าอาคาร

ชุตที่ 2 อาคารทางฝั่งตะวันออกของซอยเจริญกรุง 23 มีจำนวน 17 คูหา ฝั่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า อาคารตัดมุมฉากบริเวณหัวมุมอาคาร ปัจจุบันมุมอาคารทางด้านติดกับถนนพลับพลาไชยมีโครงสร้างต่อเติมบดบังเปลือกอาคาร

ชุตที่ 3 อาคารทางฝั่งตะวันตกของซอยเจริญกรุง 23 มีจำนวน 8 คูหา ฝั่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า อาคารตัดมุมฉากบริเวณหัวมุมอาคาร

ชุตที่ 4 อาคารจุดขึ้นลงรถไฟฟ้าสถานีวัดมังกร เป็นอาคารสร้างใหม่ที่ถอดแบบลักษณะแบบเดียวกับอาคารชุตที่ 3 บางส่วนมีเพียง 1 ชั้น ส่วนนี้โครงสร้างหลังคาเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กสามารถขึ้นไปใช้งานชั้นดาดฟ้าได้

อาคารชุตที่ 1	อาคารชุตที่ 2	อาคารชุตที่ 3	อาคารชุตที่ 4
			
อาคารตัดเป็นมุมฉาก มีป้ายบังเปลือกอาคาร	อาคารติดถนนเจริญกรุง มีโครงเหล็กติดกระจกที่เป็นส่วนต่อเติม	อาคารทางฝั่งตะวันตกของซอยเจริญกรุง 23 มีแต่งหลังคาด้วยลายปูนปั้น	อาคารจุดขึ้นลงรถไฟฟ้าสถานีวัดมังกร ที่มีลักษณะเรือนแบบอาคารเดิม

ภาพที่ 4.4 ภาพถ่ายแสดงลักษณะอาคารรูปแบบที่ 1 ชุตอาคาร 3 ชั้น อยู่ติดกับถนนเจริญกรุง, โดยผู้วิจัย, 2567.

อาคารรูปแบบที่ 2 ชุดอาคาร 2 ชั้น มีระเบียง (สีแดง) เป็นโครงสร้างผนังรับน้ำก่ออิฐถือปูน มีโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กในบางส่วนเช่น ระเบียง ค้ำยัน ปูพื้นด้วยคอนกรีตในชั้น 1 และเป็นพื้นไม้ในชั้น 2 และหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ ปูด้วยหลังคากระเบื้องว่าว โดยแบ่งออกเป็น 2 ชุดอาคาร ได้แก่

ชุดที่ 1 อาคารห้วมุมซอยเจริญกรุง 23 ทางฝั่งตะวันตกของซอย อยู่ด้านในตรอกเจริญไชย อาคารตัดมุมฉาก เป็นส่วนของอาคารจัดแสดง พิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง ผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า จำนวน 4 คูหา

ชุดที่ 2 เดิมก่อนเกิดเพลิงไหม้อาคารทั้งสองฝั่งของซอยเจริญไชย 23 มีลักษณะแบบเดียวกันกับชุดที่ 1 ต่อมาในปี 2558 ได้เกิดเหตุเพลิงไหม้ และถูกรื้อถอนในปี 2566 ทำให้เหลืออยู่เพียง 1 คูหา และส่วนที่ถูกรื้อถอนกลายเป็นพื้นที่โล่ง ถูกปิดล้อมด้วยผนังสังกะสีจนถึงปัจจุบัน

ชุดที่ 1	ชุดที่ 2
	
อาคารห้วมุมซอยเจริญกรุง 23 ทางฝั่งตะวันตก อาคารตัดมุมฉาก	พื้นที่ว่างถูกทิ้งร้างเดิมมีลักษณะแบบกับชุดที่ 1 แต่ถูกรื้อถอนหลังจากเหตุเพลิงไหม้

ภาพที่ 4.5 ภาพถ่ายแสดงลักษณะอาคารรูปแบบที่ 2 ชุดอาคาร 2 ชั้น มีระเบียง, โดยผู้วิจัย, 2567.

อาคารรูปแบบที่ 3 ชุดอาคาร 2 ชั้น ไม่มีระเบียง (สีน้ำตาล) เป็นโครงสร้างผนังรับน้ำก่ออิฐถือปูน พื้นชั้น 1 เป็นพื้นคอนกรีต และชั้น 2 เป็นพื้นไม้ หลังคาโครงสร้างไม้ มุงกระเบื้องว่าว แบ่งออกเป็น 4 ชุดอาคาร ได้แก่

ชุดที่ 1 อาคารทางด้านใต้ของตรอกเจริญไชยฝั่งตะวันตกฝั่งตะวันออก อยู่ตรงส่วนกลางของอาคารตึกแถว มีจำนวน 11 คูหา

ชุดที่ 2 อาคารทางด้านใต้ของตรอกเจริญไชยอยู่ทางฝั่งตะวันตก อยู่ติดกับพื้นที่ว่าง และถนนพลับพลาไชย มีจำนวน 13 คูหา

ชุดที่ 3 อาคารทางด้านเหนือของตรอกเจริญไชยที่ยาวตั้งแต่ฝั่งซอยอิสรภาพไปจนถึงฝั่งติดถนนพลับพลาไชย ไม่ตัดหัวมุม มีจำนวน 51 คูหา

ชุดที่ 4 อาคารทางฝั่งถนนพลับพลาไชย มีจำนวน 11 คูหา มีการต่อเติมจาก 2 ชั้นเป็น 3-4 ชั้น

ภาพที่ 4.6 ภาพถ่ายแสดงลักษณะอาคารรูปแบบที่ 3 ชุดอาคาร 2 ชั้น ไม่มีระเบียง ,โดยผู้วิจัย, 2567.

อาคารรูปแบบที่ 4 ชุดอาคาร อาคารนอกแบบ (สีเทา) เป็นอาคารที่สร้างหรือต่อเติมขึ้นมาใหม่ภายหลัง โดยรูปแบบอาคารแตกต่างออกไปจากแบบเดิม

ภาพที่ 4.7 ภาพถ่ายแสดงลักษณะอาคารรูปแบบที่ 4 อาคารนอกแบบ, โดยผู้วิจัย, 2567.

การบันทึกสภาพปัจจุบัน

เนื่องด้วยพื้นที่ตึกแถวเจริญไชยเป็นอาคารที่มีอายุกว่าร้อยปี และปัจจุบันยังมีผู้คนอาศัย และทำกิจการอยู่ภายในอาคาร ทำให้การเก็บข้อมูลของพื้นที่จึงต้องรบกวนสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด และมีความแม่นยำ จึงมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเก็บข้อมูลทางกายภาพ ด้วยเครื่องเลเซอร์สแกน สแกนในระดับภาคพื้นดิน โดยการสแกนจุดตำแหน่งที่เชื่อมต่อกัน เพื่อนำไปรวมผลในโปรแกรม แปลงเป็นภาพข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งแต่ละจุดการสแกนไม่ควรมีสิ่งกีดขวางมาบดบังหรือสิ่งมีชีวิตเคลื่อนย้าย เพื่อที่จะทำให้ข้อมูลภาพที่ได้มีความละเอียด

ภาพที่ 4.8 การเก็บข้อมูลตึกแถวร้อยปีเจริญไชยโดยใช้เครื่องเลเซอร์สแกน โดย บริษัทฟาโรเทคโนโลยีส์ (ประเทศไทย) จำกัด. ร่วมกับผู้วิจัย, 2567.

วิเคราะห์ปัญหาอาคารพื้นที่

จากขอบเขตการวิจัย ที่ได้มุ่งเน้นที่พื้นที่ว่างและส่วนของอาคารที่จัดแสดง เป็นพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง ทำให้เกิดการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

(1) ด้านอาคาร

หลังคา

แต่เดิมเป็นโครงสร้างไม้ มุงหลังคากระเบื้องว่าว แต่ในปัจจุบันโครงสร้างยังคง เดิมแต่วัสดุมุงได้มีการผูกพันตามกาลเวลา บางคูหาเปลี่ยนวัสดุมุงเป็น ชนิดอื่นทดแทน เช่น เมทัลชีท ในส่วนของบ้านเก่าเล่าเรื่องวัสดุมุงยังคงเป็นกระเบื้องว่าว แต่มีส่วนที่ชำรุด แก้ปัญหาโดยการนำผ้าใบ พลาสติกมาคลุมเพื่อกันฝนหรือน้ำเข้าภายในอาคาร

ฝ้าเพดาน

ในส่วนของตึกแถว ที่เป็นพื้นที่จัดแสดงพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง ฝ้าภายใน อาคารมีการผูกพัน ปัจจุบันไม่มีแผ่นฝ้าภายในอาคารของคูหานี้ และมีบางส่วนใช้ผ้าชิงตดแทน

ผนังเปลือกอาคาร

เดิมเป็นผนังรับน้ำหนักก่ออิฐถือปูนทาสี ปัจจุบันผนังบางส่วนมีการผูกกร่อน ของตัวอิฐและสีเคลือบผิวอาคารหลุดลอก

ภาพที่ 4.9 หลังคาที่ชำรุดเสียหายของตึกแถวเจริญไชยของคูหาที่จัดแสดงบ้านเก่าเล่าเรื่อง, จาก เพจบ้านเก่าเล่าเรื่องชุมชนเจริญไชย. (2566, 23 พฤษภาคม). สืบค้นโดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 4.10 ฝาเพดานที่ถูกรื้อถอน เหลือแต่โครงสร้างหลังคา บางส่วนใช้ผ้าขึงทดแทน, โดยผู้วิจัย, 2567.

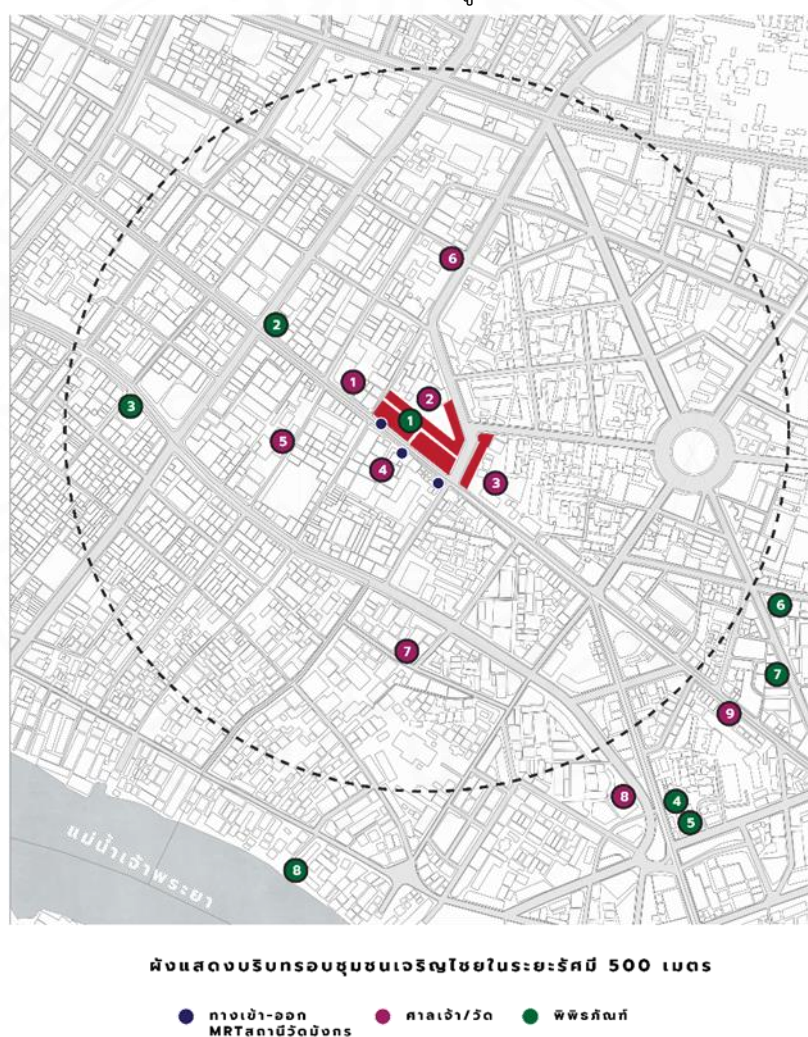
ภาพที่ 4.11 ผนังของตึกแถวเจริญไชยในส่วนของพื้นที่บ้านเก่าเล่าเรื่อง เกิดการผุกร่อนและสีเคลือบผิวหลุดลอกตามกาลเวลา, โดยผู้วิจัย, 2567.

4.1.1.2 การวิเคราะห์บริบทที่ตั้ง

วิเคราะห์บริบทเพื่อให้เข้าถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่จะนำไปใช้ในการออกแบบในแต่ละด้าน ได้แก่ การศึกษาพื้นที่โดยรอบ เส้นทางการเข้าถึงพื้นที่ ศักยภาพของพื้นที่ รวมไปถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(1) การสำรวจพื้นที่โดยรอบ

พื้นที่บริเวณโดยรอบของชุมชนเจริญไชย อยู่ใกล้พื้นที่ท่องเที่ยวอย่างถนนเยาวราช ที่มีนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศ และต่างชาติอยู่ล้อมรอบพื้นที่ มีแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ รวมไปถึงสถานที่พักผ่อน อยู่ล้อมรอบพื้นที่

ภาพที่ 4.14 แสดงบริบทรอบพื้นที่ชุมชนเจริญไชย, โดยผู้วิจัย, 2567.

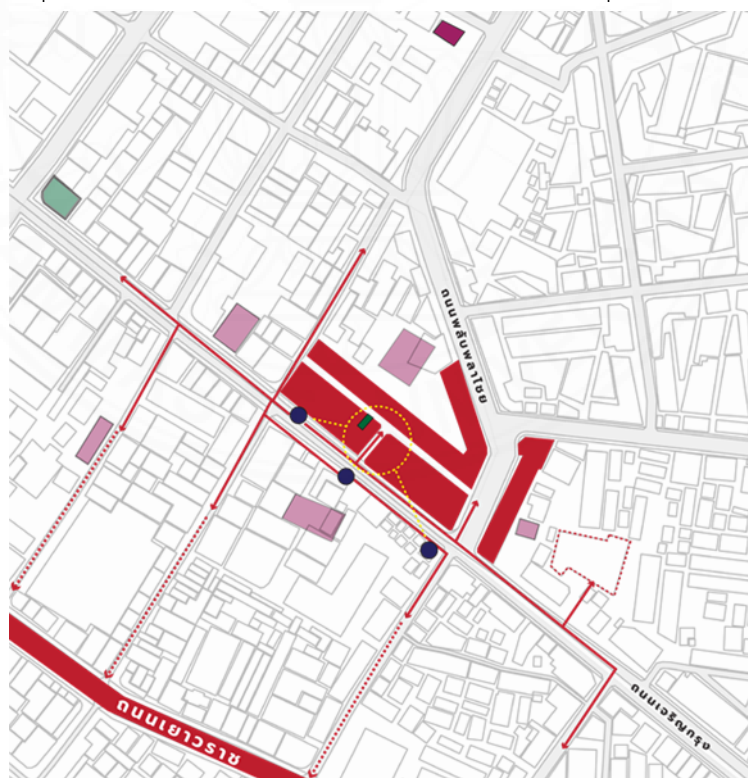
(2) การวิเคราะห์การเข้าถึงที่ตั้ง

การเข้าถึงพื้นที่เกิดขึ้นได้อย่างสะดวกเนื่องจากอยู่ติดกับถนนหลักอย่าง ถนนเจริญกรุงและถนนพลับพลาไชย มีรถสาธารณะทุกประเภทขับผ่าน ตั้งแต่รถไฟฟ้า รถเมล์ ไปจนถึงรถจักรยานยนต์ และสะดวกต่อการสัญจรทางเท้า จากบริเวณรอบพื้นที่นั้นได้แบ่งจากจำนวนทางที่สามารถเข้าสู่ชุมชนได้ ดังนี้

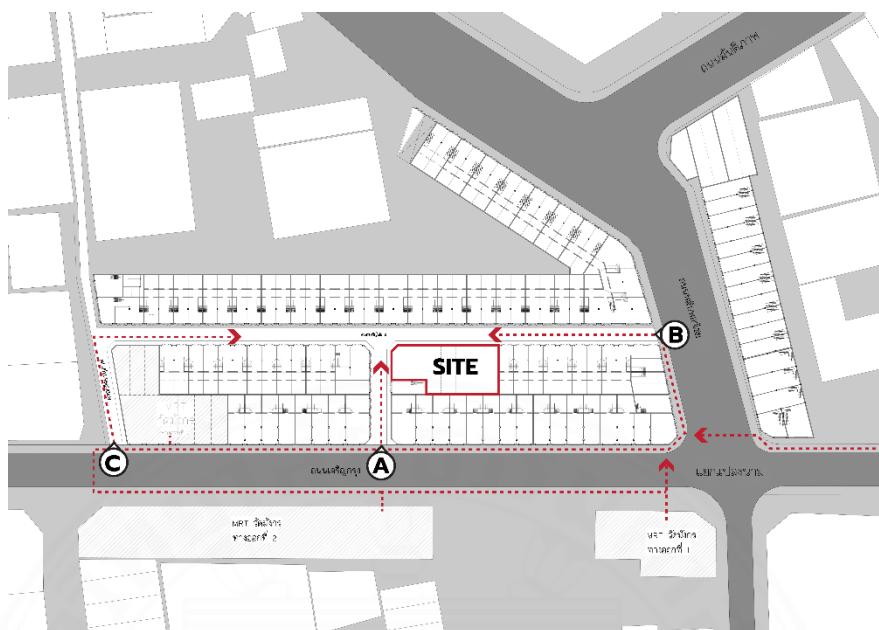
จุด A จะเป็นทางเข้าสู่ตัวชุมชน จากทางซอยเจริญกรุง 23 โดยจุดนี้จะ เป็นจุดที่ผู้คนพลุกพล่าน จากการมีร้านอาหารตั้งอยู่ในบริเวณ และเป็นจุดที่เมื่อออกมาจาก ทางเข้า-ออกรถไฟฟ้าใต้ดินของสถานีวัดมังกร ทางออก 2 จะสามารถเห็นจุดนี้ได้เป็นอย่างดี

จุด B เป็นทางเข้าสู่ชุมชนเจริญไชยจากทางตรอกเจริญไชย 2 จากทางฝั่ง ถนนพลับพลาไชย บริเวณนี้จะเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติที่เดินทางเท้าจะนิยมเดินเข้ามาในพื้นที่เพราะ อยู่ใกล้กับห้างสรรพสินค้า ไอแมมไชน่าทาวน์ และแยกแปลงนามที่สามารถเชื่อมไปยังเส้นถนนเยาวราชได้

จุด C เป็นจุดที่อยู่ใกล้กับทางออกสถานีวัดมังกร ทางออก 3 ที่จะเดินเข้ามาทางตรอกอิศรานภาพ ที่ตลาดยาวตามซอยถนน สามารถตัดเข้าทางชุมชนได้

ภาพที่ 4.15 แสดงการสัญจรโดยการเดินทางเท้าที่เชื่อมต่อกับบริบท, โดยผู้วิจัย, 2567.

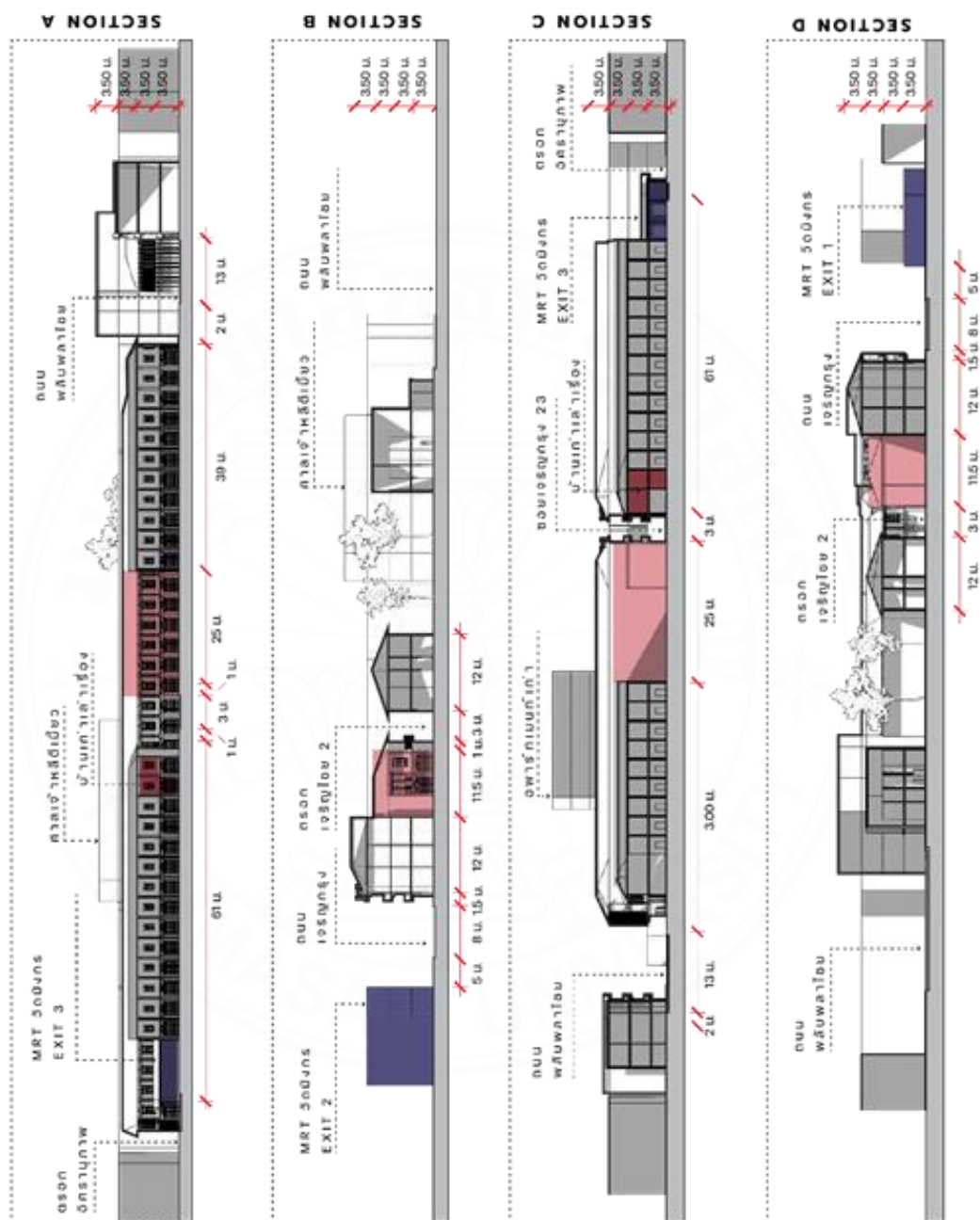
ภาพที่ 4.16 แสดงการสัญจรโดยการเดินทางเข้าสู่ชุมชนเจริญไชย, โดยผู้วิจัย, 2567.

(3) สภาพที่ตั้งปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ของพื้นที่กับอาคาร โดยรอบอาคารจะอยู่ติดกับอาคารพาณิชย์สูง 2-3 ชั้น ทั้งในถนนเจริญกรุงและถนนพลับพลาไชย และมีบางตึกที่สูง 4 ชั้น คือ ศาลเจ้าหลดีตีเมียว

(4) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาในพื้นที่จากการมาของรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีวัดมังกร ทำให้พื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพ และกฎหมายการออกแบบหรือก่อสร้างอาคาร โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้ ชุมชนเจริญไชยอยู่ในพื้นที่ พาณิชยกรรม (สีแดง) ในระยะ 500 เมตรจากสถานีรถไฟฟ้า ทำให้สร้างได้สูงไม่เกิน 34 ชั้น กำหนด FAR (พื้นที่สามารถก่อสร้าง) คือ 7 และ OSR (พื้นที่โล่ง) คือ 4.5

ภาพที่ 4.17 รูปตัดแสดงความสัมพันธ์สภาพแวดล้อมของพื้นที่กับบริบทโดยรอบ, โดยผู้วิจัย, 2567

4.2 การจัดทำรายละเอียดโครงการ (Architectural Programming)

การจัดทำรายละเอียดโครงการเป็นกระบวนการสำคัญส่วนหนึ่งของกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของโครงการได้อย่างครอบคลุม โดยการกำหนดปัญหาให้ชัดเพื่อเป็นช่องทางการไปสู่การออกแบบอย่างยั่งยืน (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2558) ซึ่งในงานวิจัยได้จัดทำรายละเอียดโครงการเป็นระดับเบื้องต้น (Preliminary Program) กำหนดประเด็นสำคัญของโครงการเพื่อนำไปใช้ในการออกแบบและประเมินแบบเบื้องต้นของโครงการวิจัยนี้ เพื่อเป็นข้อมูลในการอนุรักษ์อาคารตึกแถวร้อยละ 10 และรักษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนเจริญไชย ย่านเยาวราช โดยปรับประโยชน์การใช้สอยและจัดระเบียบของพื้นที่ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมบริบทโดยรอบ และยังสามารถคงความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ของคนในชุมชน

4.2.1 การกำหนดประโยชน์ใช้สอยและความต้องการใช้งานพื้นที่

ศักยภาพของพื้นที่ตึกแถวชุมชนเจริญไชยในพื้นที่ว่างกลางชุมชนเหมาะแก่การเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย บอกเล่าเรื่องราวความสำคัญ คุณค่าของชุมชน ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ อาคารสถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ จากการปรับใช้งานของพื้นที่ให้ตอบโต้กับการลงทุนของเจ้าของพื้นที่และให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน โดยยังคงอนุรักษ์อาคารเก่าที่มีคุณค่าไว้

4.2.1.1 วิเคราะห์การใช้งานพื้นที่เพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์

(1) ด้านชุมชนเมือง

จากการศึกษาทั้งด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมของชุมชนสภาพแวดล้อมที่มีการต่อเติมส่วนกันสาดในแต่ละคูหา สายไฟ ขยะ รวมไปถึงรถเข็นแผงลอยที่ใช้ประกอบอาชีพของคนในคนในพื้นที่ ทำให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่ดีและอาจมีผลกระทบต่อรูปแบบของสถาปัตยกรรมดั้งเดิมในอนาคต ทำให้การจัดการพื้นที่ในเชิงผังรวมจึงมีความสำคัญ ในการจัดระเบียบของพื้นที่ ให้สอดคล้องต่อการใช้งานและคงสภาพอาคารเดิมให้อยู่ได้ในอนาคต

(2) พิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง พื้นที่การจัดแสดงเดิม ขนาดของชั้นของ

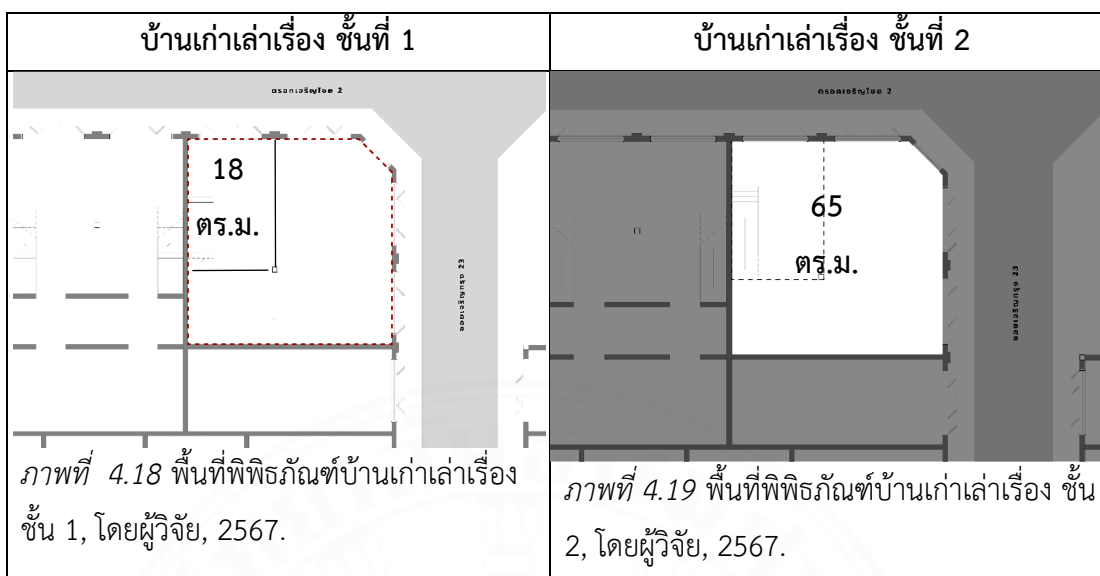
จัดแสดง

ขนาดของพื้นที่จัดแสดง

ชั้น 1 ขนาดพื้นที่ 18 ตารางเมตร

ชั้น 2 ขนาดพื้นที่ 65 ตารางเมตร

ชั้นลอย ขนาดพื้นที่ 18 ตารางเมตร

ตารางที่ 4.2

จำนวนกับขนาดการจัดแสดงของวัตถุจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง

วัตถุจัดแสดง	จำนวน (ชิ้น)	ขนาดใช้พื้นที่ (เมตร)
หุ่นตั้งโชว์	1	กว้าง 1 สูง 2 ลึก 0.5
โต๊ะไหว้พระจันทร์	1	กว้าง 1 สูง 3 ลึก 0.5
ภาพแขวนผนัง	N/A	กว้าง 7 สูง 3
อุปกรณ์แสดงจิว	N/A	กว้าง 4.5 สูง 3.5 ยาว 3.5
กรอบรูป	N/A	กว้าง 4 สูง 2

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2567.

4.2.2 รายละเอียดและความต้องการใช้สอยของพื้นที่

การกำหนดรายละเอียดโครงการเพื่อให้สอดคล้องต่อความต้องการใช้งานของพื้นที่

4.2.2.1 ระบบบริหารโครงสร้างองค์กร และบุคลากร

จากการการศึกษากรณีศึกษา หน่วยงานองค์กรที่จะเข้ามาดูแลพิพิธภัณฑ์ในพื้นที่ให้สอดคล้องและเหมาะสม คือหน่วยงานจากทางภาครัฐ ทำการเข้าพื้นที่ของ ยกตัวอย่างเช่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เป็นผู้ดูแล เข้าพื้นที่ในการสร้างพิพิธภัณฑ์กับมูลนิธิ จุมภฏ-พันธุ์ทิพย์ผู้เจ้าของพื้นที่ชุมชนเจริญไชย โดยเจ้าของพื้นที่สามารถได้ประโยชน์จากค่าเช่าพื้นที่ และคนในชุมชนสามารถพัฒนาพิพิธภัณฑ์ในชุมชนเพื่ออนุรักษ์ตึกแถวเจริญไชยไว้ได้

4.2.2.2 ผู้ใช้งาน (User)

(1) บุคคลภายนอก

จำนวนผู้ใช้งาน พิพิธภัณฑสถานบ้านเก่าเล่าเรื่อง ชุมชนเจริญไชย จากการลงทะเบียนเข้าชมพื้นที่พิพิธภัณฑสถาน เดือน พ.ค. 2566 – ธ.ค. 2566 มีผู้เข้าชมรวมทั้งสิ้น 344 คน เป็นชาวไทย 274 คน และชาวต่างชาติ 70 คน ผลเฉลี่ยผู้เข้าชม เฉลี่ยวันละประมาณ 2 คน

ตารางที่ 4.3

จำนวนการเข้าชมพิพิธภัณฑสถานบ้านเก่าเล่าเรื่อง เดือน พ.ค.-ธ.ค. ปี 2566

เดือน	พ.ค.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
วัน																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															

หมายเหตุ. จาก สมุดลงทะเบียนการเข้าชมพิพิธภัณฑสถานบ้านเก่าเล่าเรื่อง ชุมชนเจริญไชย, ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2567.

(2) ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเจริญไชย

ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบกิจการเกี่ยวกับการการค้าขาย กระดาษไหว้เจ้ามากที่สุตรงลงมาเป็นกิจการเป็นร้านอาหารและกิจการอื่นๆ ตามลำดับ ปัจจุบันรวมทั้งสิ้นจำนวน 114 คูหา 111 กิจการ

ตารางที่ 4.4

แสดงเปอร์เซ็นต์การประกอบกิจการและการอยู่อาศัยของคนในชุมชนเจริญไชย

รวมทั้งสิ้น 111 ร้าน แบ่งเป็นแต่ละประเภทการประกอบกิจการได้ ดังนี้

ประเภทการประกอบการ	จำนวน (ร้าน)	เปอร์เซ็นต์ (%)
ร้านจำหน่ายของเกี่ยวกับกระดาดขาวเจ้า ประเพณี	26	23.42
ร้านอาหาร/คาเฟ่/ขนม/ร้านก (ประเภทเกี่ยวกับของกิน)	32	28.83
อยู่อาศัย	27	24.32
ไม่มีผู้อยู่อาศัยและไม่มีการใช้งาน	9	8.11
อื่นๆ	8	7.21
ร้านอุปกรณ์ไฟฟ้าและกรอกบรูป	6	5.41
พิพิธภัณฑสถานเก่าเล่าเรื่อง	1	0.9
ธนาคาร	1	0.9
สถานีวัดมังกร	1	0.9
พื้นที่ว่าง	1	0.9

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2567.

4.2.2.3 พื้นที่การใช้งาน

ตารางที่ 4.5

แสดงขนาดพื้นที่การใช้งาน รายละเอียดโครงการพิพิธภัณฑ 2566

องค์ประกอบ	พื้นที่ (ตร.ม.)	พื้นที่สัณจร		รวม (ตร.ม.)
		เปอร์เซ็นต์	พื้นที่ (ตร.ม.)	
ส่วนต้อนรับ (Lobby)	100	30	30	130
พื้นที่สาธารณะ	100	30	30	130
ส่วนจัดแสดงนิทรรศการ				
1. ส่วนจัดแสดงประวัติชุมชนเจริญไชย	60	30	18	78
2. ส่วนจัดแสดงตึกแถวร้อยปีเจริญไชย	80	30	24	104

ตารางที่ 4.5

แสดงขนาดพื้นที่การใช้งาน รายละเอียดโครงการพิพิธภัณฑ์ 2566 (ต่อ)

องค์ประกอบ	พื้นที่ (ตร.ม.)	พื้นที่สัญจร		รวม (ตร.ม.)
		เปอร์เซ็นต์	พื้นที่ (ตร.ม.)	
3. ส่วนจัดแสดงการเปลี่ยนแปลง เสียงสะท้อนของชุมชน	70	30	21	91
ส่วนพื้นที่ Multipurpose	100	30	30	130
พื้นที่ souvenir shop	65	30	19.5	84.5
ส่วนบริการอาคาร	20	25	5	25
ห้องน้ำ	40	25	10	50
ห้องเก็บของ	30	25	7.5	37.5
รวมพื้นที่				886

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2567.

4.2.3 แนวทางการเตรียมพื้นที่ของสถาปัตยกรรม

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กรณีศึกษา สามารถแบ่งขอบเขตเป็น 3 ระดับ ดังนี้

4.2.3.1 ระดับผังบริเวณ

จากการศึกษาข้อมูลการสัญจรเข้ามาในพื้นที่ทั้งหมด 3 ช่องทางในการเข้าถึง จากการวิเคราะห์ระบุให้ช่องทาง A คือ เส้นทางซอยเจริญไชย 23 เป็นซอยที่อยู่กลางชุมชนนั้นเหมาะสมแก่การเป็นทางเข้าหลักของพื้นที่ และผู้ใช้งานหลักของโครงการเป็นบุคคลภายนอกที่มาเข้าชมพิพิธภัณฑ์ทั้งพิพิธภัณฑ์ที่บ้านเก่าเล่าเรื่องที่เป็พิพิธภัณฑ์เดิมและพิพิธภัณฑ์ใหม่ของงานวิจัย และผู้คนภายในชุมชนสามารถใช้พื้นที่ว่างนอกเหนือส่วนที่เป็นงานจัดแสดงในอาคารได้

4.2.3.2 ระดับการออกแบบสถาปัตยกรรม

ทางเข้าอาคารเริ่มเข้าจากทางพิพิธภัณฑ์ใหม่ในพื้นที่ว่าง เนื่องจากการเข้าถึงของผู้ใช้งานพื้นที่โดยเข้ามาในซอยเจริญไชย 23 เป็นหลักทำให้พิพิธภัณฑ์ใหม่ที่มีพื้นที่เหมาะสมที่แก่การรองรับผู้คนและเป็นจุดสังเกตเห็นได้ง่าย และการขยับพื้นที่ของส่วนอาคารเข้าไปด้านในพื้นที่ว่างเพื่อเปิดพื้นที่โล่งให้แก่สถานที่ ลดความแออัดจากของกลุ่มผ้าใบกันสาดที่มีอยู่ปริมาณมากรอบๆพื้นที่ว่าง

4.2.3.3 ระดับการออกแบบพื้นที่นันทนาการภายในอาคาร

พื้นที่การจัดแสดงลำดับการเล่าเรื่องจากใหม่ไปสู่เรื่องราวเก่าแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

(1) การจัดแสดงภายในพื้นที่พิพิธภัณฑ์ใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นที่ว่าง มีทั้งหมด 3 การจัดแสดง ดังนี้

ตึกแถวร้อยปีกับความเปลี่ยนแปลง

เล่าเรื่องราวลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ปัญหาที่เกิดขึ้นของพื้นที่ที่เกิดจากการพัฒนาเมืองและการเข้ามาของรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงินที่เกิดขึ้นในอาคารเจริญไชยบางส่วน การเกิดไฟไหม้ของอาคารร้อยปีเจริญไชย ไปจนถึงการรื้อถอน โดยใช้การฉายวิดีโอทัศน์ โมเดลจำลอง ป้าย และภาพถ่าย รวมไปถึงการสัมผัสกับผนังจริงของซากของอาคารเดิมที่ถูกไหม้ไป

วัฒนธรรมวิถีชีวิต การไหว้พระจันทร์

เป็นลานมองพระจันทร์ ในการสื่อถึงเทศกาลไหว้พระจันทร์ที่สำคัญของชุมชนเจริญไชยที่จะมีความเชื่อในเรื่องของการไหว้ และมองพระจันทร์ เพื่อความเป็นสิริมงคล และพระจันทร์ยังสามารถสื่อได้ถึงพื้นที่เก็บความทรงจำของผู้คนที่ผ่านเรื่องราวต่างๆ มาในชีวิต

อนาคตของชุมชนเจริญไชย

พื้นที่จัดแสดงส่วนสุดท้าย ที่จัดแสดงให้เห็นตระหนักถึงคุณค่าของตึกแถวและวิถีชีวิตของชุมชน ด้วยคำถาม และพื้นที่เสนอแนวคิดของผู้ที่เข้ามาชมการจัดแสดง ก่อนที่จะนำไปสู่การเล่าเรื่องราวความเข้มแข็งของชุมชนผ่านบ้านเก่าเล่าเรื่องที่ทางคนในชุมชนต่อสู้กันมาจนถึงปัจจุบัน

(2) การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง

“ปัจจุบัน สู่ออดีต” เชื่อมต่อเรื่องราวการเล่าเรื่องจากพิพิธภัณฑ์ใหม่ไปสู่พิพิธภัณฑ์เดิมโดยการนำสิ่งของจัดแสดงทุกชิ้นงาน จัดแสดงไว้ตามเดิม สามารถกระตุ้นให้ผู้คนรับรู้ถึงให้เห็นถึงความเข้มแข็งการร่วมมือกันของชุมชนที่ต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงและการเข้ามาของรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน

4.2.4 เกณฑ์ในการออกแบบ

จากการวิเคราะห์ปัญหาของที่ตั้ง และข้อมูลทฤษฎีทางสถาปัตยกรรม สามารถกำหนดเกณฑ์ได้ ดังนี้

1. การออกแบบใหม่ในพื้นที่ที่มีบริบททางประวัติศาสตร์

จากการพัฒนาเมืองและเปลี่ยนแปลงเข้ามาในพื้นที่ รวมถึงความต้องการพื้นที่ใช้สอยเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน ทำให้เกิดการมองเห็นคุณค่าของความสำคัญทาง

ประวัติศาสตร์ของพื้นที่และเกิดการร่วมมือกันของคนในชุมชน นำไปสู่การออกแบบที่โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จากทฤษฎีการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมหลักการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ขององค์การยูเนสโก ที่สื่อถึงการสะท้อนอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรม รวมไปถึงการใช้วัสดุที่แตกต่างจากสถาปัตยกรรมเดิม เพื่อให้เกิดความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมของทั้งในช่วงเวลาเก่าและของช่วงเวลาใหม่เพิ่มมากยิ่งขึ้น จากการใช้วัสดุ เทคนิคการติดตั้ง หรือองค์ประกอบใหม่ที่แตกต่างออกไปแต่ยังสามารถรักษารูปแบบเดิมและสุนทรียะของพื้นที่ให้ยังคงอยู่ ไม่เกิดผลกระทบต่อพื้นที่อื่นที่ยังสามารถส่งเสริมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีคุณค่าให้ยังคงอยู่

2. การออกแบบที่ร่วมสมัย

สืบเนื่องจากการออกแบบใหม่ในพื้นที่ที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ การออกแบบสถาปัตยกรรมพิพิธภัณฑ์ควรแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาของการออกแบบที่แตกต่างจากอดีต และสามารถทำให้สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ สามารถอยู่ร่วมกับวิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชนโดยไม่ทำลายสถาปัตยกรรมเดิมหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตที่มีคุณค่าของพื้นที่ อีกทั้งสามารถอยู่ร่วมกันได้ตลอดจนอนาคตข้างหน้า

3. การออกแบบพื้นที่จัดแสดงแบบเชิงประสบการณ์

การจัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ เน้นการเล่าเรื่องจากแนวคิดจากการศึกษาแนวคิดเชิงประสบการณ์ ของ John Falk และ Lynn Dierking โดยการให้ผู้เข้าชมมีส่วนร่วม หรือมีปฏิสัมพันธ์กับการจัดแสดง เช่น การสัมผัสวัตถุ แสงเสียง หรือการใช้เทคโนโลยีเข้ามากระตุ้นความสนใจของผู้เข้าชมสามารถที่จะรับรู้เรื่องราวของพื้นที่ผ่านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์

4.3 การจัดโซนของการออกแบบ (Zoning)

การสรุปผลเพื่อนำไปสู่การออกแบบโดยออกแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการใช้โซนจากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ A-C เป็นระดับความสามารถในการเข้าถึง ดังนี้

A1 เข้าถึงง่ายอยู่ใกล้กับทางสัญจรหลัก

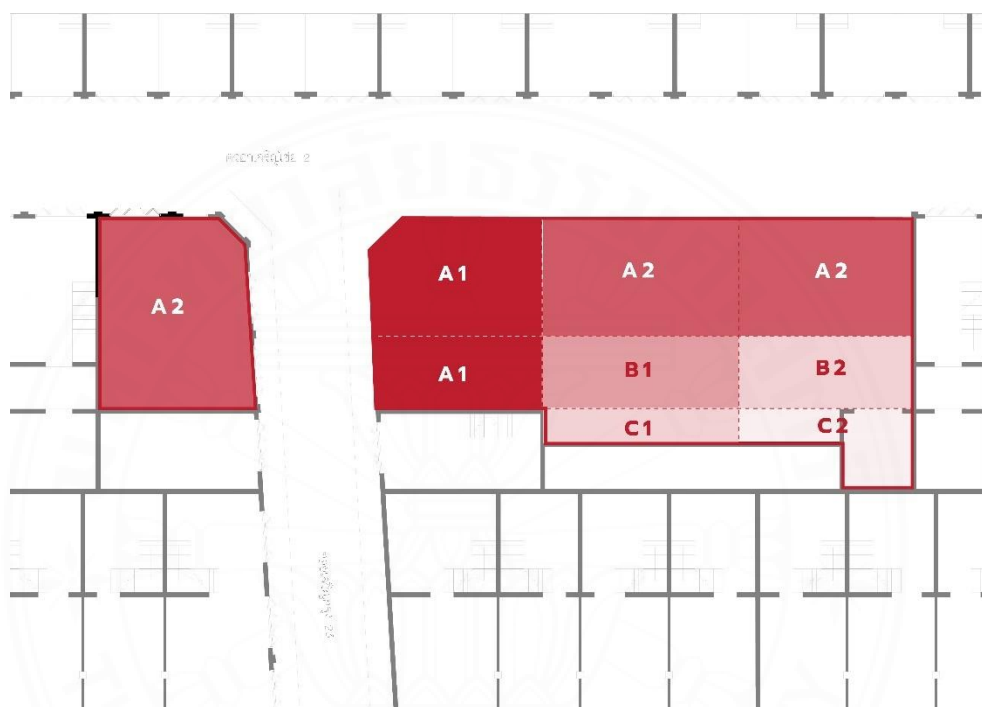
A2 อยู่ใกล้กับซอยเจริญไชย สามารถเห็นบรรยากาศ วิถีชีวิตของตรอกเจริญไชยได้อย่างชัดเจน

B1 อยู่ภายในพื้นที่โครงการ ตรงกึ่งกลาง เป็นจุดที่ปลอดภัยไร้สิ่งกีดขวางบังทัศนียภาพของท้องฟ้า

B2 ลักษณะคล้าย B1 แต่พื้นที่จะอยู่ติดกับอาคารตึกแถวเจริญไชย ที่ปัจจุบันคูหาล็อกนี้ใช้เป็นพื้นที่เก็บของ

C1 อยู่ภายในของพื้นที่โครงการ ติดกับอาคาร 3 ชั้นที่อยู่ติดกับถนนเจริญกรุง มีความเป็นส่วนตัว

C2 อยู่ในพื้นที่ข้างในสุดของพื้นที่ว่างโครงการ เป็นส่วนที่มีความเป็นส่วนตัวสูงที่สุด เพราะล้อมรอบไปด้วยอาคาร และอยู่ห่างจากทางสัญจร

ภาพที่ 4.20 แสดง Zoning เพื่อนำไปสู่การออกแบบโครงการ, โดยผู้วิจัย, 2567.

บทที่ 5

ผลลัพธ์การออกแบบโครงการ

จากการผลการวิเคราะห์และสรุปผลจึงได้กำหนดเกณฑ์การออกแบบที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อนำไปสู่กระบวนการออกแบบและพัฒนาการออกแบบโครงการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- 5.1 แนวคิดในการออกแบบ
- 5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีนำไปสู่การออกแบบ
- 5.3 การออกแบบพื้นที่และพัฒนาพื้นที่ แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้
 - 5.3.1 การออกแบบระดับผังแม่บทและภูมิทัศน์
 - 5.3.2 การออกแบบระดับอาคารสถาปัตยกรรม
 - 5.3.2.1 ขั้นตอนการออกแบบร่างขั้นต้น
 - 5.3.2.2 ขั้นตอนแบบร่างขั้นพัฒนาแบบ
 - 5.3.2.3 ขั้นตอนการออกแบบร่างขั้นสุดท้าย
 - 5.3.3 การออกแบบระดับภายในอาคาร
- 5.4 สรุปผลลัพธ์การออกแบบ

5.1 แนวคิดในการออกแบบ

จากการกำหนดเกณฑ์ในการออกแบบสามารถวิเคราะห์และทำให้เห็นถึงแนวคิดสำคัญที่จะนำไปสู่การออกแบบได้ ดังนี้

5.1.1 การเชื่อมต่อระหว่างอาคารใหม่และอาคารเก่า

การนำพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่องที่มีความสำคัญต่อพื้นที่และพื้นที่ว่างของอาคารที่มีร่องรอยซากของอาคารเดิมจากเหตุการณ์ไฟไหม้ นำมาพัฒนาพื้นที่โดยการทำเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนแห่งใหม่บนที่ว่างเชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑ์เดิมเพื่อต่อยอดความสำคัญของประวัติศาสตร์พื้นที่มากยิ่งขึ้น และใช้วัสดุ รูปทรง รูปร่างที่แตกต่างกันระหว่างสถาปัตยกรรมใหม่และสถาปัตยกรรมเดิม เพื่อเพิ่มความขัดแย้งความแตกต่างของระหว่างทั้งสองสถาปัตยกรรมให้อัตลักษณ์เกิดความเด่นชัดมากยิ่งขึ้น

5.1.2 การออกแบบโดยเข้าใจธรรมชาติความไม่สมบูรณ์แบบ

การออกแบบเพื่อรองรับการใช้งานหรือการปรับเปลี่ยนไปของกาลเวลาของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปัจจุบันไปสู่อนาคต โดยการเว้นว่าง หรือปล่อยบางส่วนไว้ให้การดำเนินชีวิตของผู้ใช้พื้นที่นั้นผสมผสานเข้ากับสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้น

5.1.3 การออกแบบโดยใช้การรับรู้ประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัส

การออกแบบการจัดแสดงภายในเน้นการเล่าเรื่องราวของพื้นที่ให้ผู้เข้าชม เข้าถึงและจดจำพื้นที่ได้จากการใช้ประสาทสัมผัส ไม่ว่าจะเป็นทั้งการมองเห็น การใช้แสง การสัมผัส เช่น การสัมผัสผนังอิฐเก่า เข้ามาเป็นตัวสื่อสารข้อมูล

5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีนำไปสู่การออกแบบ

1) จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม หลักการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ (UNESCO : องค์การยูเนสโก) ที่ให้ความสำคัญกับการรักษาสถาปัตยกรรม วิถีชีวิต และประเพณีของพื้นที่ โดยเชื่อมโยงกับการศึกษากรณีศึกษา Castel Vecchio Museum ที่อิตาลีที่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สร้างอยู่ในบริบทพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยการสร้างอาคารใหม่เชื่อมต่อกับอาคารเดิม มีการใช้วัสดุที่มีความแตกต่างกันระหว่างอาคาร และแสดงอัตลักษณ์ของพื้นที่สถาปัตยกรรม งานจัดแสดงและเทคนิคการจัดแสดง จากกรณีศึกษาที่เป็นแบบอย่างนำไปสู่เกณฑ์ในการออกแบบสถาปัตยกรรมใหม่ในพื้นที่เก่าที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ ภายใต้แนวคิดโคมที่ระลึก ใช้โคมไฟ และพระจันทร์ ที่สื่อถึงเทศกาลไหว้พระจันทร์ที่เป็นเทศกาลสำคัญของชุมชนเจริญไชย ใช้สีแดงที่สื่อถึงชุมชนเจริญไชยที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน โดยใช้ความต่างทางวัสดุเพื่อเพิ่มความแตกต่างของกาลเวลาที่สามารถทำให้อาคารเก่ามีความโดดเด่นเพิ่มขึ้น

2) จากการศึกษาแนวคิดการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล (WIPO) ที่เป็นแนวคิดในการเก็บข้อมูลของพื้นที่ทางสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล เช่น การใช้ 3D Scanner ในกระบวนการสืบค้นข้อมูล ได้เป็นฐานข้อมูลรูปแบบ Point Cloud เก็บภาพบรรยากาศพื้นที่รวมไปถึงระยะและขนาดของพื้นที่ที่แม่นยำที่เป็นประโยชน์ภายในอนาคต นำไปสู่เกณฑ์การออกแบบสมัยใหม่ ภายใต้แนวคิดความไม่สมบูรณ์ ที่สื่อถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตคนในชุมชนโดยไม่เกิดผลกระทบระหว่างกัน และสามารถดำรงความเป็นอยู่ท่ามกลางการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่ทำให้มรดกทางวัฒนธรรมสูญหายไปได้ในอนาคต

3) จากการศึกษาแนวคิดเชิงประสบการณ์ (John Falk และ Lynn Dierking) ที่เป็นแนวคิดการออกแบบพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการที่ทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับการจัดแสดง ทำให้ผู้เข้าชมเกิดการจดจำและเข้าใจการสื่อสารของพื้นที่หรือการนำเสนอผ่านการจัดแสดงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างเช่นกรณีศึกษา ศูนย์ประวัติศาสตร์เยวราช วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหารในส่วน of พื้นที่จัดแสดงที่เล่าเรื่องราวของพื้นที่เป็นลำดับขั้นตอน ผ่านช่วงเวลาจากอดีตสู่ปัจจุบัน ตามลำดับเวลา และกรณีศึกษา Kolumba Museum ประเทศเยอรมัน ที่ได้ออกแบบพิพิธภัณฑ์โดยการใช้แสงจากธรรมชาติที่ส่องผ่านช่องอิฐของผนังอาคารให้แสงภายในพื้นที่เกิดความแตกต่างกันไปตามการเปลี่ยนแปลงของดวงอาทิตย์ ทำให้เกิดความหลากหลายของพื้นที่จัดแสดง เกิดประสบการณ์การเรียนรู้แตกต่างกันไป จากข้อมูลการศึกษานำไปสู่เกณฑ์ในการออกแบบการออกแบบพื้นที่จัดแสดงแบบเชิงประสบการณ์ โดยใช้แนวคิดการออกแบบโดยใช้การเรียนรู้ประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัสผ่านการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสความทรงจำ การสัมผัส ผ่านการเล่าเรื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ตารางที่ 5.1

แสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการออกแบบ

PROBLEM

Stating Problem to Architectural program

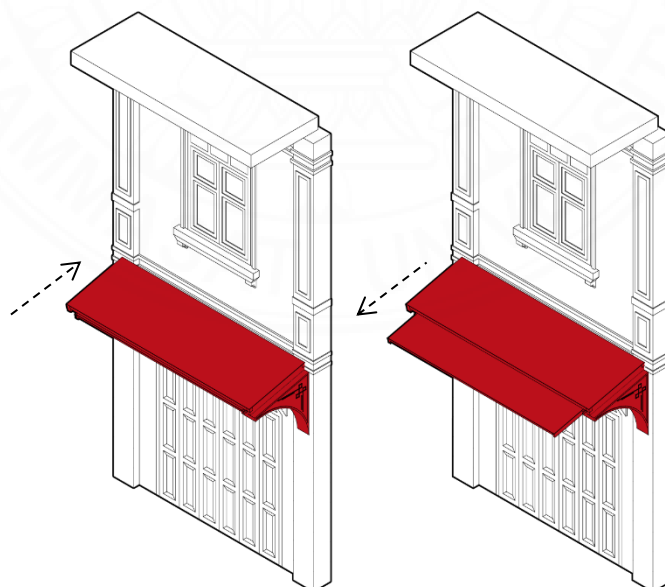
ค้นพบสถาปัตยกรรมที่ถูกละเลยไปสู่พิพิธภัณฑ์ชุมชนเจษฎาไชย ย่านเยาวราช
การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่สร้างความไม่มั่นคงในชุมชน
พิพิธภัณฑ์เก่าเล่าเรื่องพื้นที่ที่กำลังกัด
กัดพื้นที่ว่างที่ไม่ได้ขยายการจัดการภายในชุมชน

	1	2	3
1. THEORY	การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม หลักการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมทั้งเชิงได้และเชิงสูญเสีย (UNESCO : องค์การยูเนสโก)	"Digital Preservation" World Intellectual Property Organization (WIPO)	แนวคิดเชิงประสบการณ์ (Experiential Approach) John Falk และ Lynn Dierking
Key project of case study reflecting your theory	Castel Vecchio Museum, Verona, Italy	กระบวนการสืบค้นข้อมูล	Chichu Art Museum , Tadao Ando , Japan Kolumba Museum , Peter Zumthor, Cologne city, Germany
Inspiration from other related to theory	—	Data Analysis	—
	▼	▼	▼
2. DESIGN CRITERIA	การออกแบบสถาปัตยกรรมใหม่ในพื้นที่เก่าที่มีบริบททางประวัติศาสตร์	การออกแบบสมัยใหม่	Contextual Model of Learning
Fact / Information analysis for Criteria back up	ศึกษาเรื่องราว	3D SCAN	
Inspiration from other related to Criteria	ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน ความแตกต่างทางไลฟ์สไตล์ ความเชื่อ / ประเพณี	ภาพ point cloud	
	▼	▼	▼
3. DESIGN CONCEPT	โถงครึ่งลัก	IMPERFECTION	PRESENT TO PAST
Inspiration from other related to concept	LANTERN / MOON / RED ความต่างทางวัสดุ	วาบ-ชาบ : ความเข้าโถมชนเข้า	เพลง พระจันทร์เฝ้านอน , โดย เติ่งฮวง
	▼	▼	▼
	4. ARCHITECTURAL DESIGN		

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.2 กันสาดแบบเดิม(ซ้าย) กันสาดที่ปรับใหม่(ขวา) ลดความแออัดและเพิ่มความเป็นระเบียบของพื้นที่, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.3 รูปแบบของกันสาดใหม่ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการใช้งานภายในชุมชนเจริญไชย, โดยผู้วิจัย, 2567.

5.3.2 ระดับการออกแบบสถาปัตยกรรม

จากแนวคิด ความทรงจำ-ประเพณี-วิถีชีวิต ที่บอกเล่าเรื่องราวประเพณีที่สำคัญของชุมชนอย่างเทศกาลไหว้พระจันทร์ที่มีอยู่จนถึงปัจจุบันในพื้นที่ชุมชนเจริญไชย โดยพื้นที่การจัดกิจกรรมต้องการพื้นที่โล่งเพื่อมองพระจันทร์ และมีการจัดโต๊ะไหว้พระจันทร์ จึงเพิ่มพื้นที่โล่งบริเวณส่วนหน้าของพื้นที่ว่างเพื่อลดความแออัดจากกันสาด และได้นำโคมไฟที่เป็นส่วนสำคัญของการไหว้พระจันทร์ที่เป็นเหมือนตัวแทนของความเชื่อที่ทำให้ชีวิตที่รุ่งเรือง จึงนำมาสู่แนวคิด “โคมที่ระลึก”

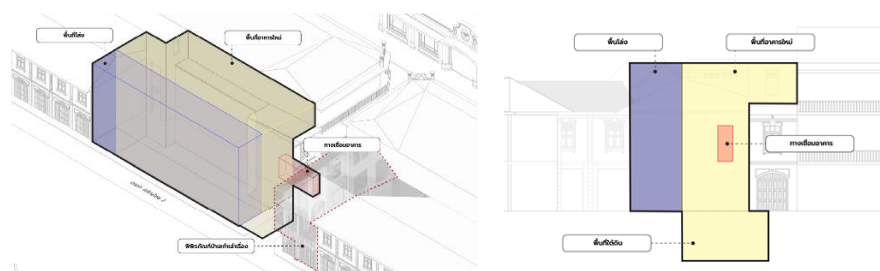
สามารถนำไปสู่การออกแบบพิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชย แห่งใหม่ให้เชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑสถานเดิม โดยได้นำลักษณะการพักกระดาศโคมไฟที่เป็นส่วนสำคัญของเทศกาลไหว้พระจันทร์ที่เป็นเทศกาลสำคัญของชุมชน โดยโคมไฟเปรียบเสมือนตัวกลางหรือตัวแทนในการสื่อสารระหว่างผู้คนกับดวงจันทร์ ตามความเชื่อของชาวจีนเป็นวันที่พระจันทร์เต็มดวงส่องแสงสว่าง นำพาผู้พบเห็นก้าวข้ามสู่ห้วงเวลาในอดีต และพระจันทร์เป็นสื่อกลางของการคิดถึง การจากกันไกลของคนในครอบครัว หากเมื่อคิดถึงก็แหวงมองดวงจันทร์เพื่อส่งความรู้สึกความคิดถึงผ่านดวงจันทร์ เป็นตัวสะท้อนเรื่องราวและเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ฝ่าฟันอุปสรรค และสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์สังคมของคนในชุมชนเจริญไชย พระจันทร์ที่แทนใจของคนในชุมชนเจริญไชย ที่กำลังต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต

โดยเริ่มที่ขั้นตอนแบบร่างขั้นต้น ดังนี้

5.3.2.1 ขั้นตอนการออกแบบร่างขั้นต้น

จากการปรับทางเท้า สร้างพื้นที่โล่ง โดยการให้พื้นที่ของสถาปัตยกรรมแห่งใหม่อยู่ด้านในของพื้นที่ว่าง และใช้พื้นที่ทางด้านติดกับซอยเจริญไชย 2 เป็นพื้นที่สีเขียวและพื้นที่กิจกรรมให้แก่ชุมชนเจริญไชย ทำให้สามารถแบ่งเส้นทางการสัญจรระหว่างผู้ใช้งานอาคารใหม่และผู้คนในชุมชนไม่ปะปนกัน

โดยการออกแบบในร่างขั้นต้นนี้จะให้ผู้ที่เข้ามาชมการจัดแสดงนิทรรศการเดินลงไปที่ชั้นใต้ดินเพื่อแยกทางสัญจรของผู้ใช้งานทำให้ผู้คนในชุมชนหรือคนที่ไม่ได้เข้าชมพิพิธภัณฑสถานสามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 5.4 แบบกรอบแนวคิดร่างชั้นต้น 1 ของโครงการ (ซ้าย) รูปตัดแบบกรอบแนวคิดร่างชั้นต้น 1 ของโครงการ (ขวา), โดยผู้วิจัย, 2567.

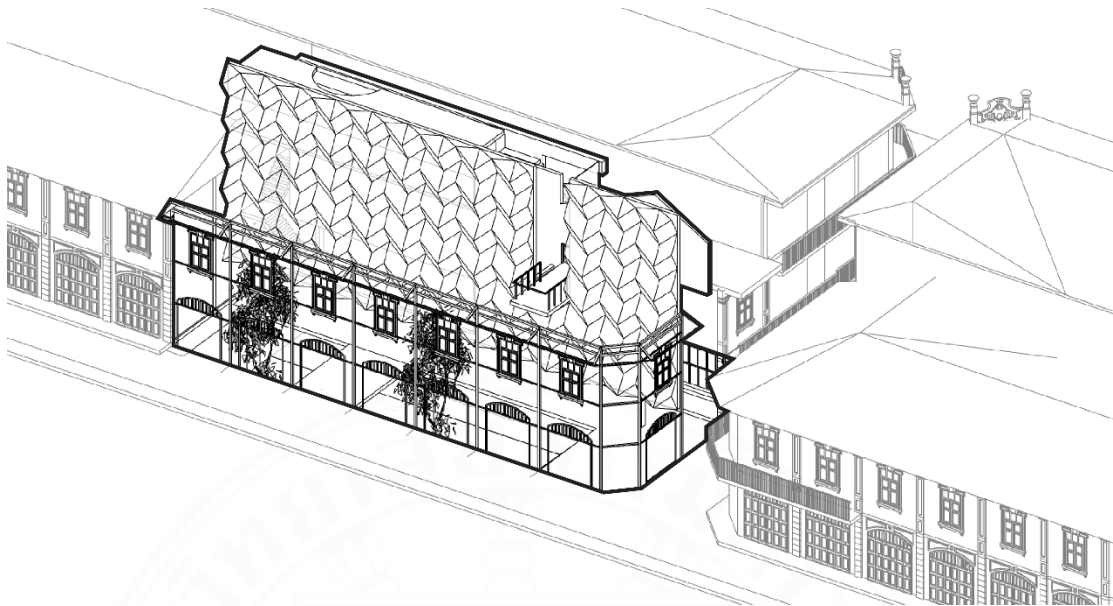
แบบทดลองที่ 1

ตารางที่ 5.2

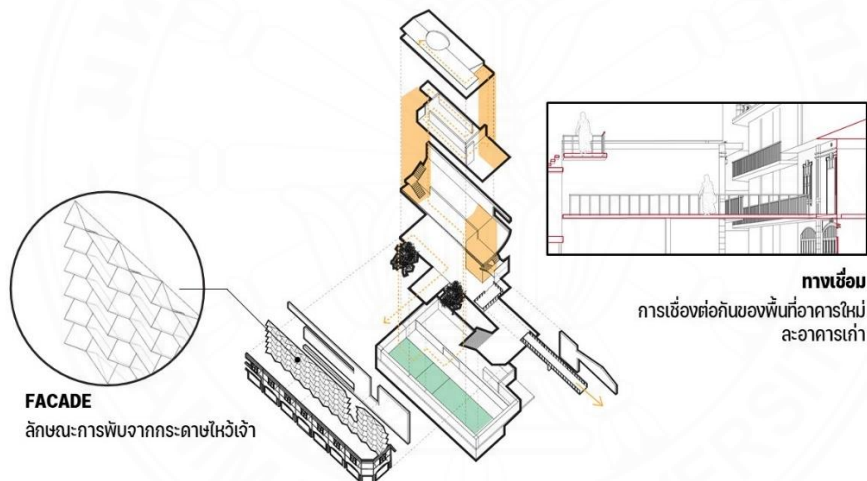
รายละเอียดการออกแบบของแบบร่างชั้นต้น 1

รายการ	รายละเอียด
พื้นที่โล่ง	อยู่บริเวณด้านหน้าโครงการติดกับซอยเจริญไชย 2 เพื่อเปิดพื้นที่เป็นพื้นที่สาธารณะ สามารถลดความแออัด เพิ่มพื้นที่สีเขียว และพื้นที่กิจกรรมให้แก่ชุมชนเจริญไชย
การสัญจร	แยกระหว่างผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ที่อยู่ภายในอาคารใหม่กับคนภายในชุมชนที่ใช้พื้นที่โล่งที่เป็นพื้นที่สาธารณะ
โครงสร้าง	อาคารใหม่ใช้โครงสร้างเสาเหล็กที่แตกต่างจากอาคารเดิมที่เป็นผนังรับน้ำหนักก่ออิฐถือปูน
พื้นที่ปิดล้อม	ใช้ผนังก่ออิฐฉาบปูน และผนังกระจก
เปลือกอาคาร	Facade ใช้รูปแบบของการพับกระดาษไหว้เจ้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเจริญไชย
หลังคา	มีหลังคาคลุมพื้นที่ชั้นดาดฟ้าและเจาะช่องแสงเพื่อส่องถึงพระจันทร์
ลำดับการเดินชม การจัดแสดงภายใน	เริ่มจากอาคารพิพิธภัณฑ์ใหม่ไปยังอาคารพิพิธภัณฑ์เก่า การจัดแสดงเรื่องราวปัจจุบันไปสู่อดีต

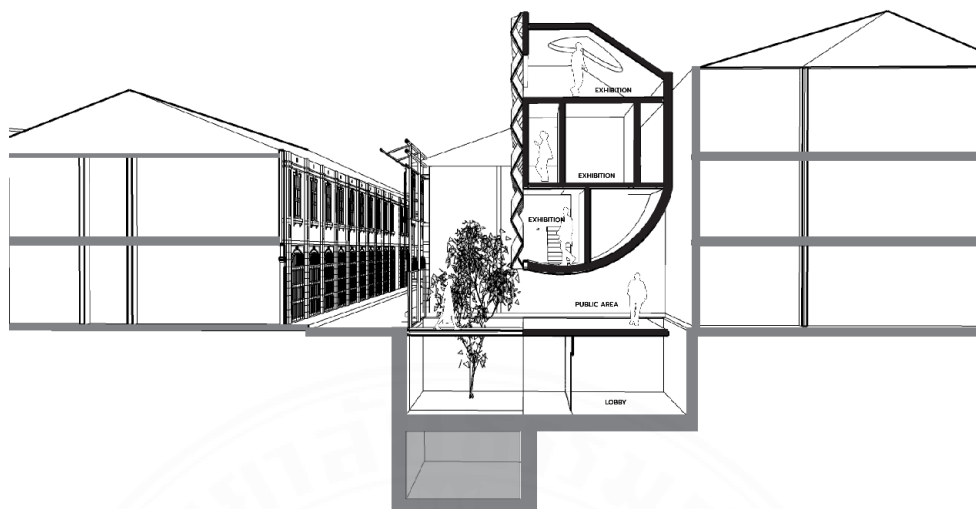
หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.5 ภาพแสดงอาคารออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 1, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.6 ภาพแสดงรายละเอียดอาคารออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 1, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.7 รูปตัดอาคารออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 1, โดยผู้วิจัย, 2567.

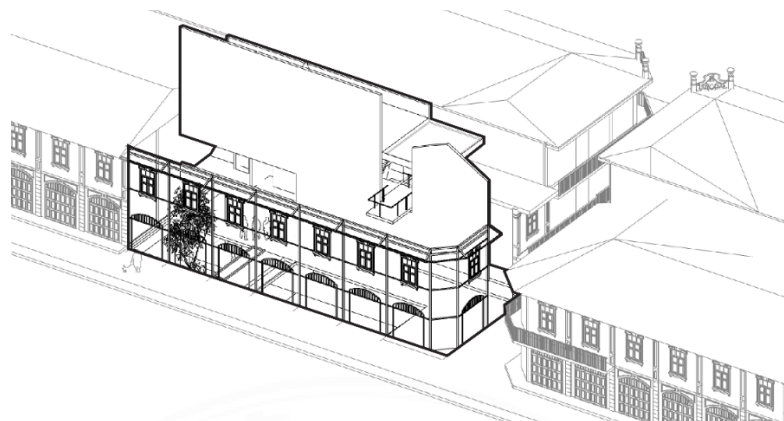
ภาพที่ 5.8 ภาพแสดงโมเดลจำลองการออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 1, โดยผู้วิจัย, 2567.

ตารางที่ 5.3

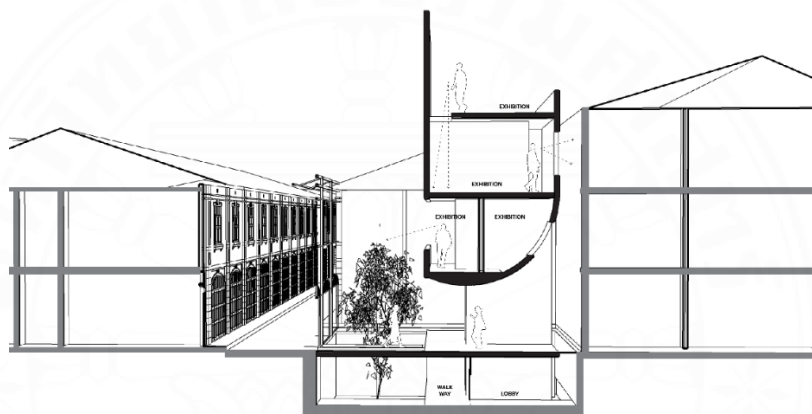
รายละเอียดการออกแบบของแบบร่างขั้นต้น 2

รายการ	รายละเอียด
เปลือกอาคาร	ผนังอาคารเรียบเพื่อสร้างความชัดเจนของโครงเหล็กใหม่ที่สร้างเพื่อสะท้อนอาคารเดิม
หลังคา	เป็นชั้นดาดฟ้า เปิดโล่งอาคารเพื่อให้เข้าถึงพื้นที่สะท้อนเงาดวงจันทร์บนผิวน้ำ

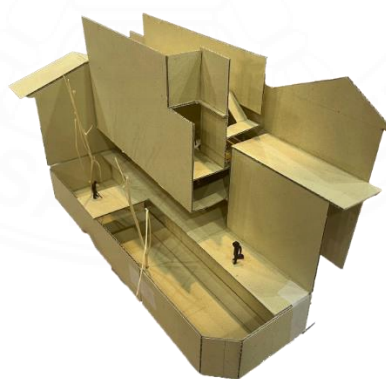
หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2567.

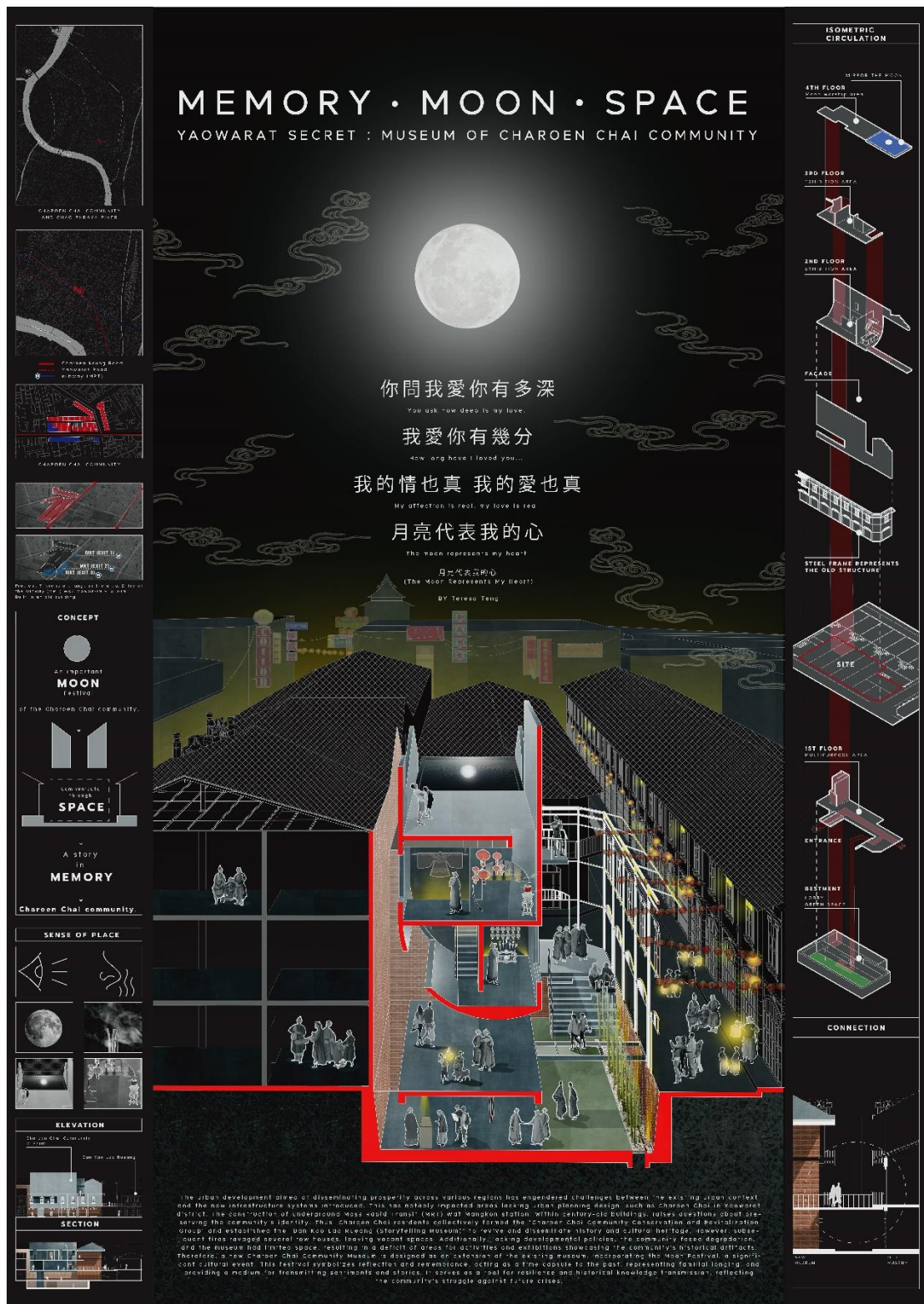
ภาพที่ 5.9 ภาพแสดงอาคารออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 2, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.10 รูปตัดอาคารออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 2, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.11 ภาพแสดงโมเดลจำลองการออกแบบร่างขั้นต้น 1 แบบทดลองที่ 2, โดยผู้วิจัย, 2567.

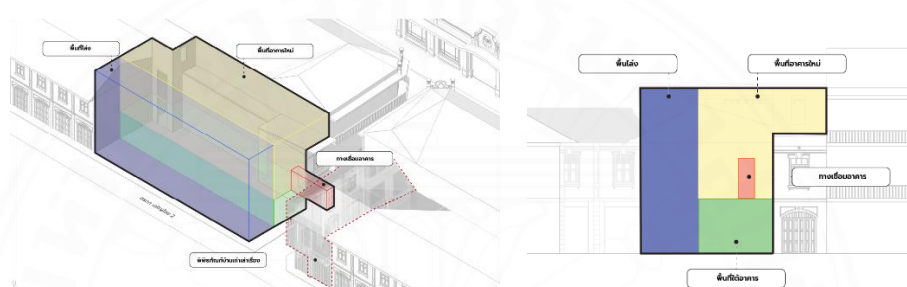

ภาพที่ 5.12 ภาพโปสเตอร์เข้าร่วมงานประกวดแบบ ASA EXPO 2024 หัวข้อ สัมผัสสถาปัตยกรรมและความรู้สึก จัดโดยสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ASA) เป็นงานออกแบบที่อยู่ในช่วงร่างขั้นต้น, โดยผู้วิจัย, 2567.

5.3.2.2 ขั้นตอนแบบร่างขั้นพัฒนาแบบ

จากการออกแบบเบื้องต้นทำให้เห็นข้อดีและข้อเสียของตัวแบบร่าง จนนำไปสู่การพัฒนาแบบให้เหมาะสมกับการใช้งาน สถานที่ และบริบทโดยรอบ โดยการให้ความสำคัญกับซากอาคารเดิมที่เหลือไว้ ดังนี้

ในขั้นตอนแบบร่างขั้นพัฒนา ให้ความสำคัญกับผิวผนังอิฐเดิมของซากผนังอาคารบนพื้นที่ว่าง โดยการยกพื้นที่ใต้อาคารเพื่อเปิดมุมมองให้เห็นกำแพงอิฐเดิมทั้งสองด้านของผิวผนังอิฐที่เหลืออยู่ และการใช้อัตลักษณ์ของพื้นที่อย่างสีแดงที่สื่อถึงชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนเข้ามาใช้ในงานออกแบบ

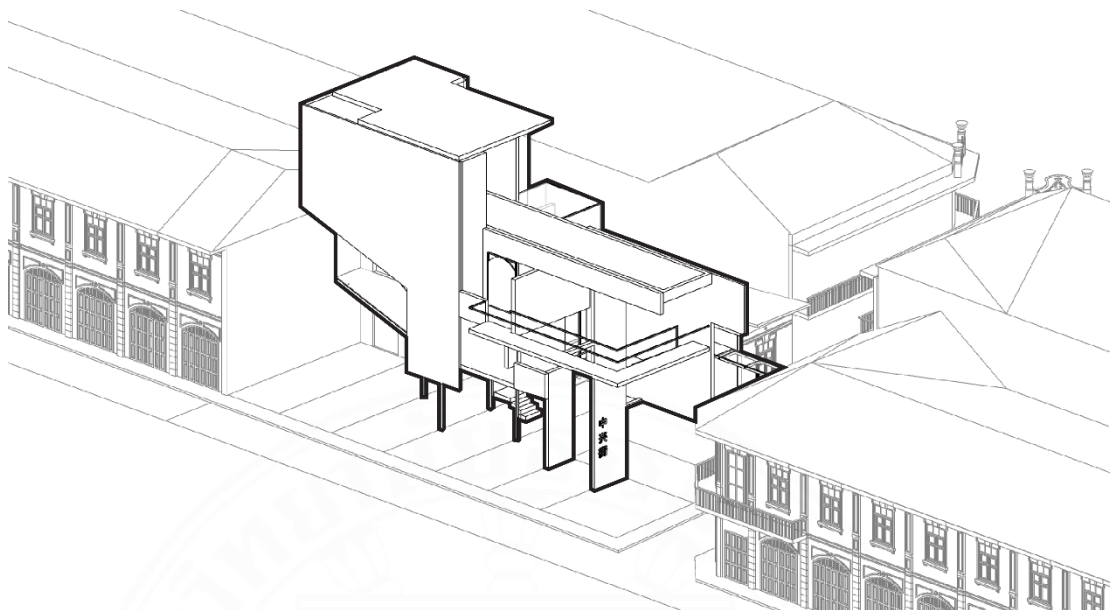
ภาพที่ 5.13 แบบกรอบแนวคิดขั้นแบบร่างขั้นพัฒนาแบบของโครงการ (ซ้าย) รูปตัดแบบกรอบแนวคิดขั้นแบบร่างขั้นพัฒนาแบบของโครงการ (ขวา), โดยผู้วิจัย, 2567.

ตารางที่ 5.4

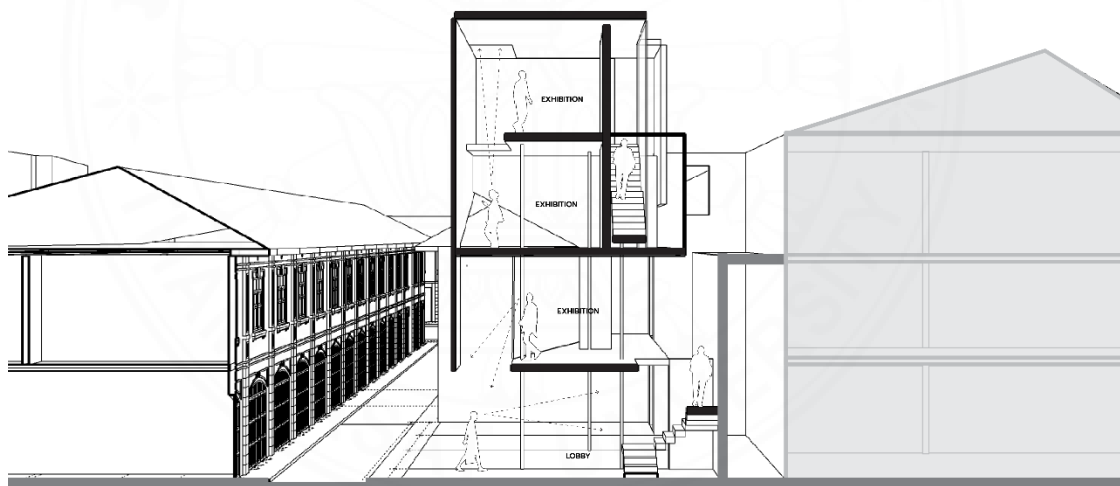
รายละเอียดการออกแบบของแบบร่างขั้นพัฒนาแบบ 1

รายการ	รายละเอียด
พื้นที่โล่ง	อยู่บริเวณด้านหน้าโครงการติดกับซอยเจริญไชย 2 เป็นพื้นที่สีเขียว และลานกิจกรรมสำหรับคนในชุมชน
การสัญจร	แยกระหว่างผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ที่อยู่ภายในอาคารใหม่กับคนภายในชุมชนที่ใช้พื้นที่โล่งที่เป็นพื้นที่สาธารณะ
โครงสร้าง	อาคารใหม่ใช้โครงสร้างเสาเหล็กที่แตกต่างจากอาคารเดิมที่เป็นผนังรับน้ำหนักก่ออิฐถือปูน
พื้นที่ปิดล้อม	ผนังแผ่นเหล็ก และผนังกระจก
หลังคา	หลังคา Flat Slab และเปิดโล่งไม่มีหลังคาในส่วนของพื้นที่สระ
ลำดับการเดินชม การจัดแสดงภายใน	เริ่มจากอาคารใหม่ไปยังอาคารเก่า การจัดแสดงเรื่องราวปัจจุบันไปสู่อดีต

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.14 ภาพแสดงอาคารออกแบบร่างขั้นพัฒนา 1, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.15 รูปตัดแสดงอาคารออกแบบร่างขั้นพัฒนา 1, โดยผู้วิจัย, 2567.

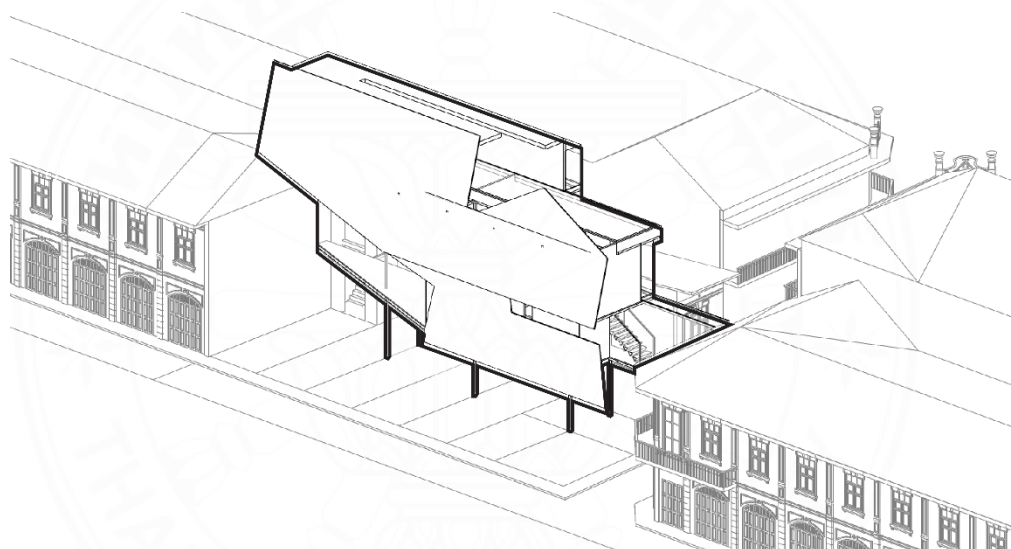
ภาพที่ 5.16 ภาพแสดงโมเดลจำลองการพัฒนาออกแบบร่างขั้นพัฒนา 1, โดยผู้วิจัย, 2567.

ตารางที่ 5.5

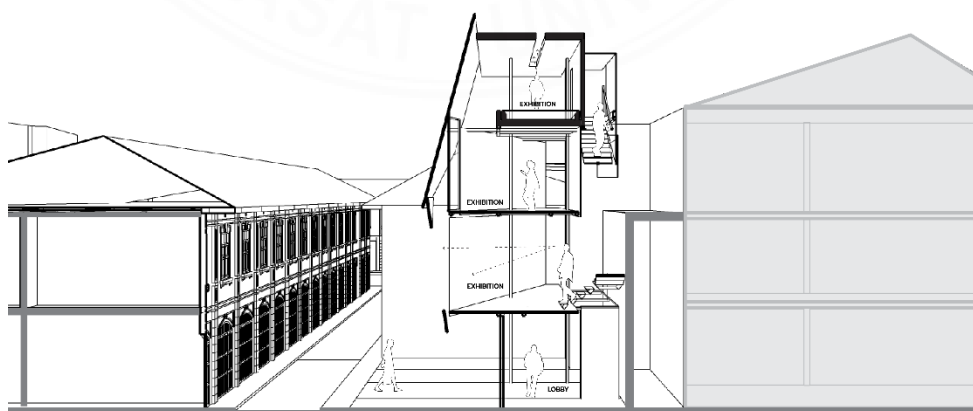
รายละเอียดการออกแบบของแบบร่างขั้นพัฒนาแบบ 2

รายการ	รายละเอียด
เปลือกอาคาร	องศาไม่ตั้งฉากเหมือนกับอาคารตึกแถวเจริญไชย มีลักษณะบิดพับไปมา คล้ายการพับกระดาษ และมีส่วนที่ดิ่งทรงจั่วที่เป็นเส้นสายของอาคารเดิม มาใช้ในชั้นงาน
หลังคา	หลังคา Flat Slab เเจาะช่องทางยาวเพื่อเป็นแกนดึงสายตาสู่สระน้ำ

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.17 ภาพแสดงอาคารออกแบบร่างขั้นพัฒนา 2, โดยผู้วิจัย, 2567.

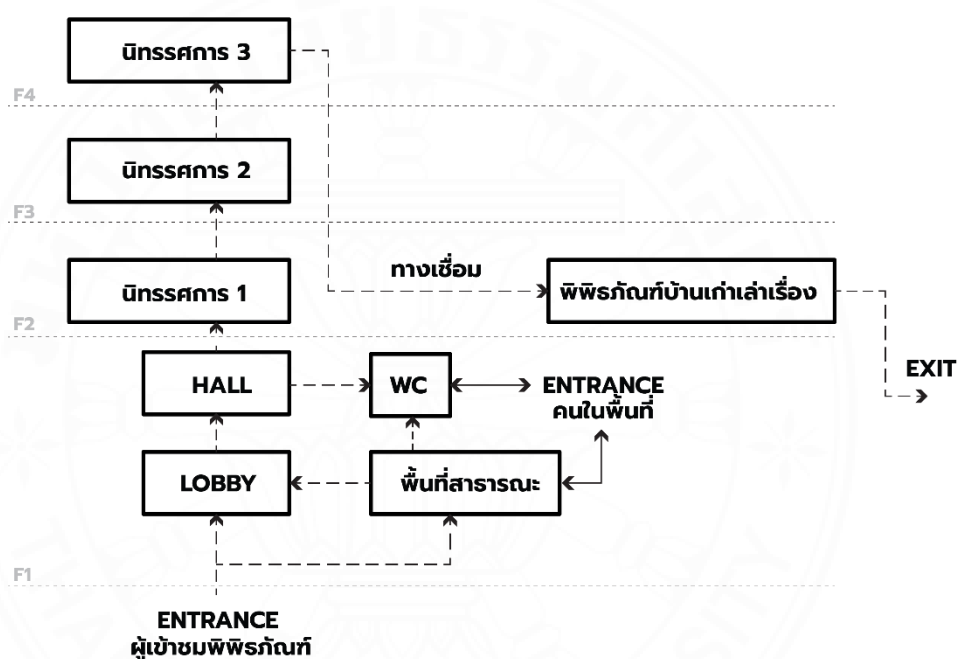

ภาพที่ 5.18 รูปตัดอาคารออกแบบร่างขั้นพัฒนา 2, โดยผู้วิจัย, 2567.

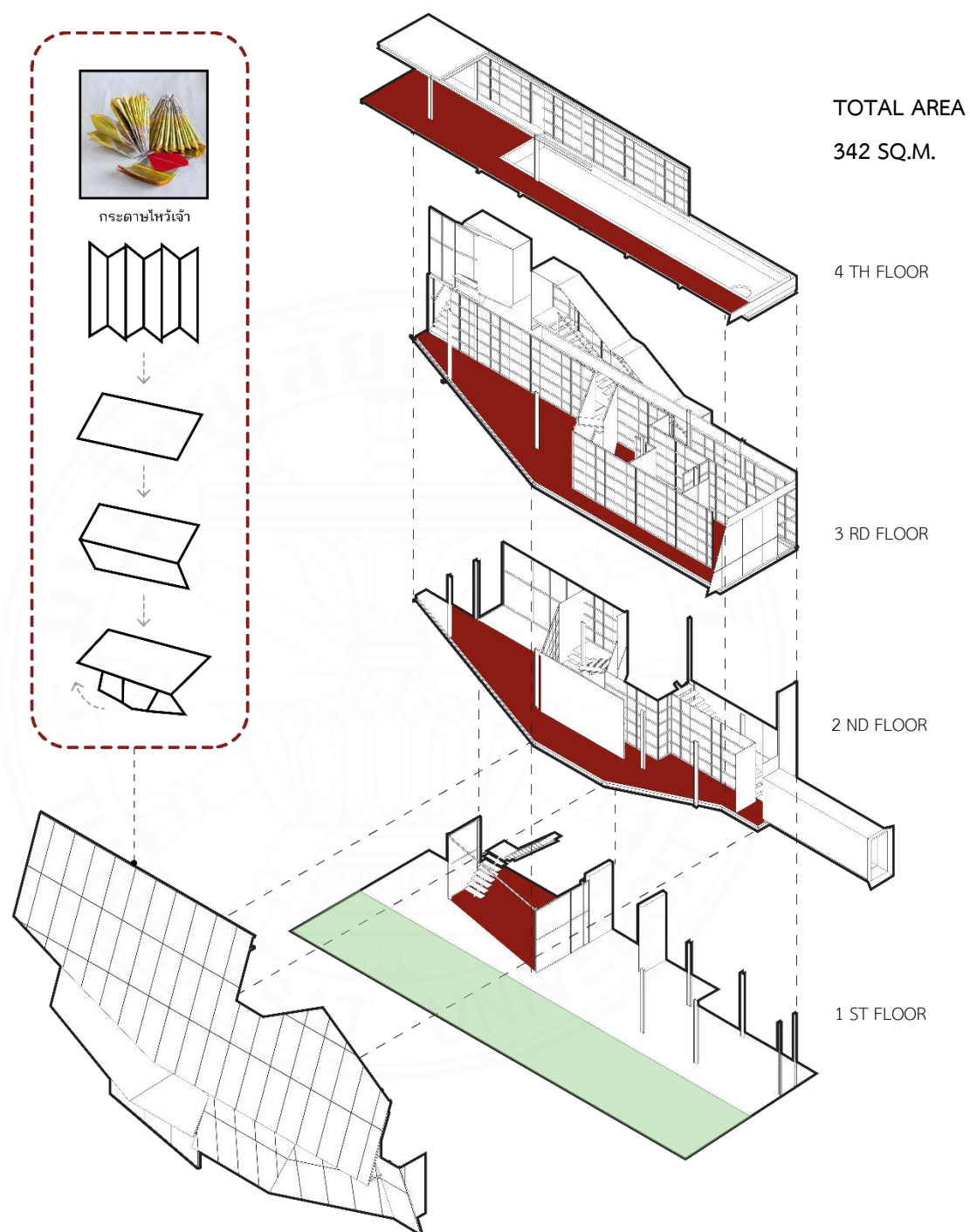
5.3.2.3 ขั้นตอนการออกแบบร่างขั้นสุดท้าย

จากการออกแบบร่างขั้นพัฒนาทำให้เห็นแนวทางการออกแบบที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ โดยตรงตามเกณฑ์ และแนวคิดของการออกแบบ นำมาสู่การออกแบบร่างขั้นสุดท้ายที่มีการพัฒนาทางโครงสร้าง พื้นที่การใช้งาน ตลอดถึงพื้นที่จัดแสดงภายในอาคาร พิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย โดยจากการออกแบบรวมขนาดพื้นที่เป็น 342 ตารางเมตร

1) ความสัมพันธ์ด้านการใช้งาน

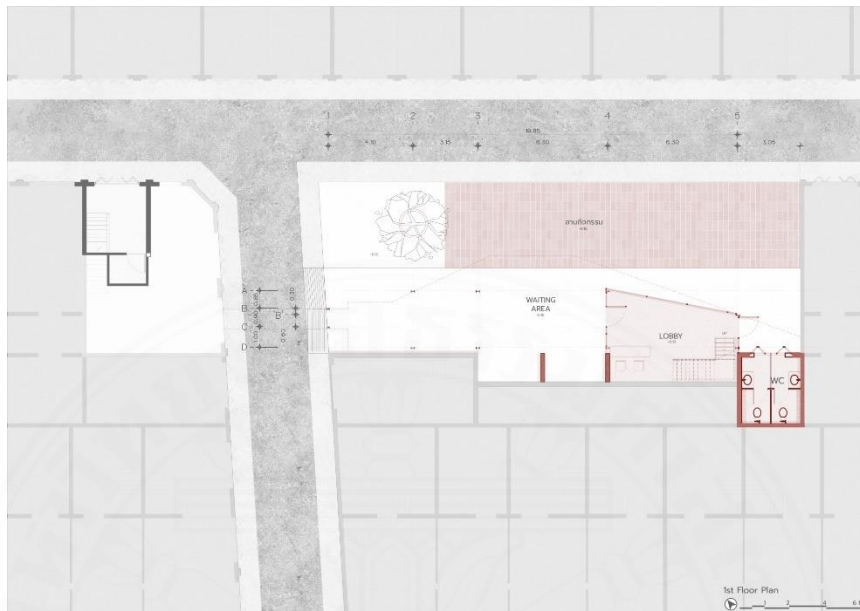
ภาพที่ 5.19 แสดงความสัมพันธ์ด้านการใช้งานของโครงการ, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.20 ภาพ Isometric แสดงภาพรวมอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญชัยแห่งใหม่บนพื้นที่ว่างภายในชุมชน, โดยผู้วิจัย, 2567.

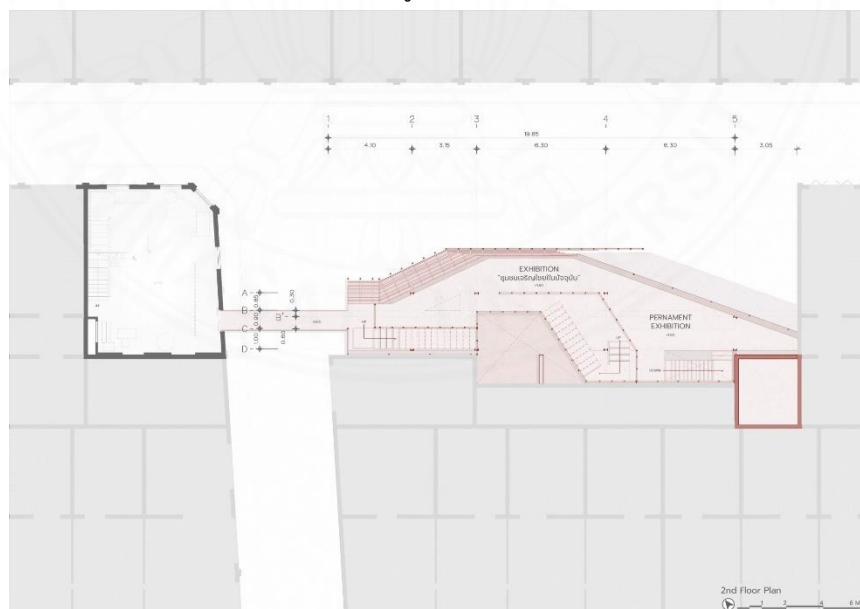
2) ผังพื้นที่อาคาร

ผังอาคารชั้นที่ 1 (ดูแบบละเอียดในภาคผนวก ก)

ภาพที่ 5.21 ผังอาคารพิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชยชั้นที่ 1, โดยผู้วิจัย, 2567.

ผังอาคารชั้นที่ 2 (ดูแบบละเอียดในภาคผนวก ก)

ภาพที่ 5.22 ผังอาคารพิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชยชั้นที่ 2, โดยผู้วิจัย, 2567.

ผังอาคารชั้นที่ 3 (ดูแบบละเอียดในภาคผนวก ก)

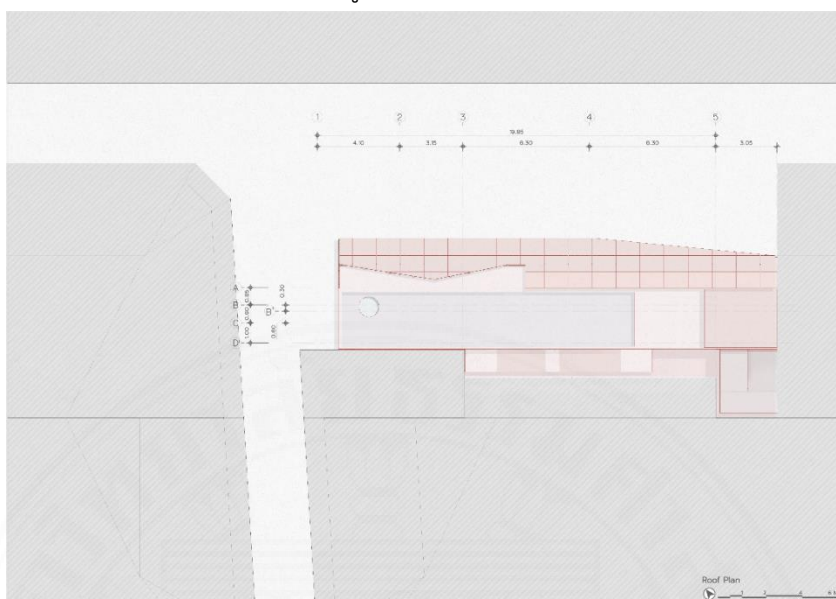
ภาพที่ 5.23 ผังอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญชัยชั้นที่ 3, โดยผู้วิจัย, 2567.

ผังอาคารชั้นที่ 4 (ดูแบบละเอียดในภาคผนวก ก)

ภาพที่ 5.24 ผังอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญชัยชั้นที่ 4, โดยผู้วิจัย, 2567.

ผังชั้นหลังคา (ดูแบบละเอียดในภาคผนวก ก)

ภาพที่ 5.25 ผังหลังคาพิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชย, โดยผู้วิจัย, 2567.

3) การใช้เทคนิคการซ้อนภาพ

เป็นเทคนิคที่จะนำภาพของงานการออกแบบทางสถาปัตยกรรมผสมเข้า กับภาพจากการเก็บข้อมูลจากเครื่อง 3D Scanner ที่สามารถใช้แทนสภาพแวดล้อมพื้นที่จริงของ ชุมชนเจริญไชยได้อย่างถูกต้องแม่นยำแต่ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริง เพื่อให้เห็นภาพรวมและ ความแตกต่างของสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องการแนวคิดในการออกแบบ

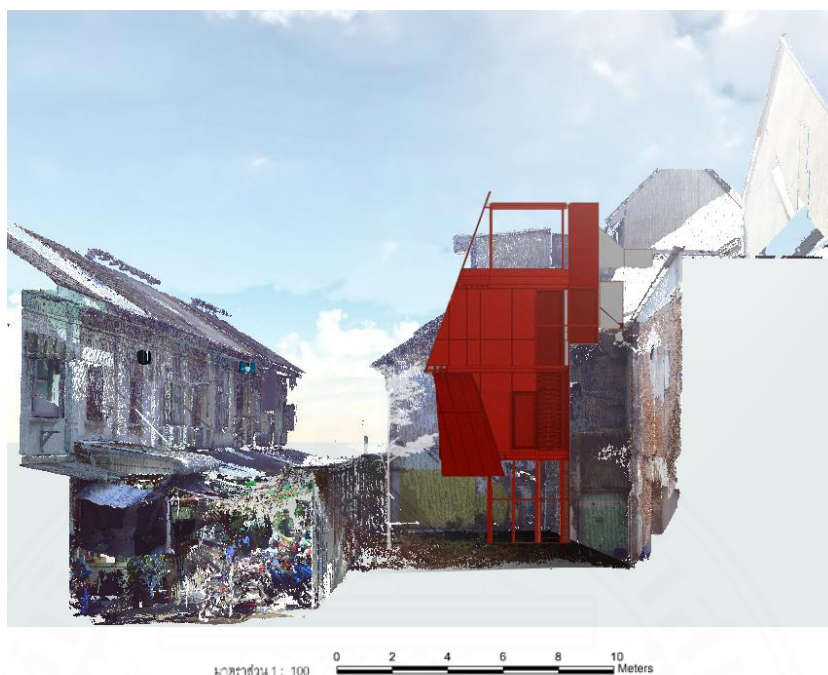
ภาพที่ 5.26 ภาพจากการใช้ 3D scan พื้นที่เกิดเป็นภาพของอาคารชุมชนเจริญไชยและพิพิธภัณฑสถานเก่าเล่าเรื่อง โดย บริษัทฟาโรเทคโนโลยีส์ (ประเทศไทย) จำกัด ร่วมกับผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.27 รูปด้านอาคารเจริญไชยซอยเจริญกรุง 23 มุมอาคารเห็นพิพิธภัณฑสถานเก่าเล่าเรื่อง โดย บริษัทฟาโรเทคโนโลยีส์ (ประเทศไทย) จำกัด ร่วมกับผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.28 รูปด้าน B ผสานกับภาพ point cloud จากการเก็บข้อมูลผ่าน 3D Scan โดย บริษัทฟาโรเทคโนโลยีส์ (ประเทศไทย) จำกัด ร่วมกับผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.29 รูปด้าน D ผสานกับภาพ point cloud จากการเก็บข้อมูลผ่าน 3D Scan โดย บริษัทฟาโรเทคโนโลยีส์ (ประเทศไทย) จำกัด ร่วมกับผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.30 รูปด้าน A ผสานกับภาพ point cloud จากการเก็บข้อมูลผ่าน 3D Scan โดย บริษัทฟาโรเทคโนโลยีส์ (ประเทศไทย) จำกัด ร่วมกับผู้วิจัย, 2567.

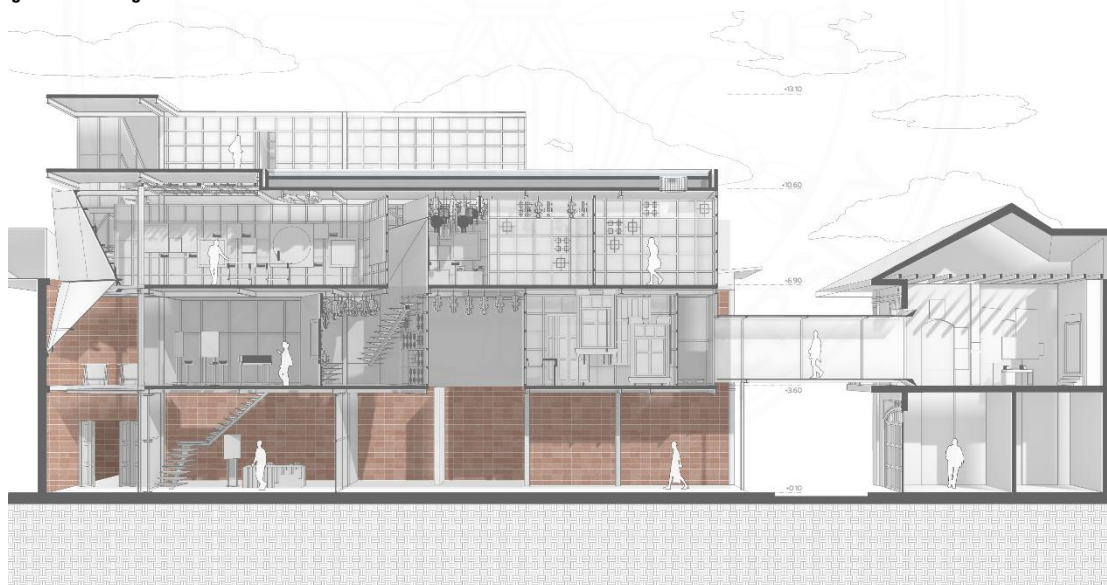

มาตราส่วน 1 : 100 0 2 4 6 8 10 Meters

ภาพที่ 5.31 รูปด้าน C ผสานกับภาพ point cloud จากการเก็บข้อมูลผ่าน 3D Scan โดย บริษัทฟาโรเทคโนโลยีส์ (ประเทศไทย) จำกัด ร่วมกับผู้วิจัย, 2567.

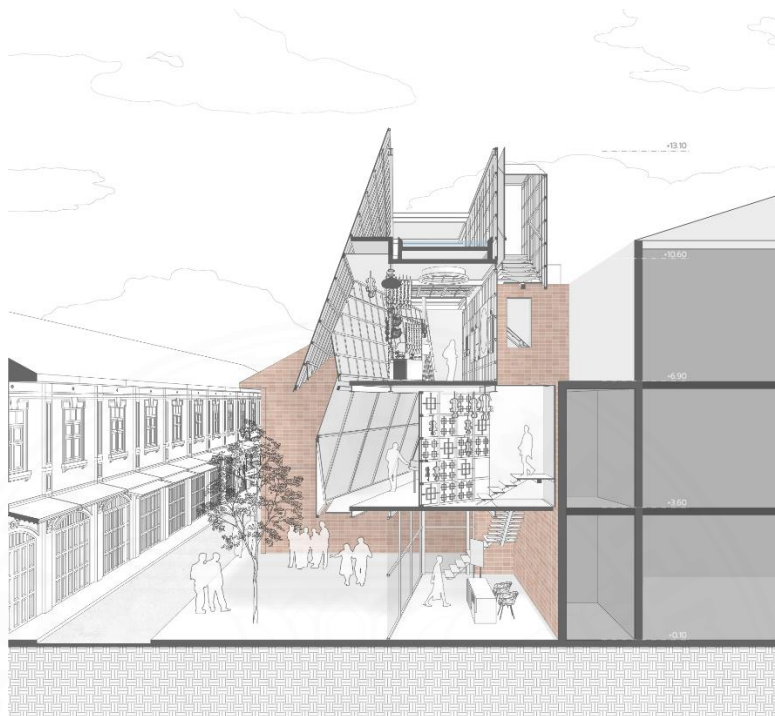
4) รูปตัดอาคาร (ดูแบบละเอียดในภาคผนวก ก)

รูปตัด A (ดูแบบละเอียดในภาคผนวก ก)

ภาพที่ 5.32 รูปตัด A อาคารเจริญไชย มุมมองอาคารเห็นการเชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง, โดยผู้วิจัย, 2567.

รูปตัด B (ดูแบบละเอียดในภาคผนวก ก)

ภาพที่ 5.33 รูปตัด B อาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชยเชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง, โดยผู้วิจัย, 2567.

5) รูปด้านอาคาร (ดูแบบละเอียดในภาคผนวก ก)

รูปด้าน A

ภาพที่ 5.34 รูปด้าน A อาคารพิพิธภัณฑ์เจริญไชยซอยเจริญกรุง 23 มุมมองจากซอยเจริญไชย 2 เห็นทางเข้าพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง, โดยผู้วิจัย, 2567.

รูปด้าน B

ภาพที่ 5.35 รูปด้าน B อาคารพิพิธภัณฑ์เจริญไชยซอยเจริญกรุง 23 มุมอาคารเห็นพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง, โดยผู้วิจัย, 2567.

รูปด้าน C

ภาพที่ 5.36 รูปด้าน C อาคารพิพิธภัณฑ์เจริญไชยซอยเจริญกรุง 23 มุมมองจากทางถนนเจริญกรุง, โดยผู้วิจัย, 2567.

รูปด้าน D

ภาพที่ 5.37 รูปด้าน D อาคารพิพิธภัณฑ์เจริญไชยซอยเจริญกรุง 23 มุมอาคารเห็นพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง, โดยผู้วิจัย, 2567.

6) ทศนียภาพของโครงการ

ภาพที่ 5.38 ทศนียภาพด้านหน้าของโครงการ พิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.39 ทศนียภาพด้านหน้าของโครงการ พิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย,
โดยผู้วิจัย, 2567.

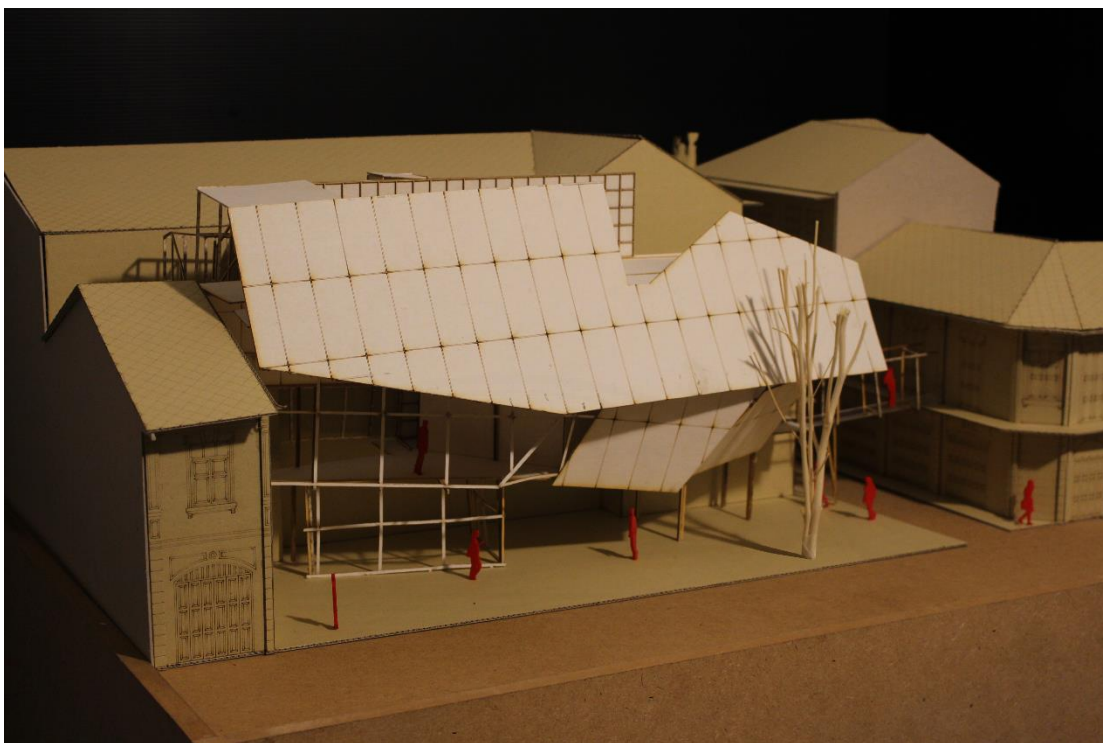
ภาพที่ 5.40 ทศนียภาพด้านหน้าของโครงการ พิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย เชื่อมต่อกับบ้านเก่าเล่าเรื่อง
, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.41 ทศนียภาพทางเชื่อมอาคารของโครงการ พิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.42 โมเดลทางสถาปัตยกรรมชุมชนเจริญไชยเชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑ์ใหม่บนพื้นที่ว่างกลางชุมชน, โดยผู้วิจัย, 2567.

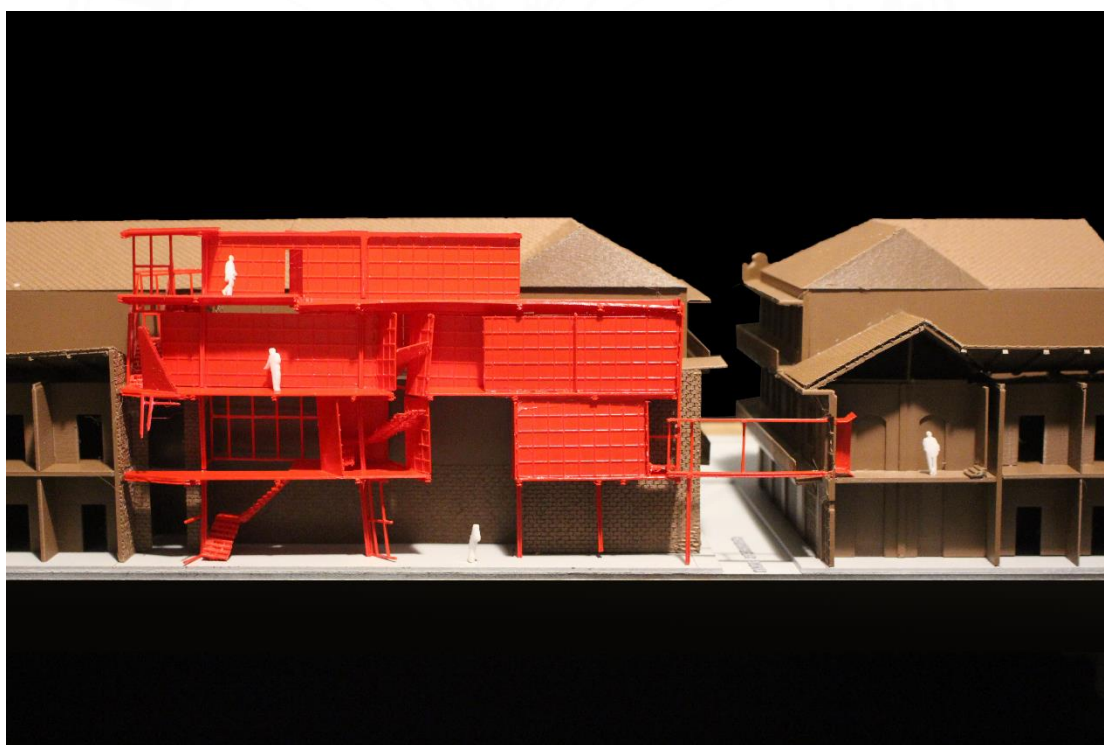
ภาพที่ 5.43 สถาปัตยกรรมตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชยบนพื้นที่ว่างภายในชุมชนที่เชื่อมต่อกับอาคารพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง, โดยผู้วิจัย, 2567.

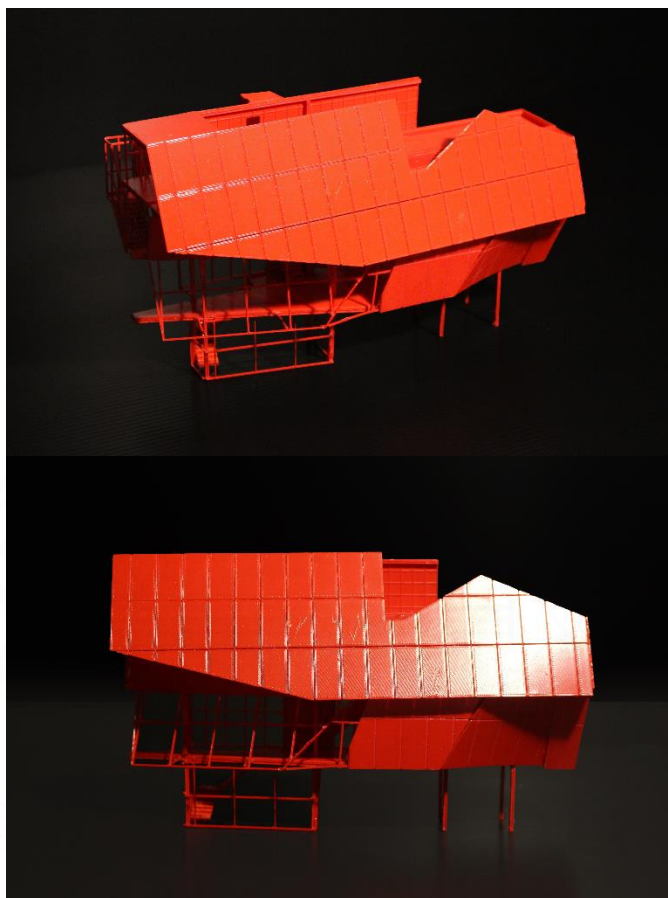
ภาพที่ 5.44 โมเดลทางสถาปัตยกรรมแบ่งรูปตัดของอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.45 โมเดลสถาปัตยกรรมรูปตัดอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย ทางฝั่งหน้าซ้ายซอยเจริญไชย 2, โดยผู้วิจัย, 2567.

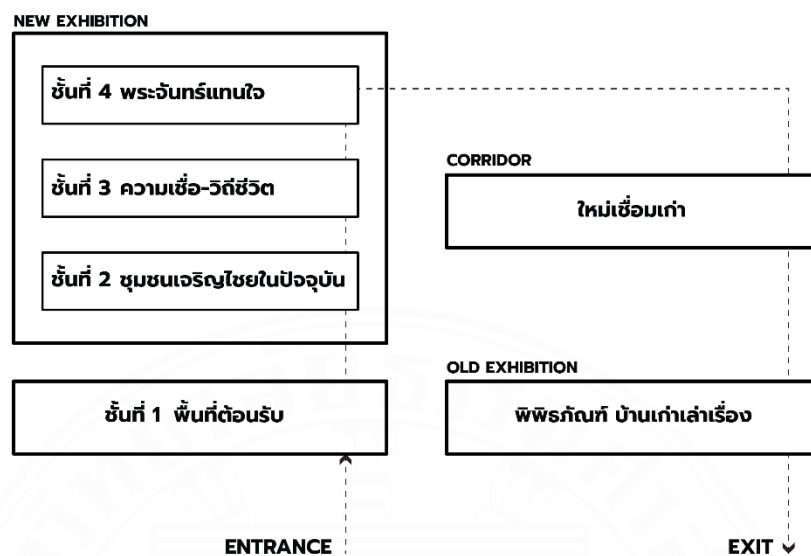
ภาพที่ 5.46 โมเดลสถาปัตยกรรมรูปตัดอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย ทางฝั่งหน้าซ้ายซากผนังอาคารเดิมที่ถูกเพลิงไหม้, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.47 ตัวโมเดลทางสถาปัตยกรรมของอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย, โดยผู้วิจัย, 2567.

5.3.3 ระดับการออกแบบพื้นที่นิทรรศการภายในอาคาร

การจัดแสดงภายในเล่าเหตุการณ์ปัจจุบันไปสู่อดีต เป็นการนำพาผู้เข้าชมที่สัมผัสกับตัวอาคารเก่าของพื้นที่ในตอนปัจจุบันผ่านเรื่องราว ความเป็นอยู่ และความเชื่อที่เป็นที่พึ่งของชุมชนเจริญไชยที่ให้ความสำคัญ อย่างการไหว้พระจันทร์เพื่อเป็นสิริมงคล และเป็นสิ่งที่สะท้อนความทรงจำของคนในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน

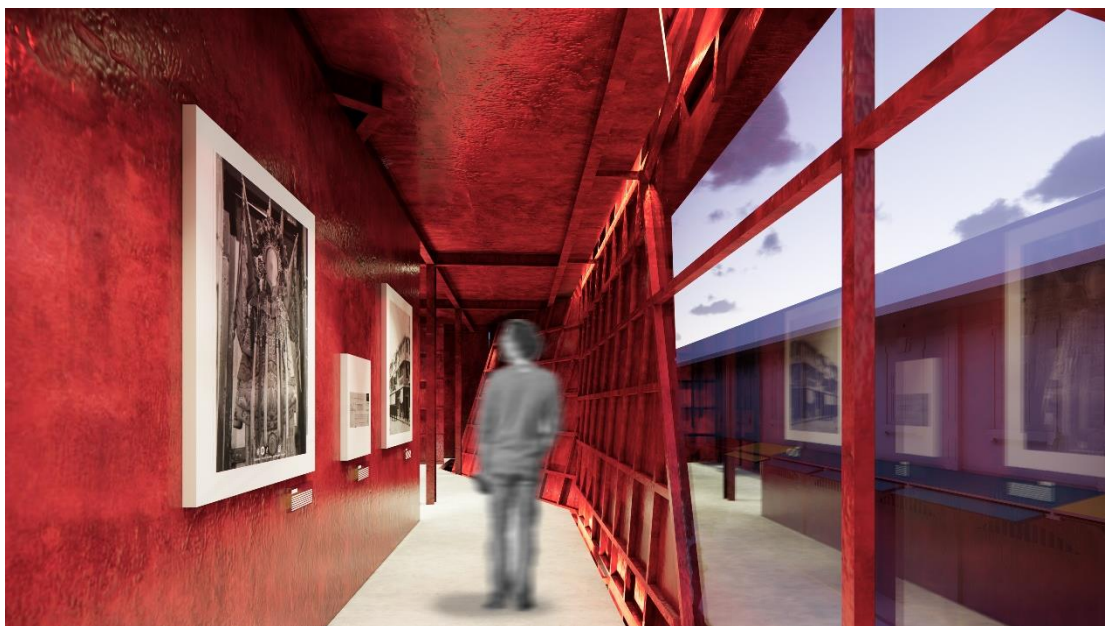

ภาพที่ 5.48 แสดงความสัมพันธ์ของการเชื่อมต่อเรื่องราวของการจัดนิทรรศการ, โดยผู้วิจัย, 2567.

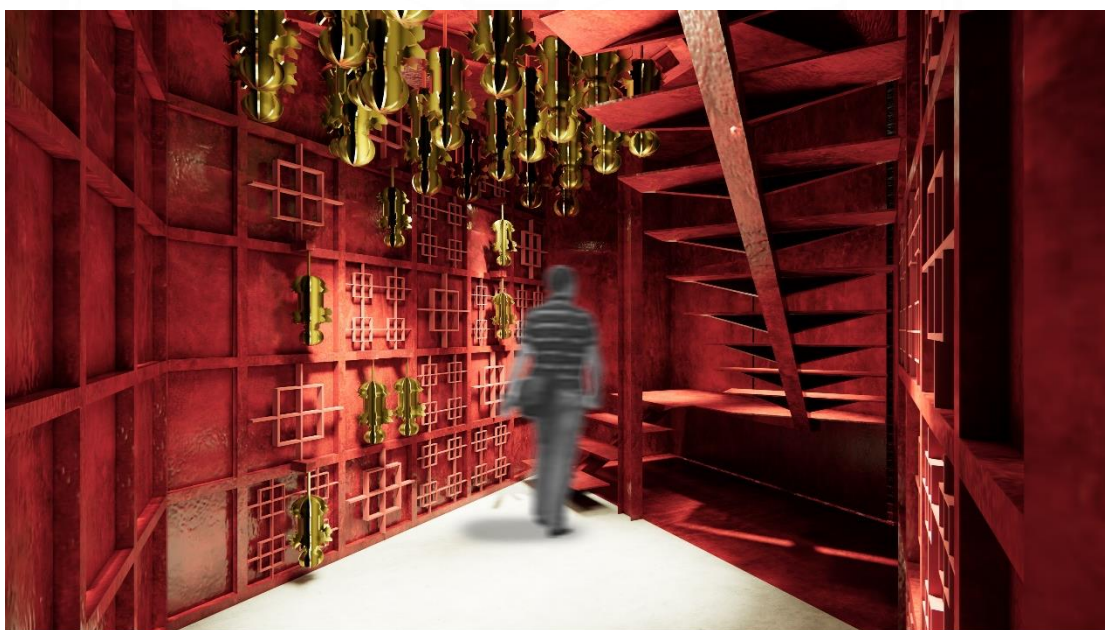
1. ห้องการจัดแสดง “ชุมชนเจริญไชยในปัจจุบัน”

ภาพที่ 5.49 ภาพบรรยากาศภายในพื้นที่จัดแสดงชั้นที่ 2 “ชุมชนเจริญไชยในปัจจุบัน”, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.50 ภาพบรรยากาศภายในพื้นที่จัดแสดงชั้นที่ 2 “ชุมชนเจริญไชยในปัจจุบัน”, โดยผู้วิจัย, 2567.

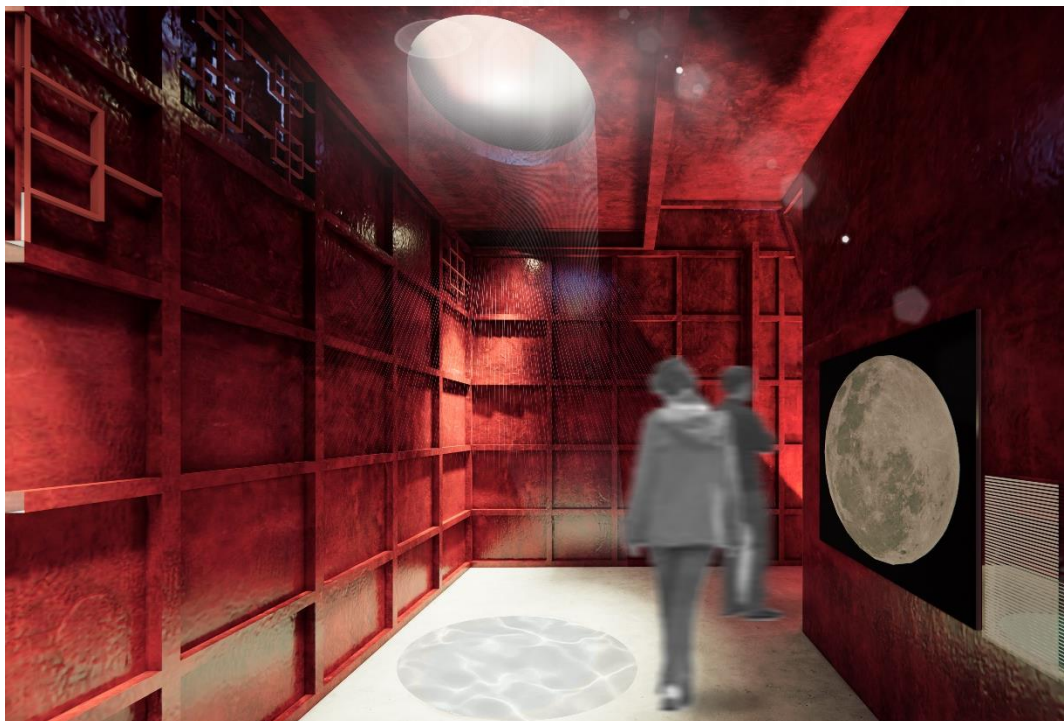

ภาพที่ 5.51 ภาพทางขึ้นชั้น 3 จากปัจจุบันเริ่มเข้าสู่อดีต, โดยผู้วิจัย, 2567.

2. ห้องการจัดแสดง “ความเชื่อ-วิถีชีวิต”

ภาพที่ 5.52 ภาพบรรยากาศภายในพื้นที่จัดแสดงชั้นที่ 3 “ความเชื่อ-วิถีชีวิต” เกี่ยวกับเทศกาลไหว้พระจันทร์, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.53 ภาพบรรยากาศภายในพื้นที่จัดแสดงชั้นที่ 3 “ความเชื่อ-วิถีชีวิต” ช่องแสงพलयน้ำ, โดยผู้วิจัย, 2567.

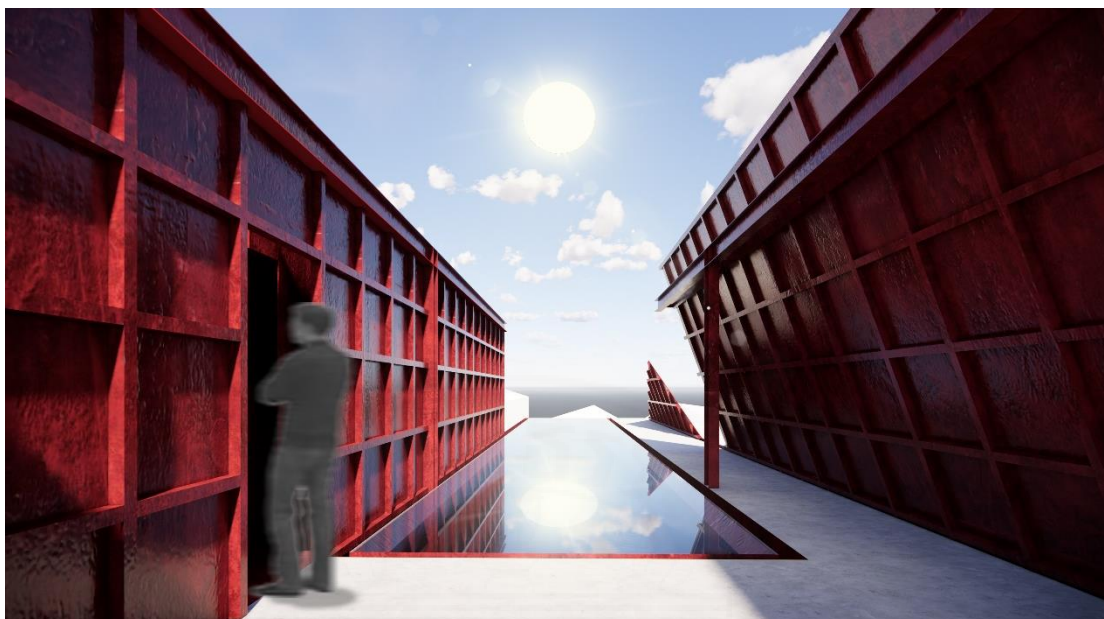

ภาพที่ 5.54 ภาพบรรยากาศภายในพื้นที่จัดแสดงชั้นที่ 3 “ความเชื่อ-วิถีชีวิต”, โดยผู้วิจัย, 2567.

3. ห้องการจัดแสดง “ระลึกจันทร์”

ภาพที่ 5.55 ภาพบรรยากาศเงาจันทร์สะท้อนน้ำ ในตอนกลางคืน, โดยผู้วิจัย, 2567.

ภาพที่ 5.56 ภาพบรรยากาศเงาจันทร์สะท้อนน้ำ ในตอนกลางวัน, โดยผู้วิจัย, 2567.

ตารางที่ 5.6

แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลและการออกแบบการจัดแสดงภายใน

ห้องจัดแสดง	ประสาทสัมผัส	ภาพประกอบ
ชั้นที่ 1 พื้นที่ต้อนรับ	การสัมผัสผนังอิฐตรงบริเวณทางเข้าของพิพิธภัณฑ์สนับสนุนการเข้าถึงประสบการณ์ สร้างการจดจำมากยิ่งขึ้น	
ชั้นที่ 2 ชุมชนเจริญไชยในปัจจุบัน	การสัมผัสผนังอิฐเดิม ที่สื่อถึงเชื่อมต่อกับอาคารใหม่ อยู่ภายในห้องที่บอกเล่าเรื่องราวในปัจจุบันของชุมชนเจริญไชย	
ชั้นที่ 3 ความเชื่อ-วิถีชีวิต	การสัมผัสทางกายภาพที่ผ่านความเป็นธรรมชาติ การ focus ผ่านการมอง แสงที่เกิดจากแสงอาทิตย์ เพื่อเป็นตัวแทนพระจันทร์ในตอนกลางวัน	

ตารางที่ 5.6

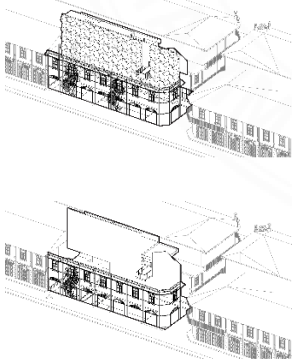
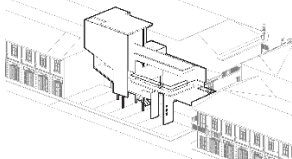
แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลและการออกแบบการจัดแสดงภายใน (ต่อ)

ห้องจัดแสดง	ประสาทสัมผัส	ภาพประกอบ
ชั้นที่ 3 ความเชื่อ-วิถีชีวิต	การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งของจัดแสดง กวดูภาพที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ วิถีชีวิตชุมชน รูปแบบการพับกระดาษไหว้เจ้า	
ชั้นที่ 4 พระจันทร์แทนใจ	การสัมผัสทางกายภาพผ่านเงาสะท้อนน้ำ สร้างประสบการณ์ผ่านความทรงจำ และการสังเกตมอง	

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2567.

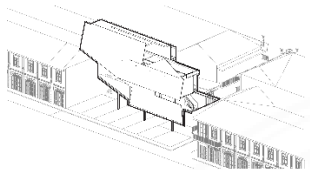
ตารางที่ 5.7

เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของการออกแบบขั้นต้น-แบบร่างขั้นสุดท้าย

การออกแบบ	ข้อดี	ข้อเสีย
1) ร่างขั้นต้น 	-แบ่งทางสัญจรระหว่างผู้เข้าชม พิพิธภัณฑ์และคนในชุมชนเจริญไชย -แสดงอัตลักษณ์ของพื้นที่อย่างชัดเจนผ่านโครงเหล็กที่สร้างเลียนแบบตามลัทธิอกติกแถวเดิมที่โดนรื้อถอน	-พื้นที่จัดแสดงน้อยลงจากการโค้งผนังอาคาร -ตัวอาคารบดบังฉากผนังอิฐเดิม
2) ร่างขั้นพัฒนา 	-พื้นที่เปิดโล่ง ด้านส่วนหน้าอาคาร -อาคารเผยให้เห็นผนังอิฐเดิม แสดงร่องรอยเดิมของพื้นที่ -การใช้วัสดุที่แตกต่างกันเพิ่มความชัดเจนของกาลเวลาของสถาปัตยกรรมและอัตลักษณ์ของพื้นที่	-การสัญจรภายในอาคารมีจำนวนมากเกินไป ทำให้มีพื้นที่จัดแสดงน้อย

ตารางที่ 5.7

เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของการออกแบบขั้นต้น-แบบร่างขั้นสุดท้าย (ต่อ)

การออกแบบ	ข้อดี	ข้อเสีย
2) ร่างขั้นพัฒนา 	-ผนังอาคารไม่ตั้งตรงสร้างความหลากหลายของพื้นที่การจัดแสดงนิทรรศการ	
3) ร่างขั้นสุดท้าย 	-รูปร่างของอาคารแสดงถึงความเฉพาะของพื้นที่ -การใช้วัสดุ และโครงสร้างเหล็กเกิดความแตกต่างของสถาปัตยกรรมใหม่และเก่า -ผนังอาคารไม่ตั้งตรงสร้างความหลากหลายของพื้นที่การจัดแสดงนิทรรศการ -ใช้ชิ้นส่วนของผนังเหล็กได้อย่างคุ้มค่า	-มีช่องรอยต่อและช่องของผนังอาคารอยู่หลายจุดอาจทำให้เกิดการรั่วซึมของน้ำฝนเข้ามาภายในอาคาร

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2567.

5.4 สรุปผลลัพธ์การออกแบบ

การศึกษาข้อมูล ทั้งในด้านทฤษฎี และการลงพื้นที่จากการเกิดปัญหาและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่มีการพัฒนาและการเข้ามาของรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน กระทบต่อสถาปัตยกรรมที่มีการใช้บางส่วนของอาคารเป็นสถานีวิดมังกร และกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน พิพิธภัณฑสถานของชุมชนอย่างบ้านเก่าเล่าเรื่องชาดแคลนพื้นที่ ทำให้สรุปเกิดเป็นแนวทางการคืนชีพสถาปัตยกรรมที่ตึกแถวร้อยปีชุมชนเจริญไชยขึ้น โดยการออกแบบอย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และตรงตามแนวคิดการออกแบบ ดังนี้

1) คำนึงถึงการออกแบบสถาปัตยกรรมใหม่ในพื้นที่ประวัติศาสตร์ให้เชื่อมโยงกับบริบทสะท้อนอัตลักษณ์ที่เป็นซากผนังอิฐที่ถูกรื้อถอนจากเหตุเพลิงไหม้ และแสดงความเข้มแข็งและการร่วมมือกันของคนในชุมชนที่ร่วมกันต่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนเจริญไชย แสดงให้

เห็นถึงความสำคัญของการรักษาสถาปัตยกรรมร่วมกันกับสภาพความเป็นอยู่วิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยคำนึงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ไม่ละทิ้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น เทศกาลไหว้พระจันทร์ และไม่ละทิ้งวิถีชีวิตการค้าขายกระดาษไหว้เจ้าของผู้คนที่เคยอยู่อาศัยในพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ การออกแบบสถาปัตยกรรมเการ่วมกับสถาปัตยกรรมใหม่เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และผลักดันให้เพิ่มคุณค่าของสถาปัตยกรรมเดิมได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

2) การออกแบบเพื่อคำนึงถึงการร่วมสมัยของสถาปัตยกรรมต่อคนในชุมชนให้คนในชุมชนสามารถใช้พื้นที่สถาปัตยกรรมใหม่ได้อย่างไม่รบกวนวิถีชีวิตเดิม การเปิดพื้นที่โล่งทางส่วนด้านหน้าของพื้นที่ว่างเพื่อเพิ่มพื้นที่กิจกรรมและเป็นพื้นที่สาธารณะของคนในชุมชน สร้างความยั่งยืนให้แก่การอนุรักษ์พื้นที่ที่สามารถรักษาทั้งในด้านสถาปัตยกรรมและมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชุมชนได้ในอนาคต

3) การออกแบบพื้นที่จัดนิทรรศการที่ต้องคำนึงถึงประสบการณ์ที่ได้รับของผู้เข้าชมในพื้นที่พิพิธภัณฑ์ โดยการใช้ประสาทสัมผัส เช่นการสัมผัสที่ผนังอิฐเดิมของซากอาคาร หรือใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสื่อสารสิ่งจัดแสดงของทุกห้องให้ผู้เข้าชมรับรู้ได้ถึงสิ่งที่สถานที่ต้องการสื่อ และการจัดนิทรรศการควรผสมผสานวิถีชีวิตความเป็นอยู่ไม่กระทบหรือเดือดร้อนคนในพื้นที่

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผล

จากปัญหาที่เกิดขึ้นของการพัฒนาเมืองและการเปลี่ยนแปลงเข้ามาในพื้นที่ เกิด MRT สายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรขึ้นบนตึกแถวร้อยปีชุมชนเจริญไชยบางคูหา ทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูชุมชนเจริญไชย ว่าจะทำอย่างไรในการฟื้นฟูพื้นที่แห่งนี้ให้คงอยู่ต่อไปได้ในอนาคตโดยยังคงสถาปัตยกรรมเดิมและมรดกทางวัฒนธรรมไว้ตลอดจนถึงอนาคตข้างหน้า เหตุนี้จึงเป็นโอกาสในการออกแบบฟื้นฟูสถาปัตยกรรมตึกแถวร้อยปีชุมชนเจริญไชยย่านเยาวราช โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

6.1.1 การศึกษาแนวคิดทฤษฎีอนุรักษ์ฟื้นฟูชุมชนและอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

โดยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในด้านปฐภูมิ และทฤษฎี การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอย่างเช่นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ที่ให้ความสำคัญทั้งในด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ และแนวคิดเชิงประสบการณ์ในการจัดแสดงนิทรรศการเพื่อให้ผู้เข้าชมสามารถรับรู้หรือจดจำเรื่องราวของพื้นที่ได้จากการใช้ประสาทสัมผัส รวมไปถึงการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศอย่างการลงพื้นที่ใช้เทคโนโลยี 3D Scanner เข้ามาใช้ในการอนุรักษ์การเก็บข้อมูล จนนำไปสู่การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ

6.1.2 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ พัฒนาฟื้นฟู และการออกแบบพื้นที่ว่างในบริบทที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

โดยจากข้อมูลประเภทของตึกแถวเจริญไชย การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ปัญหาทั้งในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ นำไปสู่ศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการเพื่อเป็นพิพิธภัณฑสถานที่จะต่อขยายจากพื้นที่พิพิธภัณฑสถานบ้านเก่าเล่าเรื่อง (พิพิธภัณฑสถานเดิมภายในชุมชน) ที่มีพื้นที่จำกัดและเผยแพร่ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ไปสู่วงกว้างตลอดจนในอนาคต จึงเกิดเป็นพิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชยขึ้นบนพื้นที่ว่าง นำไปสู่การจัดทำรายละเอียดโครงการที่เป็นการวางแผนในการพัฒนาที่เหมาะสมกับพื้นที่ ข้อจำกัดของพื้นที่และการศึกษากฎหมายในเขตพื้นที่สีแดง พาณิชยกรรม จนเกิดเป็นเกณฑ์ในการออกแบบ คือ 1) การเชื่อมต่อระหว่างอาคารใหม่และอาคารเก่า 2) การออกแบบโดยเข้าใจธรรมชาติความไม่สมบูรณ์แบบ 3) การออกแบบโดยใช้การรับรู้ประสบการณ์ผ่าน

ประสาทสัมผัส นำไปสู่แนวคิดในการออกแบบ คือ 1) การเชื่อมต่อระหว่างอาคารใหม่และอาคารเก่า 2) การออกแบบโดยเข้าใจธรรมชาติความไม่สมบูรณ์แบบ 3) การออกแบบโดยใช้การรับรู้ประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัส

6.1.3 ออกแบบพิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชยให้เชื่อมต่อกับพิพิธภัณฑสถานเดิมของชุมชน

จากแนวคิดในการออกแบบ นำไปสู่การออกแบบพิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชย โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับในการออกแบบ คือ 1) ระดับผังบริเวณ ที่เกิดความแออัดจากกันสาดและชยะภายในพื้นที่ทำให้เล็งเห็นการพัฒนาพื้นที่ในระดับผังบริเวณชุมชนเพิ่มพื้นที่โล่ง ปรับพื้นที่ทางเท้าและกันสาดเพื่อจัดความเป็นระเบียบของพื้นที่ สร้างความหลากหลายด้วยความแตกต่างของสีที่พื้นบริเวณอาคารแต่ละยุคและสีที่ต่างกันของกันสาดแต่ละกิจการการค้าขาย ตลอดจนเชื่อมต่อนพื้นที่กับพื้นที่ว่างส่วนหน้าพื้นที่พิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชยให้เป็นพื้นที่สีเขียวและลานกิจกรรม เช่น จัดเทศกาลไหว้พระจันทร์ 2) ระดับสถาปัตยกรรม การออกแบบพื้นที่ในส่วนของพิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชย ที่ใช้เทคนิคของโครงสร้างและวัสดุที่ทำมาจากเหล็ก ทาสีแดงที่สื่อถึงความเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน การเปิดอาคารเพื่อเปิดมุมมองของซากอิฐเดิม และผนังอาคารที่ไม่ได้ตั้งตรง สร้างความแตกต่างกับของอาคารตึกแถวเดิมที่ใช้ผนังรับน้ำหนักก่ออิฐถือปูน ผนังตั้งตรง แต่สร้างความเชื่อมต่อกันผ่านทางเชื่อมอาคารใหม่ไปยังอาคารเดิม โดยในระดับ 3) ใช้การเล่าเรื่องราวจากปัจจุบันสู่อดีต เพื่อลำดับเหตุการณ์เรื่องราวของพื้นที่ในปัจจุบันที่เกิดขึ้นของการเปลี่ยนแปลงไปย้อนไปสู่ความเข้มแข็งของคนในชุมชนของพื้นที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชย

จากวัตถุประสงค์ของโครงการที่ผ่านมาข้างต้นนี้ เกิดเป็นแนวทางในการคืนชีพสถาปัตยกรรมตึกแถวร้อยปีสู่พิพิธภัณฑสถานชุมชนเจริญไชย ย่านเยาวราช ที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชนเจริญไชยที่อยู่อาศัยในพื้นที่หลายชั่วอายุคนและเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน (มูลนิธิจุฬาลงกรณ์-พันธุ์ทิพย์) เสริมสร้างความเข้มแข็งของพื้นที่และทนต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นให้ชุมชนเจริญไชยที่เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่ายังคงอยู่ต่อไปได้ในอนาคต

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานออกแบบวิจัย

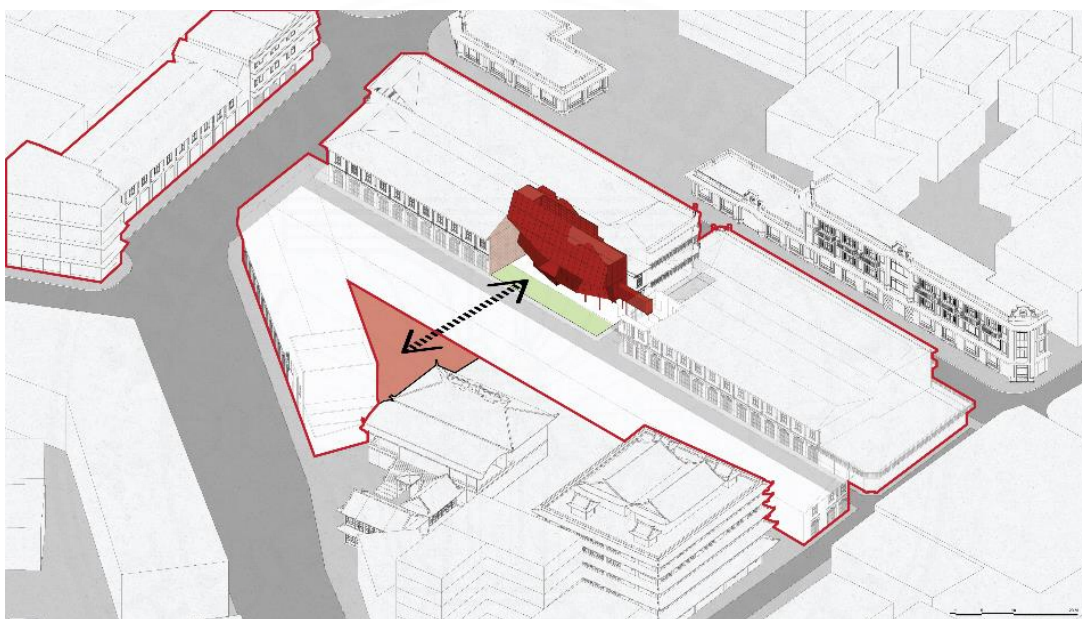
6.2.1 ความเป็นไปได้ของโครงการ

การพัฒนาคุหาตึกแถวชุมชนเจริญไชยที่ไม่ได้ใช้งานให้เป็นพื้นที่พักชั่วคราวสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑสถานที่มีคุณค่าออกไปสู่ระบบเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการลงทุนพัฒนาพื้นที่โดยเจ้าของกรรมสิทธิ์พื้นที่ (มูลนิธิจุฬาลงกรณ์-พันธุ์ทิพย์) เพื่อให้ท้ายที่สุดทางชุมชนมีความเข้มแข็งและเกิดการเกื้อกูลกันมากกว่าการต่อรองทางสังคม

6.2.2 จากขอบเขตของงานวิจัย

6.2.2.1 ระดับผังบริเวณชุมชน

ในพื้นที่ชุมชนยังมีพื้นที่ว่างอีกส่วนหนึ่งบริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมด้านถนนพลับพลาไชย ที่สามารถพัฒนาพื้นที่ให้เชื่อมต่อกับลานกิจกรรมบริเวณด้านหน้าพิพิธภัณฑ์ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบในวิจัยนี้ หากมีการออกแบบหรือพัฒนาต่อก็จะทำให้การฟื้นฟูย่านมีความครบถ้วนและครอบคลุมทั้งชุมชนเจริญไชยมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 6.1 ภาพแสดงพื้นที่ว่างอีกส่วนของชุมชนเจริญไชยที่อยู่ติดทางฝั่งถนนพลับพลาไชยและศาลเจ้าหลตี้เมี้ยวที่สามารถเชื่อมต่อกับพื้นที่ว่างที่ถูกเพลิงไหม้ของพิพิธภัณฑ์ชุมชนเจริญไชย, โดยผู้วิจัย, 2567.

6.2.2.2 ระดับสถาปัตยกรรม

เนื้อเรื่องการเล่าถึงพระจันทร์ หากต้องการเน้นให้พระจันทร์มีผลต่อ space มากขึ้นแนะนำให้มีการปรับ space ทางด้านล่างของบ่อน้ำที่มีการเจาะช่องรูส่องแสงที่นำเสนอพระจันทร์ในเวลากลางวัน โดยปรับให้ space เป็นพื้นที่โล่ง และมีดที่จะทำให้แสงจากพรายน้ำที่ส่องลงมาจาก skylight เกิดผลเชิงประสบการณ์ได้ดีกว่าภายใน space มีของจัดแสดงปนอยู่

6.2.2.3 ระดับพื้นที่ว่างภายในอาคารและการจัดแสดงงาน

การจัดทำผังพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการให้โยงกับเนื้อหาจัดแสดง ในภาพของ Isometric เพื่อให้สื่อสารได้ชัดเจน และเพิ่มการเชื่อมต่อกับแนวความคิดรับรู้ประสบการณ์เพิ่มเติมมากขึ้น

6.2.3 จากแนวความคิดการออกแบบ

1. การเชื่อมต่อระหว่างอาคารใหม่และอาคารเก่า

ในบริบทของการอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมนั้นจะแตกต่างกันออกไปตามกฎหมาย หรือสภาพแวดล้อมข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่ ถึงแม้ว่าพื้นที่ไม่ได้ถูกจัดขึ้นทะเบียนอาคารอนุรักษ์ แต่ชีวิตของคนในพื้นที่นั้นมีความสำคัญเช่นกัน เมื่อออกแบบหรือจัดการพื้นที่เพื่อที่จะพัฒนาในด้านต่างๆจึงควรที่จะคำนึงถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ควบคู่ไปพร้อมกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม จึงจะทำให้การอนุรักษ์พื้นที่นั้นเกิดความยั่งยืน

2. การออกแบบโดยเข้าใจธรรมชาติความไม่สมบูรณ์แบบ

เกณฑ์การออกแบบของแต่ละบริบทก็จะแตกต่างกันไปของแต่ละพื้นที่โดยสถาปัตยกรรมในบางพื้นที่ก็ไม่เหมาะสมกับการออกแบบที่ไม่สมบูรณ์แบบ อาจจะจำเป็นต้องทำให้สมบูรณ์แบบเพื่อวัตถุประสงค์ที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

3. การออกแบบโดยใช้การรับรู้ประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัส

การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ในการเสนอแนะการจัดการจัดนิทรรศการ การเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบพื้นที่ว่างเพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์ หรือมีกิจกรรมที่ทำให้คนภายนอกที่เข้ามาชมนิทรรศการจะสามารถทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ของคนในพื้นที่และผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านเจริญไชย. (2556). เทียมสุรย์ สิริศักดิ์ (บรรณาธิการ), *บันทึกเจริญไชย: คนจีนสยาม* (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครปฐม: บริษัท พรินเตอร์รี่ จำกัด.
- ชีวลสิทธิ์ บุญยเกียรติ. (2557). *คนทำพิพิธภัณฑ์*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปรานอม ต้นสุขานันท์. (2556). *Urban Conservation การอนุรักษ์ชุมชนเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 1). เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วิมลสิทธิ์ ทรายงกูร. (2558). *การจัดทำรายละเอียดโครงการงานสถาปัตยกรรมเพื่อการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จี.บี.พี.พี. เซ็นเตอร์.
- ยงธนิศร์ พิมลเกียรติ. (2552). *อาคารที่มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์บริเวณเจริญกรุงตอนบน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ยงธนิศร์ พิมลเกียรติ. (2556). *การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและการอนุรักษ์เมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยงธนิศร์ พิมลเกียรติ. (2559). *อนุรักษ์นิยามการ: หน้าพระลาน ท่าช้าง ท่าเตียน*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท บานาน่า สตูดิโอ จำกัด.
- Neufert, E. (2019). *Architects' data* (5th ed.). Wiley (US).

รายงาน

- สมชาติ จิงสิริอารักษ์. (2554). *รายงานการอนุรักษ์ตึกแถวชุมชนเจริญไชย*. รายวิชาการวิชา 262407 การอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์และโบราณสถานในประเทศไทย 2. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

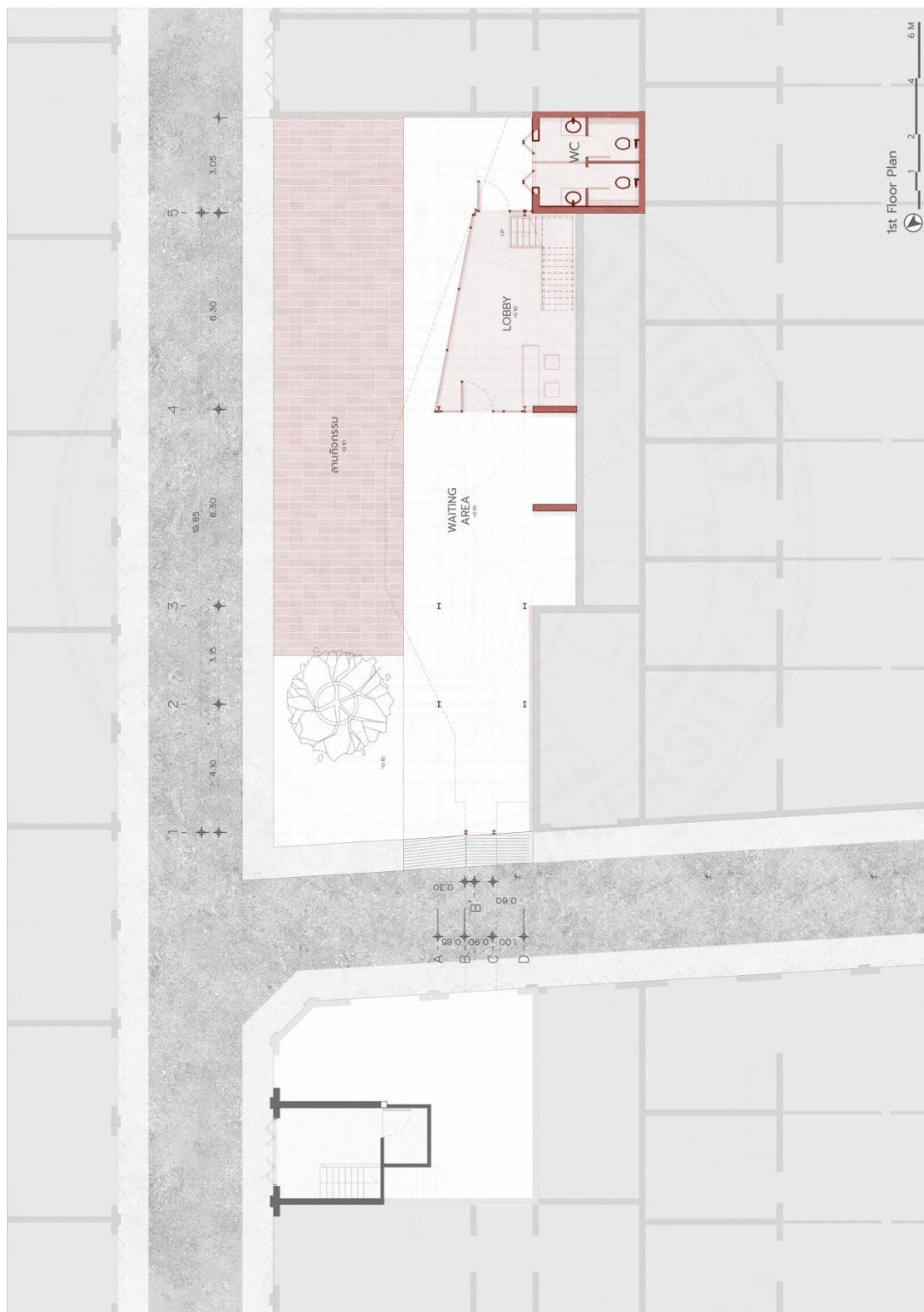
- Aachawaradt, A. (2560). *KOLUMBA MUSEUM พลังสร้างสรรค์จากรอยประวัติศาสตร์*. สืบค้นเมื่อ กรกฎาคม 2566, จาก <http://www.daybedsmag.com/kolumba-museum-3/>.

- InnovatorX. (2565). *หลักการออกแบบเส้นทางสัญจรภายในพิพิธภัณฑ์ และอาร์ตแกลลอรี่* (Circulation design in museum and art gallery). สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 2567. จาก <https://www.facebook.com/photo/?fbid=7157774934295805&set=a.532128606860504>.
- MGR online. (2567). "พิพิธภัณฑ์น้อย" จุดเช็คอินแห่งใหม่ของคนสายฮิป. สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 2567. จาก <https://mgronline.com/travel/detail/9670000022031>.
- ThaiPublica. (2564). ชุบชีวิต 'ชุมชนเลื่อนฤทธิ์' เบื้องหลังการสานต่อประวัติศาสตร์เก่าให้มีชีวิตในเมืองใหม่. สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 2567. จาก <https://thaipublica.org/2021/11/luenrit-17-11-2564/>.
- ธีรพันธ์ ลีลาวรรณสุข. (2562). *ไทยนี้ Museum. The Cloud*. สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 2567. จาก <https://readthecloud.co/tiny-museum/>
- นุชา แพ่งเพชร. (2555). *คู่มือการสอนการออกแบบภายในพิพิธภัณฑ์*. Issuu Inc. สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 2567. จาก <https://issuu.com/jew-nathrathanonthongsuthipheerapas/docs>.
- ศุภกานต์ ผดุงใจ. (2566). *ชุมชนเจริญไชย ในวันที่การอนุรักษ์ไม่ทันต่อการพัฒนา*. นิสิตนักศึกษา. สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 2567. จาก <https://nisitjournal.press>.
- หोजดหมายเหตุ. (2558). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์*. หोजดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 2567. จาก <https://www.catholichaab.com/main/index.php/component/content/category/35-2015-09-15-04-48-05>.
- อรณพ วราอัศวปติ. (2553). *ชมศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราช*. GotoKnow. สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 2567. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/328688>.
- เกษศิริพันธ์ ผลธรรมปาไลต. (2566). *เจริญไชย ชุมชนจีนเก่าแกในเยาวราชที่กำลังถูกทำลายด้วยการเติบโตของเมือง*. Sarakadee Lite. สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 2567. จาก https://www.sarakadeelite.com/arts_and_culture/charoenchai-chinatown.
- มูลนิธิเล็ก - ประไพวิริยะพันธุ์. (2559). *พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี*. มูลนิธิเล็ก - ประไพวิริยะพันธุ์. สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 2567. จาก <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=527>.

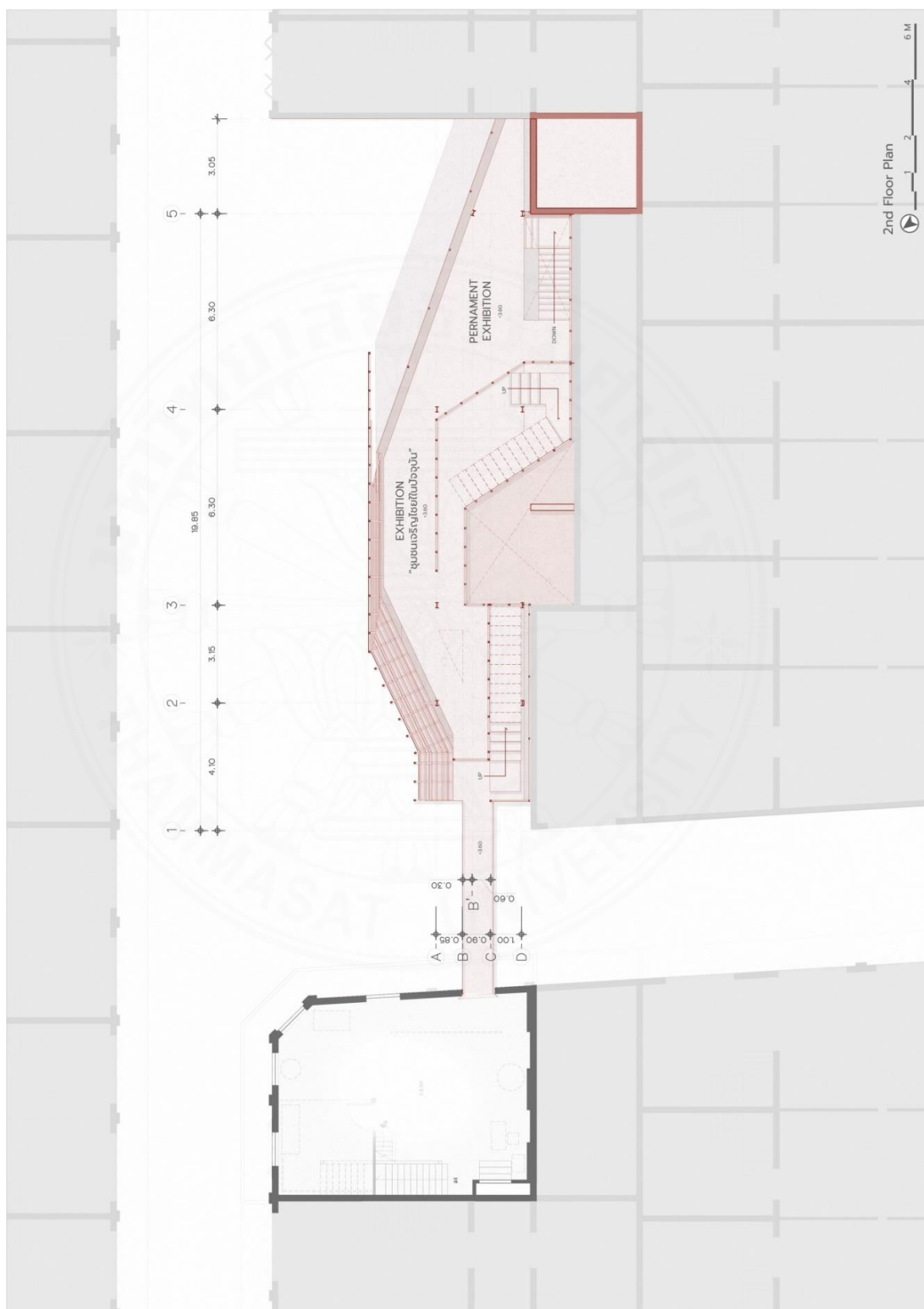

ภาคผนวก ก
ภาพแบบผังโครงการ

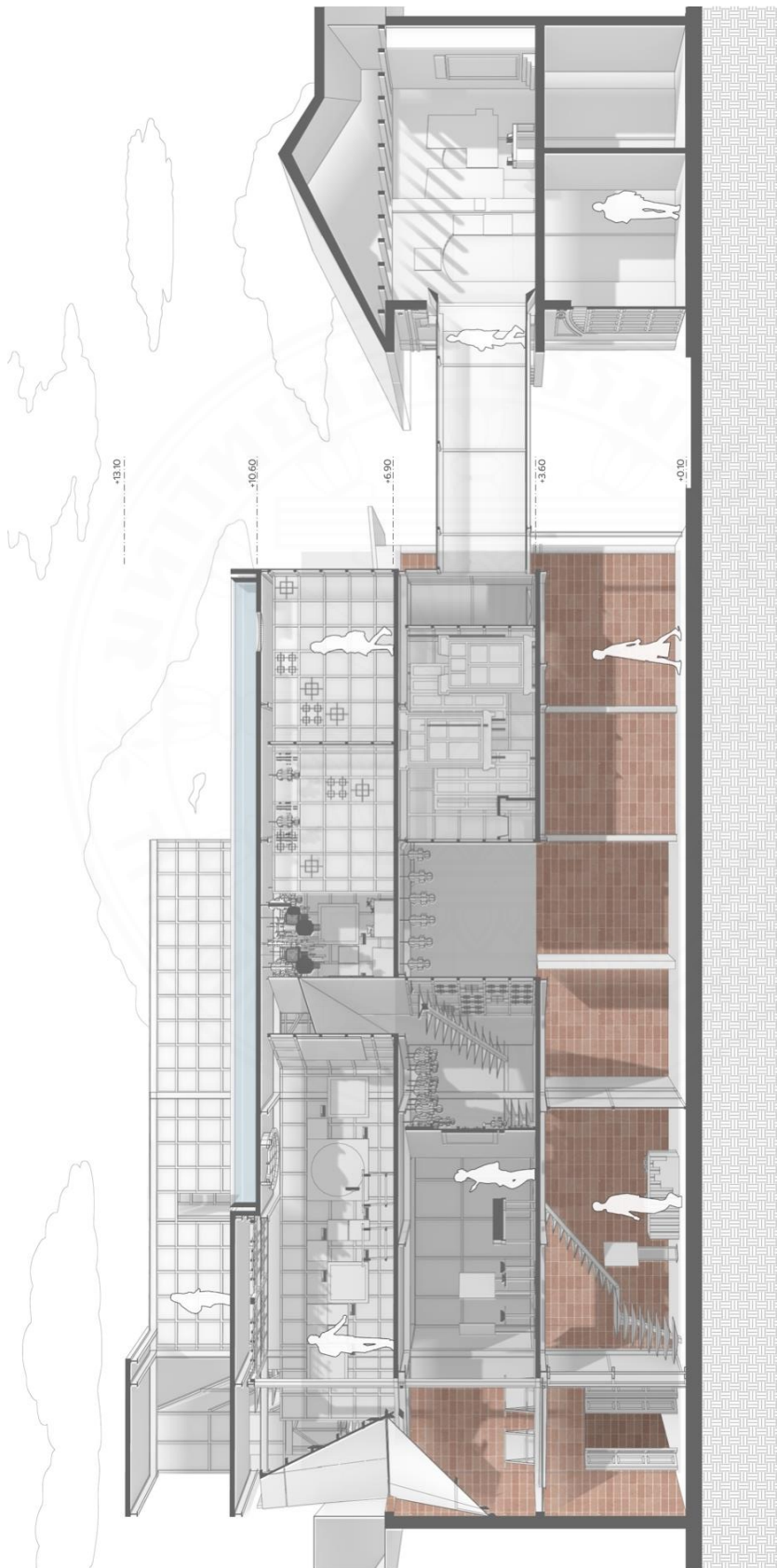
ผังพื้นที่ 1

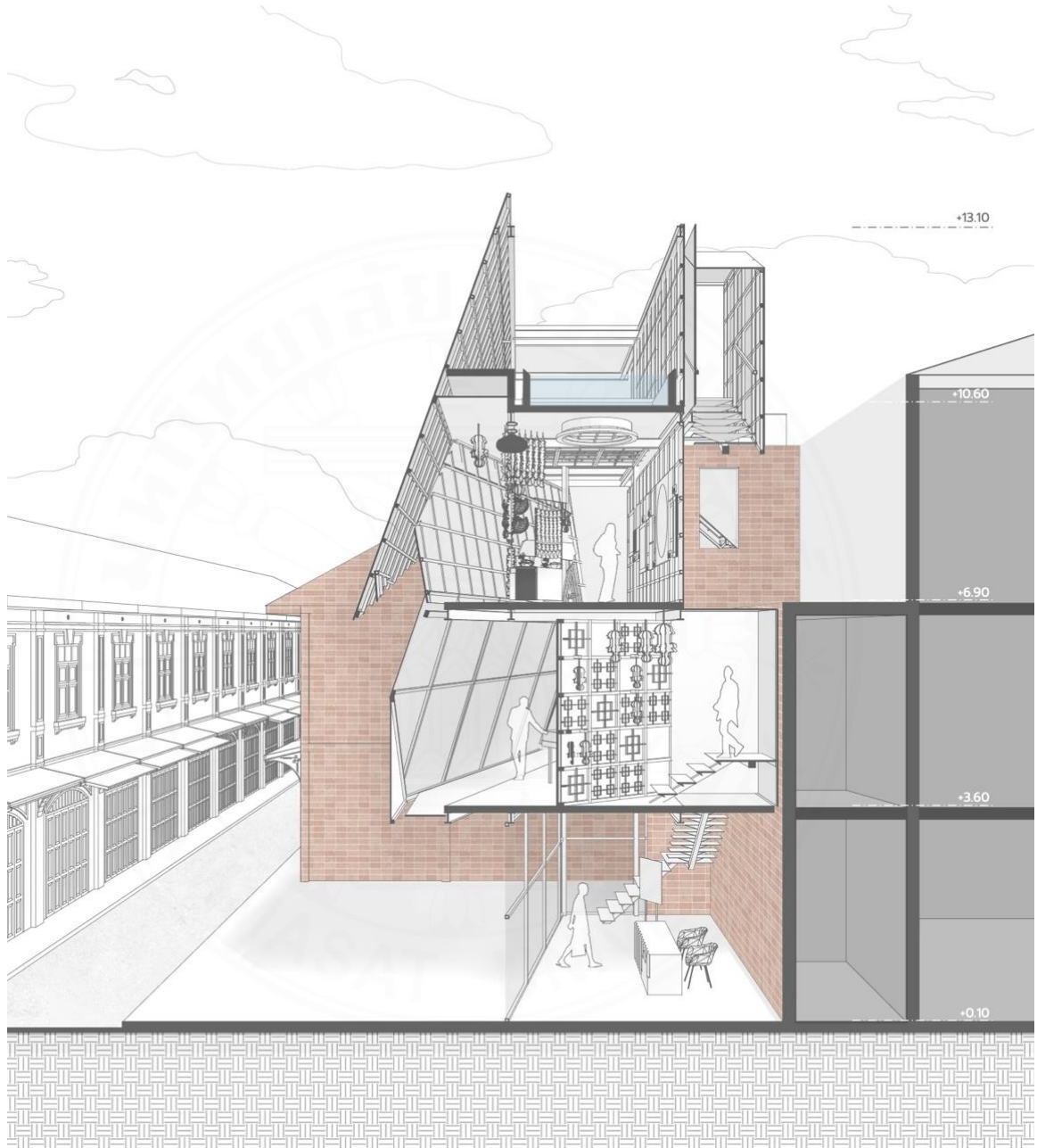
ผังพื้นที่ 2

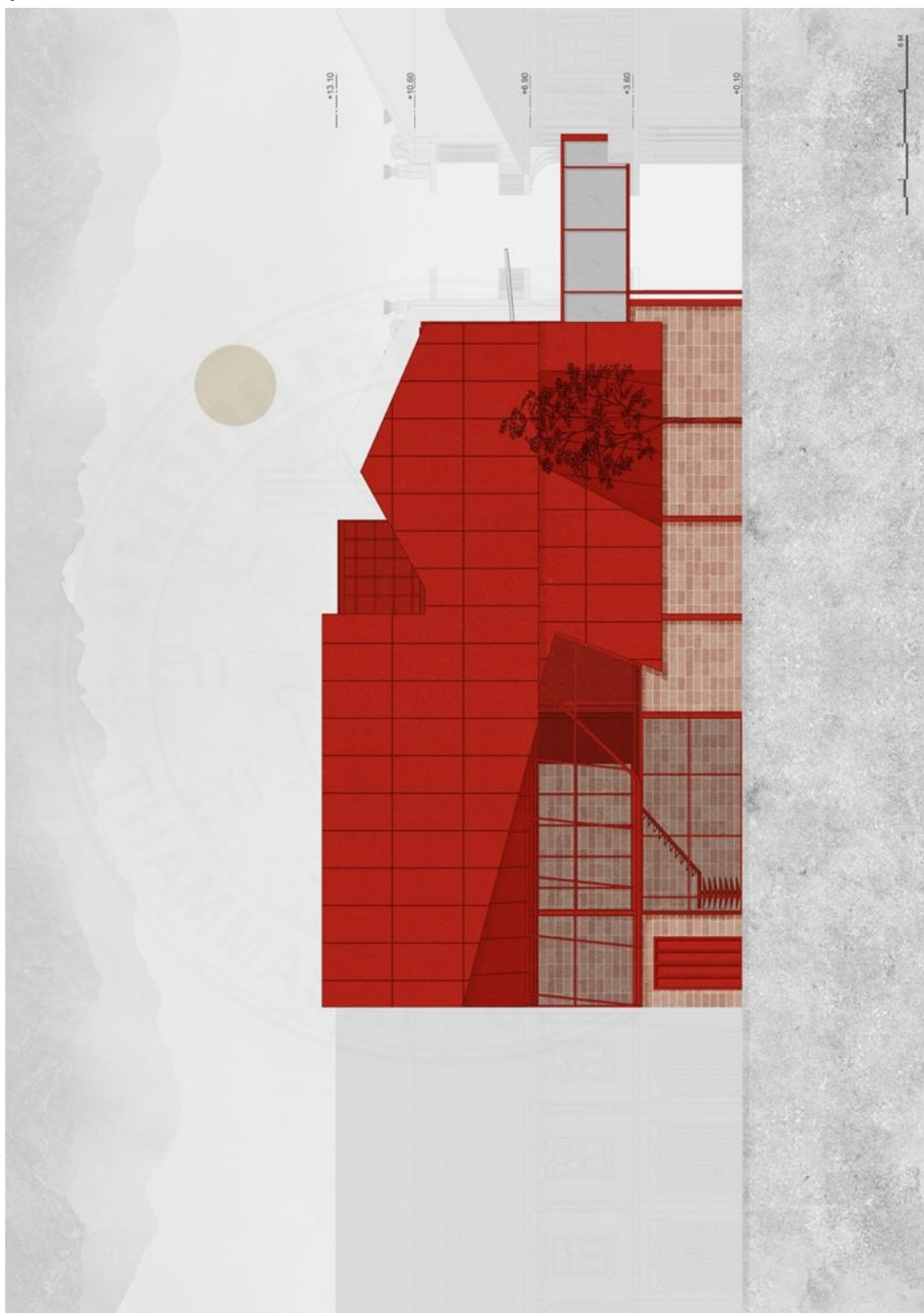
รูปตัดอาคาร A

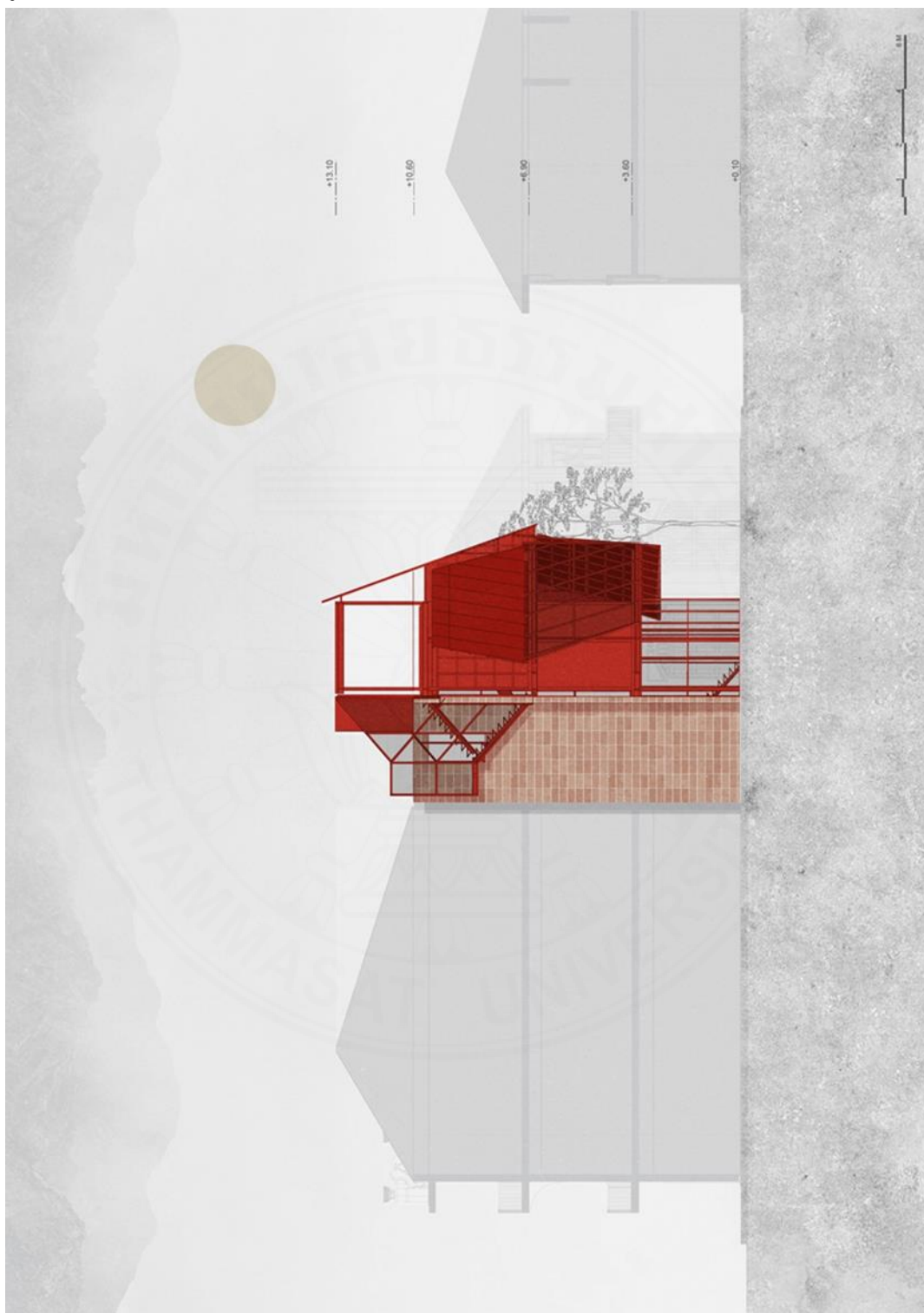
รูปตัดอาคาร B

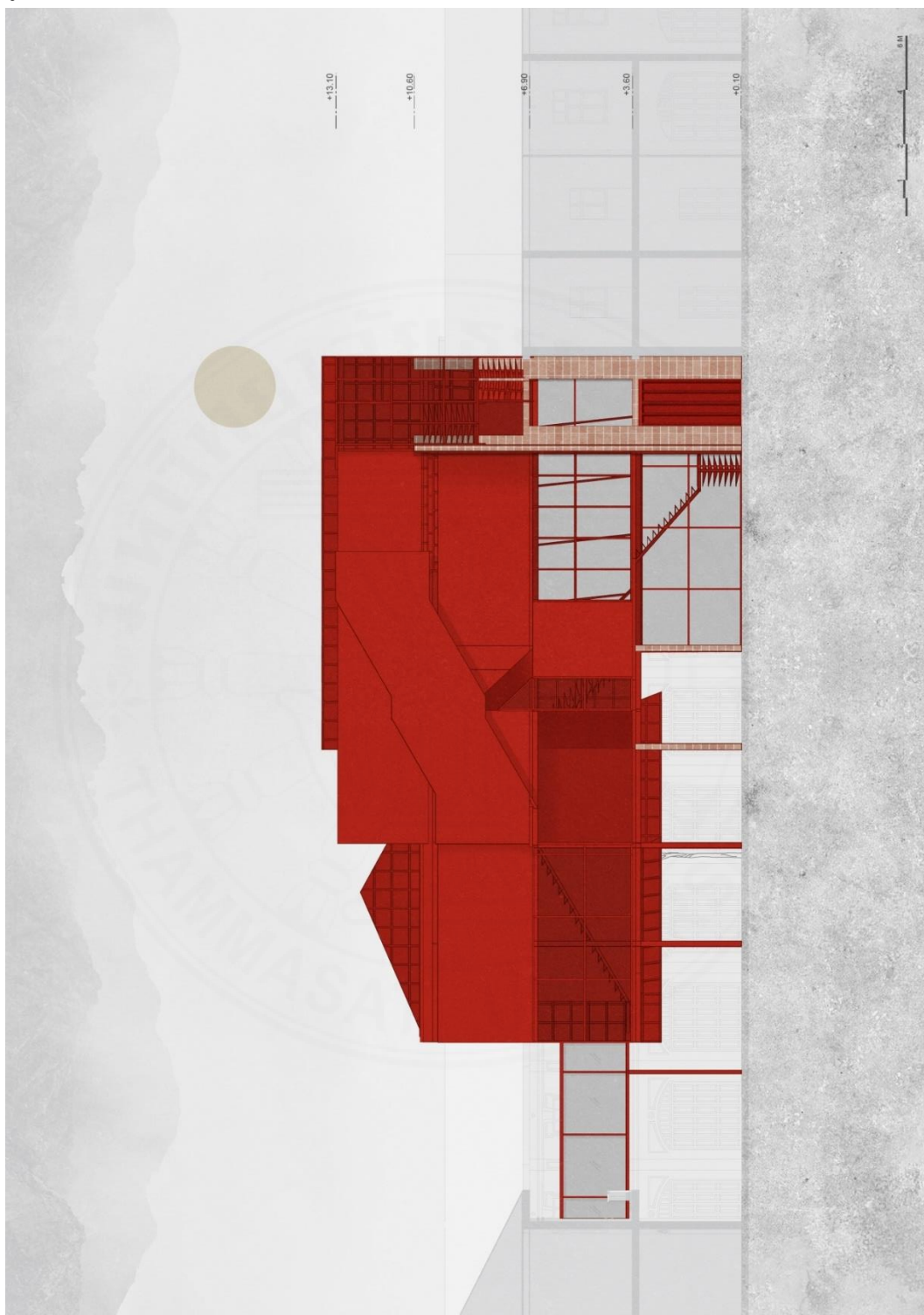
รูปด้านอาคาร A

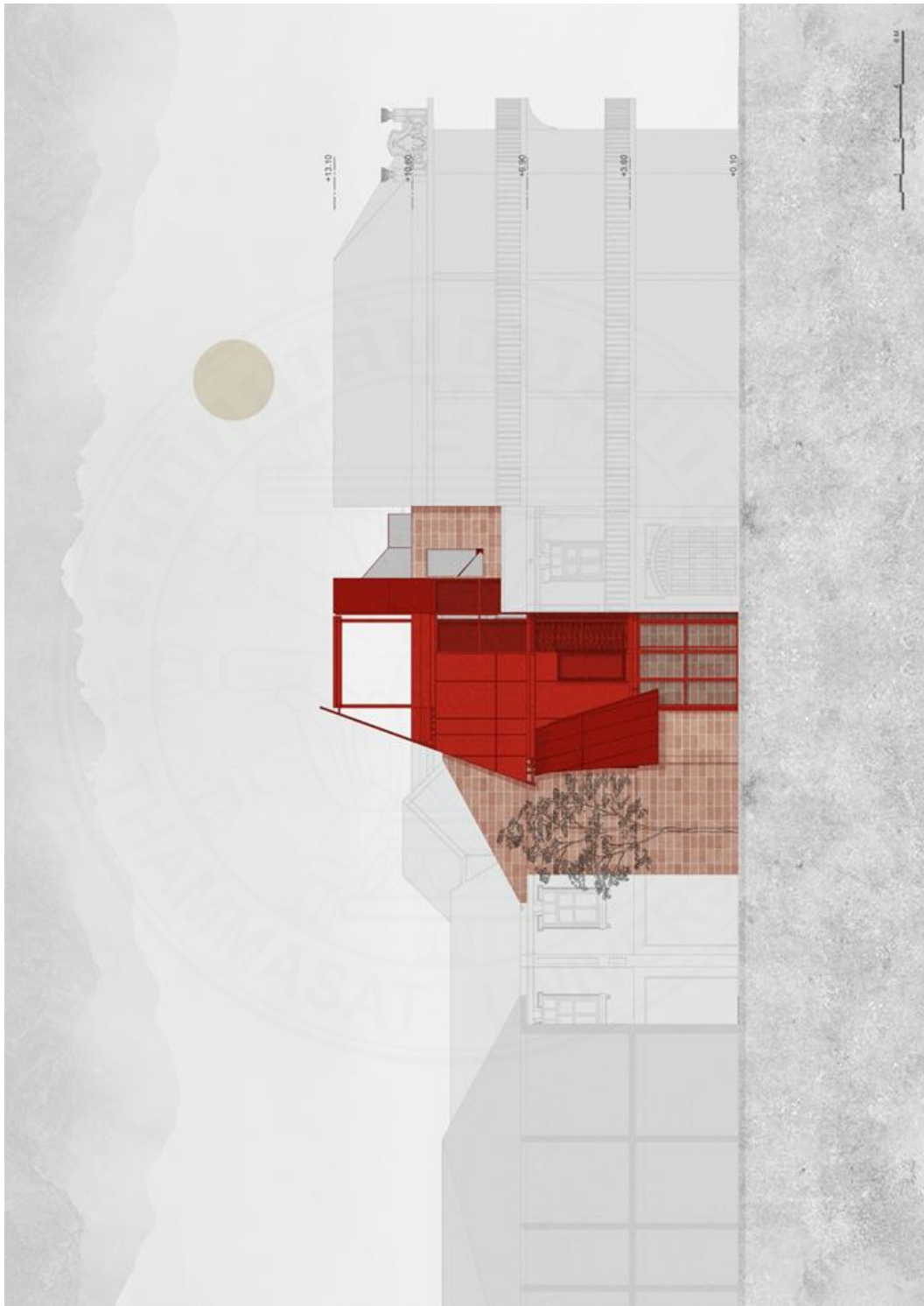
รูปด้านอาคาร B

รูปด้านอาคาร C

รูปด้านอาคาร D

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	เจียรไนมณี สัสดีอาจ
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2564: สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ทุนการศึกษา	พ.ศ. 2567: โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต วช. ด้าน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2567
ประสบการณ์การทำงาน	พ.ศ. 2566: บริษัท วอลลาเซีย จำกัด (ระยะเวลา 6 เดือน)